

VI. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

ZENEKAR

1999. DECEMBER

- Jubileum Szegeden
- Magyar hegedűsök II.
- Zene és asztrológia

Kellemes karácsonyi ünnepeket kívánunk minden kedves olvasóinknak!

Ismét: PEARLE*

(1999. november 26-28., Róma)

A Pearle* immáron tizennyolcadik konferenciájának idén ősszel az örök város, Róma adott otthont. A 18. születésnap ezúttal a szervezet életében is mérföldkönek bizonyult, hiszen az alapító és elnök Rudolf Wolfensberger nyugdíjba vonulása (a Holland Zenekari Szövetség elnöki székéből) és megbízásának lejártja a szervezetet nem kis kérdés elé állította a jövőt illetően.

A szervezet önvizsgálatot tartott, és meghatározván a legfontosabb tennivalókat, a vezetés megváltoztatása mellett döntött. Rudolf Wolfensberger a szervezet Tiszteletbeli Elnökeként elsősorban a szervezést bővítéséért lesz felelős, a CEO tisztségét január 1-től Liesbeth Dejonghe, a Belga Színházzövetség elnöke fogja ellátni, az iroda Amszterdamból Brüsszelbe történő átköltözése és az átállás 1 éves időszakában pedig Rupert Rhymes, a londoni SOLT (Society of London Theatres) segít megbízott Elnökként Liesbeth Dejonghe számára.

A konferencia - a szokásoknak megfelelően - állandó témakörökkel kezdődött.

Az Európán belüli programcsere, kulturális együttműködések (vagyis a turnék) jogi feltételeinek sokfélesége, a létező és nem-létező kétoldalú egyezmények változatossága és a nyugat-kelet megosztottságból és joggyakorlatból adódó különbözőségek továbbra is jelentős problémákat jelentenek valamennyi országban (a problémát Liesbeth Dejonghe vetette fel a tavaly őszi ülésen annak kapcsán, hogy egy flamand együttes holland tagokkal kiegészülve Hollandiában turnézott, arra azonban a mai napig nem sikerült választ találni, hogy a holland tagoknak melyik országban, milyen feltételekkel kellene adózniuk keresetük után). A probléma messze túlmutat a Pearle* hatáskörén, hiszen nemzeti illetve nemzetközi jogharmonizációs kérdéssről van szó, mégis fontos, hogy az EU-val folytatott tárgyalásokon ez a témakör is folyamatosan ott legyen, hiszen valamennyi országot érintő kérdés. Fontos napirendi pont volt az Európai Unió belüli egyeztetés (social dialogue) a Pearle* és az Európai Munkavállalók Szövetsége (EEA, European Employee's Association) közötti folyamatos egyeztetés napirendjének kérdése. Mivel a Pearle* egy munkáltatói szövetség, nagyon fontos, hogy a tárgyalásokon az EU-tag munkáltatói szövetségeket a lehető leghatékonyabban, mindazon kérdésekben képviselje, amelyek valamennyi tagország részére relevánsak. (Mivel idővel Magyarország is az EU-tagja lesz, számunkra is nagyon fontos, hogy a megszülető rövid vagy hosszú távú megállapodások alkalmazhatóak legyenek.

A legfontosabb kérdéseket a jelenlévők az alábbiak szerint rangsorolták:

Az előadóművészet promóciója érdekében:

- a legmegfelelőbb gyakorlati és elvi promóciós technikák összegyűjtésére irányuló kutatás az előadó-művészeti területen belül

- az EU-n belüli szabad munkaerőáramlás problémája az előadó-művészeti területen

- közös lobbystratégia kialakítása a döntéshozók irányában a fent említett kutatás alapján

- a nemzeti szervezetekre alapozott hálózat kialakítása az előadó-művészet promóciója céljából

- az élő előadások finanszírozása nemzeti és nemzetközi forrásokból

- kapcsolatfejlesztés a Közép-Kelet Európai országokkal és a fantomzenekarok problémájának kezelése

- produceri jogok, jogdíjak problematikájának megoldása

- csereprogramok előadók és előadó-művészeti területen dolgozók részére

A tagok megegyeztek abban, hogy a jövőben - szakítva az eddigi gyakorlattal - minden egyeztetésre lehetőség szerint kihasználják a megadott résztvevői létszámot, és igyekeznek olyan tárgyalókördöttséget összeállítani, amely minden szempontból a legelőnyösebben, legfelkészültebben és leghatékonyabban tudja képviselni a tagok érdekeit.

Libby MacNamara (ABO, Association of British Orchestras) tájékoztatta a konferencia résztvevőit egy egész Európára kiterjedő felmérés (Promuse) előkészületeiről, amelyhez kérte a tagok segítségét. A felmérés a zenekari zenészek szakmai felkészültségét illetve elhelyezkedési lehetőségeit mérné fel úgy, hogy mind az érintett zenész, mind a zenekarok oldalát részletesen felméri egy-egy kérdőív segítségével. A nevelési oldalon a zenei egyetemek/főiskolák végzős növendékeinek kell a felvevőpiacon vonatkozó kérdésekre válaszolniuk ill. fordítva. A feldolgozhatóság végett három kategóriában mérik fel a piac lehetőségeit: hegedűsök, oboisták és kürtösök között. Természetesen valamennyi Pearle* tag szívesen ajánlotta fel segítségét a kérdőívek terjesztése területén, hiszen egy olyan nemzetközi összehasonlítás születhet, amelyből a Magyar zenekarok is sok mindent megtudhatnak - és tanulhatnak - majd. A kérdőíveket jövő év első negyedében tervezik elkészíteni, kérem a tisztelt zenekarigazgató kollégákat, hogy annak idején a kérdőív kitöltésével segítsék majd a kutatás sikerét.

Rolf Bolwin, a Deutsche Bühneneren igazgatója a zenekarok munkaidejéről, a természetbeni juttatásokról és a lemezkészítési díjakról tartott előadást. Az 1999 évi 3,1%-os bérfelállítás után, a Deutsche Bühneneren felmondta a központi Kollektív Szerződés bérekre vonatkozó részét, mivel a munkaadók számára kedvezőbb feltételeket kíván teremteni Németországban. A magas bérek miatt számos zenekart a megszűnés veszélye fenyeget, (egy zenekar és két színház nemrég szűnt meg ilyen okok miatt) mivel a magas

TARTALOM

Ismét PEARLE*...	3
Zenei közéletünk	
30 éves a Szegedi Szimfonikus Zenekar	4
Zenekari körkép az ezredfordulón I. Miskolci Szimfonikus Zenekar	5
Kelet-európai Szimfonikus Zenekari Fesztivál	8
A Nemzeti Filharmonikusok Nyugat-Európában	10
Fizetésemelés, székházépítés...	12
Aki mer, az nyer...	15
A hivatal költözött, Schwarz tanár úr maradt	17
Országos vonós verseny Miskolcon	18
Csellista csúcs Japánban	19
Zenetörténet	
Magyar hegedűsök: Flesch Károly II.	20
Rejtvény	30
Műhely	
Zene és asztrológia	31
Hangszervilág	
Régi új és új régi	34
Magyar Guernieri kópia	36
Kritika	
Októberi koncertek a Zeneakadémián	38
Városházi hangversenyek Budafokon	39
Programok	41

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint

a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA, a Nemzeti Kulturális Alap és a FŐVÁROSI KÖZGYŰLÉS KULTURÁLIS BIZOTTSÁGÁNAK támogatásával.

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

Az interjúban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 - Fax: 342-8372
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu

Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: **F PUBLICITAS**
1021 Budapest, Tárogtató út 26.
Telefon/fax: 200-7330
Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője

ISSN: 1218-2702

bérlő költségeket hosszabb távon nehéz finanszírozni. A központi támogatás az elmúlt időszakban nem emelkedett, így a bértömeget és egyéb költségeket máshonnan kell(ene) finanszírozni. A Bühnenervein összehívásokra tett javaslatait a politikusok visszautasították, azonban ezen a területen a kormányban történt változások miatt lehet előrelépés a közeljövőben. Mivel Németországban a zenekarok mind a fizetséget, mind a konkrét munkaidőt, mind a politikai védeltséget tekintve a legjobb helyzetben lévő kulturális szervezetek, a felek kemény tárgyalások elé néznek. A természetbeni juttatásokat nem évente, hanem bizonyos periódusonként vizsgálják felül, ami szintén eltérő a magyarországi gyakorlattól. Az ülésen jelenlévő zenekari szövetségek képviselői tájékoztatták egymást a különböző juttatásfélék országok közötti gyakorlatáról (természetbeni juttatások, hangszerjavítások, ruházat, utazás stb.). Érdekes volt hallani, hogy mennyire különböző gyakorlatok léteznek. Ami biztos, az az, hogy minden, a Pearle* által képviselt országban a munkáltatók a munkaidő és a juttatások minél flexibilisebbé tételére törekcsenek, hiszen a kulturális piacnak egyre inkább közönség-orientálttá és szolgáltatásjellegűvé kell válnia mindenhol. A verseny egyre inkább globálissá válik, hiszen az utazások és a különféle média-alkalmazások révén szinte valamennyi kulturális szervezet érintetté válik, és egymás ellen versenyez a hallgatóság kegyeiert.

Végezetül a Pearle* jövőjéről, és a szervezeten belüli jobb koordinációról váltottak a jelenlévők szót. Az új Kelet-Európai tagok felvételénél továbbra is gondot okoz, hogy nincsenek megfelelő szövetségek az egyes országokban, illetve ha vannak is, meglehetősen alacsony színvonalon működnek, vagy épp több szövetség dolgozik egymás ellen. Ennek ellenére megtörtént a kapcsolatfelvétel a bolgár, a cseh és az orosz szövetségek képviselőivel, a többi már rajtuk múlik.

Végezetül néhány szubjektív gondolat a Pearle*-ról, és működéséről. Nagyon fontos, hogy a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége minél aktívabban részt vegyen a szervezet munkájában, hiszen Magyarország EU csatlakozásával egyidőben számos szabályzást is kötelezően át kell majd venniük. Erre nem árt felkészülni már most, hiszen az EU-n belül (és őszintén szólva a jelenleg nem EU-tag nyugat-Európai országokon belül is) mind a munkáltatói, mind a munkavállalói oldal érdeke, hogy minél egységesebb szabályzások jöjjenek létre a releváns területeken - utazás, munka-erőáramlás, juttatási rendszerek, stb. Nem elhanyagolható azonban, hogy számos területen az EU-n belül is hatalmas ellenállás van a két oldal között, amelyet épp a Pearle*-hoz hasonló, nagy taglétszámú és jelentős érdekesoportokat tömörítő szervezetek tudnak érdemben képviselni.

Laczkó Tóth Gergely

30 ÉVES A SZEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Beszélgetés Gyüdi Sándor igazgató karnaggal és Kosztándi István koncertmesterrel

November 22-én a Szegedi Nemzeti Színházban jubileumi hangversennyel ünnepelte 30. születésnapját a Szegedi Szimfonikus Zenekar. Az együttest Gyüdi Sándor, a tavasszal kinevezett új igazgató-karnagy dirigálta, akivel a jubileum kapcsán beszélgettünk.

– Az évfordulót nemcsak hangversenyyel, hanem kiadványokkal is megünnepelelték...

– Király István kürtművész, a zenekar alapító tagja tanulságos összefoglalót írt az együttes történetéről, amit kis füzetcskében adtunk ki a jubileumra. Zenekarunk önálló városi intézményként valóban harminc éves, azonban tulajdonképpen a XVIII. század eleje óta folyamatosan létezik. Már 1722-ben foglalkoztatott a város muzsikuskokat, sőt arra is találtunk adatot, hogy 1724-ben már szolgálati lakásokat is építtetett a zenészek számára. Így azt is mondhatnánk, 275 évesek vagyunk. A füzetben olvasható visszatekintésben a leghangsúlyosabb szerepet a XX. századi történések kapják. A Szegedi Filharmonikus Egyesület zenekaraként működő muzsikuskárda először Fricsay Ferenc vezetésével fejlődött művészi szempontból is látványosan. 1945-től - Vaszy Viktor első szegedi korszakában - pedig négy év alatt annyira megerősödött az eredetileg operajátszásra létrehozott együttes, hogy hangversenyzenekarként is megállta a helyét. Vaszy második szegedi korszakában, 1957-től a fejlődés újraindult, olyannyira, hogy 1969-ben a színházi zenekar legjobb muzsikusainak bevonásával sikerült önálló városi intézményként létrehozni a Szegedi Szimfonikus Zenekart. Vaszy utódai is jelentős személyiségek voltak, róluk is nagy tisztelettel emlékezünk meg. Pál Tamás, Oberfrank Géza és Acél Ervin sokat tettek azért, hogy a koncertek számát tekintve a zenekar nagyot lépjen előre, és meginduljon külföldi megismertetése is, ami korábban politikai okokból nem történhetett meg.

– A jubileumra egy CD-t is megjelentettek...

– Eredeti szándékunk az volt, hogy az

elmúlt harminc év négy jelentős vezető karnagyának felvételeiből állítottunk össze egy válogatást. Időközben kiderült, nem maradtak fenn a zenekar - Vaszy Viktor dirigálásával készült - szimfonikus felvételei. A rádió 1971 és 1975 között ugyan több koncertet is rögzített, de ezeket a szalagokat azóta letörölték. Ráadásul a néhány évvel ezelőtt megjelent Bívös vadász-CD-ről is épp a nyitány hiányzik, így végül Vaszy-felvétel nem szerepel a jubileumi lemezünkön. A másik három volt igazgató-karnagy szerencsére épp az elmúlt évad filharmoniai koncertjein dirigálta a zenekart, és az akkor készült felvételekből három felkerülhetett a CD-re, amelynek ugyancsak a november 22-i jubileumi koncerten tartottuk a premierjét. A lemezen Pál Tamás A végzet hatalma, Oberfrank Géza A bolygó hollandi nyitányát dirigálja, Acél Ervin vezényletével és Kosztándi István hegedűszólójával pedig Rimszkij-Korszakov Seherezádéja hallható. Ez a CD nem kerül kereskedelmi forgalomba, de további koncertjeinken és a Filharmonia jegypénztárában kapható lesz. Elsősorban törzsközönségünknek szánjuk, valamint partnereinknek és a város vendégeinek adjuk ajándékképpen.

– Hogyan állították össze a jubileumi koncert műsorát?

– Teljesen hagyományos, azaz nyitány-versenymű-szimfónia összetételű műsort terveztünk, mert a jubileumnak nem formabontónak, hanem tradicionálisnak kell lennie. Eddig mindig más műfajokban álltam a zenekar előtt, ezért úgy gondoltam, zeneigazgató-karnagyként első koncertemet igazi szimfonikus darabokból kell összeállítanom. Operazenekarból nőtt ki az együttesünk, ezért első műsor-számként Mozarttól a Figaro házassága nyitányát választottam, majd Mendels-

sohn e-moll hegedűversenye következett. Nincs olyan neves szólista, akinek a pályája szorosan kötődne zenekarunkhoz, viszont koncertmesterünk, Kosztándi István szólistaként is nagyszerű, ezért ő játszotta a versenyművet. A hangverseny második felében Berlioz Fantasztikus szimfóniáját adtuk elő, amelynek az alcíme - Epizódok egy művész életéből - kis változtatással illett az alkalomhoz: Epizódok egy zenekar életéből.

*

Kosztándi István hegedűművész a kolozsvári zeneakadémián szerzett diplomát, majd évekig a nagyváradi szimfonikusok élén muzsikált. 1991 óta a Szegedi Szimfonikus Zenekar tagja, s az elmúlt nyolc évben koncertmesterként és szólistaként is a város zenei életének egyik meghatározó egyéniségévé vált. Az együttes jubileumi hangversenyén Mendelssohn hegedűversenyének szólistájaként hallhatta a közönség.

– Találkozott már a darabbal?

– Többször játszottam már, például tavaly Lisszabonban és idén Nagyváradon. Most azért esett rá a választásunk, mert a jubileumi koncertünk műsorába egy népszerű, szép, romantikus versenyművet szeretnénk volna. Mendelssohn hegedűversenyét a közönség nagyon szereti, mert csupa dallam, ugyanakkor a csodálatos

melódiai mellett lehetőséget ad a szólistának, hogy a technikai tudását, virtuozitását is bemutassa. Különösen a harmadik tételét szeretem, ami számomra mindig üde, játékos tündérmesének tűnik.

– Mit gondol, a következő években milyen téren kellene legtöbbet fejlődni a Szegedi Szimfonikus Zenekarnak?

– Bár már történtek lépések erre vonatkozóan, fontosnak tartanám, hogy kialakuljon együttesünk sajátos, egyedi hangzása. Az igazi nagyzenekari, szép és tömör hangzás tökéletesítése minden szimfonikus zenekar állandó feladata. A vonós és a fúvós szólamoknál a homogenitásra, a szólamokon belüli kiegyensúlyozottabb játékokra kell törekednünk. Mint a legtöbb zenekarnál, nálunk is sok a tennivaló ezen a téren. Az utóbbi időben több, technikai- lag nagyon felkészült, tehetséges fiatal hegedűs került a zenekarhoz, akik idővel - ha hozzászoknak a zenekari játék speciális követelményeihez - rutint szerezve erősíthetik az együttest. Bizakodó vagyok a jövőt illetően, úgy érzem, most jó és kiegyensúlyozott légkör uralkodik a zenekarban, ami alapvető feltétele az eredményes alkotómunkának. Mindig nyugtalan- sággal tölt el bennünket, ha átszervezés- ről, szerkezeti változásról röppennek fel bizonytalan hírek, szerencsére ez most nincs napirenden.

– Milyen feladatai vannak a jubileumi

koncert után?

– Nagy izgalommal készültem a november 30-i újabb megmérettetésre: a szegedi konzervatóriumban mutatkozott be új vonósnégyesünk, a Pulzus Kvartett. Együttesünk csak nemrégiben alakult, kitűnő pesti kollégák kértek fel, hogy muzsikáljunk együtt. A második hegedűs a Rádiózenekar első hegedűse, a brácsás a Magyar Virtuózok zenekarban játszott, a csellista pedig ugyancsak a Rádiózenekar tagja. Boldogan játszom velük, mert úgy tűnik, egy kiegyensúlyozott, ütőképességű kvartett jött létre. Szegedi bemutatkozó koncertünkre a vonósnégyes-irodalom gyöngyszemeiből válogattunk: Haydn Pacsirtáját, Mozart Vadászat vonósnégyesét és A halál és a lányka című Schubert-darabot játszottuk. Meglepődtem, amikor a pesti kollégák megkerestek, de örültem is, hiszen az együttes kapcsán a fővárosban is jobban megismerhetnek, és talán szólistaként is több felkérést kaphatok. Az elmúlt nyáron három hónapig ismét a lisz- szaboni Metropolitan Kamarazenekarral dolgoztam, két évre szóló szerződést is ajánlottak, de nem fogadtam el, mert a családom itt érzi jól magát Szegeden, a feleségem és a gyermekeim nélkül pedig nem szívesen vállalnék munkát hosszabb időre külföldön.

Hollósi Zsolt

ZENEKARI KÖRKÉP AZ EZREDFORDULÓN 1.

Beszélgetés Sir Lászlóval a Miskolci Szimfonikus Zenekar igazgatójával

A Miskolci Szimfonikus Zenekar 1963 óta létezik ebben a formában, ám az előzmények jóval régebbiek. 1897-től folyamatosan van Miskolcon zeneoktatás és mindig törekedtek arra, hogy valamilyen zenekart is működtessenek. 1921 óta rendszeres városunkban a szimfonikus zenekari jelenlét, 1952-től pedig már a mai zenekar elődjét regisztrálhatjuk egy félhivatásos együttes működésében, amelyből aztán a hivatásos szimfonikus zenekar is létrejött.

Együttesünk kiváltságos helyzetben van a vidéki zenekarok között, hiszen teljesen független a színháztól, nincsenek színházi kötelezettségeink. Ennek vannak ugyan hátrányai is, előnye azonban, hogy sikerült kialakítanunk saját hangverseny- struktúránkat. Négy koncertsorozatunk van a városban, stabil, érdeklődő közön- séggel.

– Megvan ehhez a kellő létszám és egyéb infrastruktúra is?

– Ehhez minden adott, hiszen 84 tagú az együttes, tehát bármit műsorra tűzhetünk. Biztosított az utánpótlás is, igaz, kizárólag városon belülről, az itteni zeneművészeti főiskola végzős növén- dékei közül.

– Ez szándékos vagy így alakult?

– Nem így szeretnénk volna, de így alakult. Ennek ugyanis megvannak a veszélyei; hiába jó színvonalú az itteni oktatás, megfelelő a kínálat. Motiváló

tényező lenne azonban a konkurencia egy-egy próbajátékon, ami itt gyakorlatilag nem létezik. Sokat nem tudunk tenni, hiszen közalkalmazottak vagyunk, a megfelelő fizetési kondíciókkal, lakást nem tudunk biztosítani, miért jönne tehát Miskolcra valaki, aki nem itt született, nem itt tanult vagy nem ide házasodott?

– Hány karmestere volt a zenekarnak 1963 óta?

– Összesen kettő. 1984-ig Mura Péter

dirigált, aki gyakorlatilag apránként felépítette ezt az együttest és kialakította alapvető repertoárját. Azóta Kovács Lászlóval dolgozunk. Ez ritka és szerencsés állapot. Szerencsésnek tartjuk magunkat amiatt, hogy ő az ingázás minden kellemetlenségét is vállalva kitartott és kitart a zenekar mellett. Gondolom, vonzó lehet a jó légkör, az, hogy elképzeléseit megvalósíthatja, az itt kialakult jó baráti kapcsolatok. Talán jó is, hogy nem tudtuk rábeszélni a miskolci letelepedésre, hiszen így kevésbé zárkózik be, aktívabb kapcsolatot tart a világgal, jobban tud saját karrierjével és szakmai fejlődésével foglalkozni.

– Volt egy időszak mintegy tíz esztendővel ezelőtt, amikor a miskolci zenekar sorozatban mutatott be új műveket Budapesten, akkoriban egyedülként felvállalva az országban a kortárs muzsika ilyen mennyiségű és minőségű megszólaltatását. Jelentett-e ez a korszak valamit a zenekar fejlődése, elismertsége és lehetőségei szempontjából?

– Ez fontos és jelentős időszak volt a zenekar életében, bár ennek is megvoltak a maga hagyományai. Akkoriban már történelmet írt a miskolci Új Zenei Műhely, amelynek rendezvényein sok kortárs művet mutatott be az együttes. Szerencsésen találkoztak ezek a hagyományok azzal az érzékenységgel, amellyel Kovács László viszonyult korunk zenéjéhez. Az, hogy szerepelhettünk a kortárs zenei fesztiválokon és más alkalmakkor is játszottunk kortárs muzsikát, segített abban, hogy Budapesten is ismertté váljon a miskolci zenekar. Így vált lehetővé, hogy hosszú éveken keresztül saját bérletünk volt a Vigadóban, ahol nemcsak új műveket játszottunk, hanem hagyományos szimfonikus zenekari programot. A Filharmónia is meghívott évadonként több zeneakadémiai koncertre és egy időben valóban "felkapottnak" érezhettük magunkat. Ez jó érzés volt, bár rengeteg plusz munkával járt, hiszen a "rendes" otthoni munka mellett készültünk ezekre az alkalmakra.

Sajátos módon a kritikusok szinte tudomást sem vettek minderről. Koncertjeinkről említés sem történt a napilapokban, a Muzsika hasábjain olykor-olykor írtak azokról a hangversenyekről, amelyek egyébként "kijártak" Budapesten minden profi vidéki szimfonikus zenekarnak. Néhány év elteltével le is mondtunk arról, hogy ilyen hajszolt tempóval próbáljunk jelen lenni a főváros zenei életében. Ésszerű keretek közé limitáltuk pesti útjainkat: két-három hangversenyt szerveztünk azért, hogy megtartsuk a kontaktust a budapesti közönséggel.

Közben pedig - érdekes módon - az itthoni közönség érdeklődése kezdett erősödni, amit nagy örömmel regisztráltunk és elvárásainak mindenképpen szerettünk volna megfelelni.

– Létezik, hogy a nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek elején az ország éppen legválságosabb térségében erősödött az igény a hangversenyek iránt?

– Igen, valamennyit növekedett a bérlelők száma. Mi magunk átalakítottuk a bérleti struktúrát, hiszen a Filharmónia átműködésével majd átszervezésével több feladat hárult a zenekarra és nekünk magunknak is be kellett kapcsolódnunk a hangversenyszervezésbe, a koncertek finanszírozásába, mégpedig jelentős összegekkel. Több "rövidebb" bérletet hirdettünk és egyedi, alkalmi rendezvényeink is vannak. 30-35 koncertet játszunk évadonként felnőtt közönségnek, és vannak ifjúsági hangversenyek is. Ez önmagában véve is sok és csak növeli a munka mennyiségét az a tény, hogy mindent csak egyszer tudunk eljátszani. Ezt azonban tudomásul kellett venni: hálás és hűséges közönségünk van, amelyet minden erőnkkel ki kell tudnunk szolgálni. Nem játszhatjuk többször ugyanazt a műsort, hiszen sokan több bérletet is vesznek és szeretnék mindig valami mást hallgatni.

– Nem lehet más helyeken megismételni egy-egy hangversenyt és így kissé gazdaságosabbá tenni a próbákba fektetett munkát?

– Ez így volt régen: Ózdon, Kazincbarcikán, Sárospatakon, Sátoraljaújhelyen, Tiszaújvárosban megisméltük a miskolci koncerteket. Most ezek közül a városok közül ezt egyetlen egyben sem igénylik.

– Akkor mégis érezhető valahol az utóbbi évtized országot, különösen pedig az Önök térségét sújtó gazdasági leépülés.

– Sajnos erről van szó. A gondot növeli, hogy Miskolcon sem tudunk megismételni egyetlen koncertet sem, mert egyedül a színház épülete alkalmas hangversenyekre. Itt hétfőnként játszunk, amikor nincs színházi előadás. Nincs más nap, nincs más terem, ahol esetleg más közönségnek eljátszhatnánk ugyanazt a műsort.

– A Zenepalotában nincs erre lehetőség?

– Nincs, mert a Zenepalota siralmas állapotban van. A Bartók Teremben rendezzük a kisebb együttest igénylő és kisebb közönséget vonzó Mozart-sorozatunkat. Nagy szimfonikus zenekar ezen a színpadon nem fér el, a nézőtér 300 ember ülhet. Semmilyen infrastruktúrával (öltözővel, mellékhelyiséggel,

büfével) nem rendelkezik. Most már a Mozart bérletet is el kellett hoznunk onnan.

– Az Egyetemvárosban sincs megfelelő terem?

– Az Egyetem nagyon messze van a várostól, a közlekedés nem olyan egyszerű. Az egyetemisták köréből nem verbuválódik állandó és elég nagy koncertközönség, bár van saját egyetemi bérletsorozatuk. Ott az Aulában lehet koncerteket tartani, ami rossz akusztikájú, visszhangos, nézőtere vízszintes és nagyon elnyúló, ahol a hátsó sorokból már semmit sem látni. Marad tehát a színház, ami szintén nagyon rossz akusztikájú; a muzsikások munkájának jelentős része kárba veszt, a közönség nem hallhatja olyan minőségben a zenét, mint ahogy azt előadják. De mégis van egy hatszáz fős nézőtere, kiszolgáló helyiségei és számos olyan tulajdonsága, ami hangversenyre úgy-ahogy alkalmassá teszi.

– A zenekar viszont – tudomásom szerint – jó körülmények között próbál.

– 1984-ben kaptuk meg a felújított malmot, ami csak a mienk és ahol minden megvan, ami a nyugodt munkához szükséges.

– Milyen a hangszerállomány?

– Nem világszínvonalú, de azért fejlődik. Az elmúlt években fokozatosan cseréltük és újítottuk fűvös hangszereinket, mindenből van jó színvonalú hangszerünk, de mindegyikből lehetne azért még jobbat is kapni. Vonós hangszereket csak ritkán tudunk venni, igyekszünk megfelelően karbantartani őket. Működést akadályozó, problematikus hangszercsoportunk nincs is.

– Milyen lehetőségeik vannak vendégművészeket, szólistákat hívni?

– Az élvonalbeli magyar muzsikásokat állandóan hívjuk és ők szívesen is jönnek Miskolcra. Örülünk a Nemzeti Énekkarral való folyamatos együttműködésnek; van, hogy mi hívjuk őket Miskolcra, van, hogy ők kérnek fel minket közös szereplésre.

Van az idén egy Mesterbérletünk, amelyet a millennium jegyében csupa magyar szerző műveiből, jeles magyar előadók közreműködésével állítottunk össze. Megkínlódunk ennek az értékesítésével, de fontosnak tartottuk, hogy valamivel mi is megemlékezzünk ezeréves államiségünkéről. Fellép Krausz Adrienn, Kelemen Barnabás, Szabadi Vilmos. Kovács László mellett Kovács János, Lukács Ervin és Vásáry Tamás vezényel, igyekeztünk tehát értékes programot összeállítani.

Kétévente karmester-kurzust tartunk, amelyen részt vesz a magyar fiatalok színe-java. Külföldről is nagy érdeklődést tapasztalunk.

– Milyenek az együttes nemzetközi

kapcsolatai? Mennyit vendégszerepel külföldön?

– Turnézunk, de nem vagyunk hahnizós zenekar. Vannak helyek, ahová rendszeresen visszahívnak minket, vannak egyedi utak, mint például a tavaly őszi dél-koreai turné. Németországból érkeznek rendszeres meghívások, jártunk a svájci Locarnóban, ahol Veress Sándor műveiből játszottunk. Vannak tehát lehetőségek, de a zenekar kétségtelenül többet szeretne utazni.

– Alapvetően elégedett a zenekar? Nincsenek tiltakozások, hangosan demonstrált elégedetlenségek?

– Lehet, hogy nem elég diplomatikus nyilvánosságra hozni, de nálunk nyugalom van.

– Önöknél dolgoztalanok a különböző érdekképviselői testületek?

– Van némi munkájuk, de nem a tüntetés, nem a tiltakozás. Én reggeltől estig a helyemen vagyok és az ajtóm mindig nyitva áll. Bármikor be lehet bármit kiabálni, így folyamatokban lehet kezelni a problémákat. Nagyobb horderejű döntések előtt természetesen konzultálunk a Közalkalmazotti, Művészeti Tanáccsal és a szakszervezet képviselőivel. Igyekszem azonban nem borzolni a kedélyeket. Mindenki tudja, hogy a turnékon nem csapodom meg a napidíjakat, senki nem indulhat el anélkül, hogy háztól házig ne legyen meg saját és hangszere biztosítása, jó szállodát, jó közlekedési eszközt biztosítunk, minden hosszú utazás alkalmával felkínálom, hogy aludjanak szállodában és ne buszozzanak éjszaka, más kérdés, hogy inkább szeretnek hamar hazérni a muzsikuskok.

– Vannak-e alkalmi vagy állandó szponzorok?

– Van egy állandó szponzorunk, a Tiszai Vegyi Kombinát Rt. Az új vezetés marketing részével még nem beszélünk, de nagyon reméljük, hogy megőrizhetők az eddigi kondíciók.

– Mennyi a muzsikuskok zenekari munkán kívüli elfoglaltsága?

– Döntően tanítanak; a tagság mintegy kétharmadának van stabil másik állása is. Nemcsak Miskolcon, de a környező településeken, a nyíregyházi szakiskolában is tanítanak a kollégák. A zenekaron belül alakult egy kisebb együttes, amely Reményi Ede Kamarazenekar néven komoly szakmai sikerekkel büszkélkedhet itthon is és külföldön is. Első koncertmesterünk, Gál Károly alapította, (annak idején főiskolásokból) és ő is vezeti. Van egy vonósnyegyesünk, amely három hónapig most Amerikában turnézik és alkalmanként a rézfúvósok is bigbandeznek.

– A színházban egyáltalán nem működ-

nek közre a szimfonikus zenekari tagok?

– Nem játszunk a színházban.

– Ennek harag az oka, vagy csak így alakult?

– A zenekar megalakulása után néhány évvel szétválasztották a két feladatkört, a zenekari tagokra ilyen kötelezettség tehát nem hárult. Ez nem jelenti azt, hogy néhány kolléga ne járna el időnként kiegészíteni. Ez azonban teljesen önkéntes, amit mi támogatunk, sőt alkalmanként hangszereket is kölcsönzünk. Különösen másfél éve, amióta operatagozat is létesült.

Sokan igyekeznek szólistaként, kamaramuzsikusként is szerepelni, legalább a tanári koncertek erejéig.

– Azok, akik más települések zeneiskoláiban tanítanak, nem tudnak valahogy közönséget is teremteni a Miskolcon kívüli koncertek újraélesztéséhez?

– Ehhez azért nem elég egy-egy elhivatott, de magát agyondolgozó zenetanár. A baj az, hogy az érdektelenség okára sem sikerült eddig rájönni, hiszen olyan városokról van szó (például Sárospatakról), ahol igazán van hagyománya a kultúrának és felsőoktatási intézmény is működik. Itt sikerült egy albérletet meghonosítani, ami azt jelenti, hogy a koncert ugyan este van, mint a felnőtt bérleti hangversenyek, de csak egyrészes és minden egyéb vonatkozásában ifjúsági bérletként viselkedik. Lehet, hogy a helyi művelődésszervezők nem látnak elég fantáziát ezekben a hangversenyekben. Az is tény, hogy szegény ez a régió és egy szimfonikus zenekari koncert (két busszal, kamionnal, karmesterrel, szólistával és minden egyéb anyagi vonzatával) bizony ráfizetéses.

Mi magunk igyekszünk minél több ifjúsági koncertet adni; egészen kicsi településeken, tornatermekben játszunk. Erőnkön fölül nem teljesíthetünk.

– Mekkora az a terület, amelyet - megfelelő érdeklődés és pénz esetén - a miskolci zenekarnak kellene "lefedni"?

– A mi megyénken kívül Heves és Nógrád megye. Ez nem jelenti azt, hogy nincs más szimfonikus zenekar a térségben, csak azok (a nyíregyháziak és az egriek például) félprofik, amatőrök. Ez éppen a most tervezett régió területe.

Volt most egy kísérletünk, hogy ha már más városokban nem lehet megismételni egy-egy teljes miskolci koncertet, legalább lehetőséget kell arra teremteni, hogy azok, akik szívesen meghallgatnák, megtehessék ezt Miskolcon. Eladtunk 40 db Mesterbérletet Mezőkövesden úgy, hogy a bérlet árából nem adtunk kedvezményt, de biztosítottunk autóbuzst az oda- és visszaútra. Ez azonban csak na-

gyon közeli településeken - még talán Tiszaújváros, Kazincbarcika esetében - valósítható meg.

Természetesen az lenne jó, ha a megyei önkormányzat közgyűlése is látná ennek jelentőségét és támogatná valahogy ezeket a kezdeményezéseket. Nem is bennünket kellene támogatni, hanem az iskolákat, hogy ott meg tudják venni a bérleteinket és el tudjanak jutni a koncertekre.

Nem mintha nem lenne elég munkánk, hiszen a már vázolt hangversenyprogramok mellett viszonylag sok hangfelvételt is készítünk. Éppen a múlt héten vettük fel a Nemzeti Enekkar férfikari szólamaival együtt Bellini Montaguek és Capuletek című operáját. Ebben az évben egyébként további két CD-nk is megjelent: Rózsa Miklós műveivel az AUVIDIS kiadónál, illetve a Schweizer Musik Szene kiadónál a Veres Sándor - sorozat harmadik lemeze. Tavasszal Hubay négy hegedűversenyét vesszük fel Szabadi Vilmossal a HUNGAROTON részére. Ezeknek a felvételeknek is csekély a visszhangja. Sokfelé küldtünk tiszteletpéldányt, volt aki meg sem köszönte.

– A helyi sajtó sem foglalkozik érdemben az együttessel?

– Két helyi lap van, az egyik évek óta nem közöl zenekritikát. A másik napilap igen, de egy kritikust foglalkoztat csak, és az ő elfoglaltságának függvényében jelenik, vagy nem jelenik meg kritika egy-egy eseményről. A zenekar életéről a fontosabb eseményekről, utazásokról azonban rendszeresen tudósítanak.

– Lehet, hogy mégis jó lenne valami kis saftos botrány? A PR-nak biztos használna, hiszen ilyen esetben a városi és megyei lapok is ugrásra készen állnak.

– Itt alapvető gond maga a vidéken élés. Ez nem földrajzi és tudati probléma, hanem sok objektív hiánytényező halmozódása. Nincs hangversenyterem, nincs stúdió, nincs stúdió-berendezés, nincsenek mikrofonok, nem él itt zenei rendező. Nincs, aki profi videofelvételt készítené, nincs, aki profi módon rögzíteni tudna egy hangversenyt, nincs műsoridő a rádióban, stb.

– Mindez azért nem a vidékiség kérdése csupán, hiszen vannak olyan vidéki városok, ahol ezek közül semmi sem hiányzik. Ez pénzkérdés, ami persze egyáltalán nem vigasztaló.

– Ha most felkínálnának tízmillió forintot a zenekarnak, mire költené a pénzt?

– Ez olyan összeg, amivel csak zavarba hoz. Csak hangszerre kellene azonnal ötvenmillió. Kellene például egy rendes hangversenyzongora, ami ugye 25 millió körül van. Kellene egy cseleszta, egy

kontrafagott, mind 5-6 milliós hangszerek. Nem vennék tehát semmit, hanem szétsztanám a zenekari tagság között, így karácsony előtt.

– *Mennyi az átlagfizetés?*

– Bruttó 60.000.-Ft körül. Ehhez nincs mit hozzáfűzni, hiszen ez nem vonzó egzisztencia. Kimaradtunk mindenből, a nemzeti alapintézmények művészeti pótlékából, a pedagógusok minőségi pótlékából. Kaptunk azonban a Nemzeti

Kulturális Örökség Minisztériumából egy kiegészítő összeget "a munka elismerésére" amelyet az önkormányzati zenekaroknak különítettek el. Ezt nálunk határozott időre szóló illetménypótlék formájában adtuk ki, amely mintegy 10-12%-os béremelést jelent. November 30-ig biztosították ezt az összeget, de információim szerint jövőre is megkapjuk, talán valamennyivel többet is. Ez arra is jó, hogy a különböző

intézmények közötti bérfeszültséget valamennyire enyhítse.

Örülünk minden gesztusnak, amely a muzsikusok nyomasztó anyagi gondjain igyekszik enyhíteni. Meggyőződésem, hogy rossz befektetés egy-egy zenekari menedzsment részéről, ha éppen a zenészeken (azok fizetésén, körülményein) kíván takarékoskodni.

Tóth Anna

Kelet-európai Szimfonikus Zenekari Fesztivál - Miskolc, Debrecen, Békéscsaba (2000. június 22. - 28.)

Arról kérdeztük Gonda Ferencet, a Filharmónia Kelet-Magyarország Kht. igazgatóját, hogy mi adta az apropóját egy zenekari fesztivál szervezésének Debrecenben, illetve közvetlen és közvetett eredményt remélnék-e a nem mindennapi eseménysorozat megrendezésétől?

A Filharmónia Kelet-Magyarország Kht. a millenniumi ünnepség-sorozat keretében szervezi 2000. június 22-28. között három zenei központban a Kelet-Európai Szimfonikus Zenekari Fesztivált. A koncerteken és a zenekari találkozók túl kétnapos szakmai konferenciára is sor kerül, ennek helyszíne Debrecen város. Tudomásunk szerint ilyen jellegű fesztiválra és konferenciára nem került sor az elmúlt 30 évben. Az egyes városokban a hangversenyeket követően szakmai találkozón (fogadózenekar és a vendégzenekar) ismerkednek a zenekar működésével, felépítésével, fenntartóival, anyagi helyzetével, foglalkoztatási gondokkal. Debrecenben, ahol a kétnapos konferenciára kerül sor, a vendégzenekarok vezetésén túl (gazdasági vezető, fenntartó, művészeti vezető) meghívást kap az Európai Szimfonikus Zenekari Szövetség képviselője, a Magyar Szimfonikus Zenekari Szövetség képviselője, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának zenei szakemberei, a Pénzügyminisztérium képviselője, az önkormányzatok kulturális bizottságainak vezetői (azokból a városokból, ahol szimfonikus zenekar működik), az összes magyarországi szimfonikus zenekar vezetője, dél-európai országok jelentős szimfonikus zenekarainak képviselői (Románia, Horvátország, Bulgária) valamint azok a mecénások, akik szim-

fonikus zenekart támogatnak. A konferencia témája feltételezésünk szerint a meghívottak mindegyikét érdekli. Köztük olyan fontos kérdések megtárgyalására kerítünk sort, mint a "Kulturális adópolitika Magyarországon nemzetközi összehasonlításban", "A Média szerepe a magyar hangversenyéletben", "Önkormányzati szimfonikus zenekarok pénzügyi támogatása", "Sztárjelenség a magyar zenei életben és annak közgazdasági értelmezése", "Magyar szimfonikus zenekarok helyzete nemzetközi összehasonlításban". A fentiek túl még szeretnénk megnyerni az érdekképviseleti szervezeteket is a rendezvényen való közreműködésre és álláspontjuk kifejtésére.

És hogy miért Debrecen a konferencia helyszíne? Debrecen rendelkezik azzal az infrastruktúrával, ami egy nemzetközi rendezvény lebonyolításához szükséges, jelentős szerepet tölt be a magyar zenei életben, s nem utolsósorban a költségeket tekintve itt a legjobbak a paraméterek, s a város anyagilag is támogatja a rendezvényt.

Összességében megjegyzem, hogy ilyen széles körben nem ült még egymás mellé szimfonikus zenekari témában szakembereink. Bízunk abban, hogy a rendezvényünk a rendszeresen hangversenyre járók, valamint az idegenforgalmi szakemberek érdeklődését is felkelti, és az egyes helyszíneken nagy érdeklődés kíséri a koncerteket.

Gonda Ferenc, a rendezvény művészeti titkára, és az alábbi interjúban megszólaló Szilágyi György hangsúlyozták, hogy pontos műsort és programot csak a következő lapszámban tudnak mondani. Nagyon sok függ még a most beadott pályázatok sikerétől, hogy milyen pénzü-

gyi kondíciókkal tudnak kalkulálni, kik és hányan tudnak eljönni a meghívott vendégek közül. A táblázatban közölt koncertprogram is meglehetősen hiányos, de arra azért elegendő, hogy a hangversenyek jellegéről, helyszínéről és időpontjairól tájékozassa az érdeklődőket.

– A két profilúnak tervezett rendezvény egyik részét azok a hangversenyek alkotják, amelyeket Miskolcon, Debrecenben és Békéscsabán adnak a "házigazda" illetve a vendég együttesek. Tisztában vagyunk azzal, hogy Kelet-Magyarországon vannak még ezen kívül jó szimfonikus zenekarokkal és színvonalas zenei élettel rendelkező városok, pénzügyi lehetőségeink azonban erős önmérsékletre kényszerítettek bennünket. Így is városonként három, azaz összesen kilenc koncerttel készülünk, amelyeken kétharmad részben a vendégek, egyharmad részben pedig a "helybéli" játszanak majd. Békéscsabán, mivel ott nem működik hivatásos szimfonikus zenekar, a debreceniek képviselik színünket. Vendégeink Szlovákiából, Ukrajnából és Erdélyből – pontosabban Kassáról, Kijevből és Kolozsvárról – érkeznek.

– *Van-e olyan szándék ebben a fesztiválban, hogy Magyarország így próbálja valamennyire a kelet-délkelet-európai zenekarok európai integrálódását elősegíteni? Az már két éve elhangzott éppen a Budapesten rendezett PEARL konferencián, hogy a nemzetközi szervezetek szívesen tartanának szorosabb szakmai kapcsolatot a Magyarországtól keletre fekvő területek zenekaraival és általában zenei életével. Szükséges-e és lehet-e serkenteni a külön-*

bőző régiók együttműködését ilyen fesztiválok segítségével?

– Egyértelmű, hogy erre feltétlenül szükség van. Az is tény, hogy történtek már ezen a téren értékelhető és érzékelhető lépések. Azokkal a zenekarokkal, amelyek júniusban részt vesznek a fesztiválon, réginek és jónak mondható az együttműködés. Nem vitatom, hogy három zenekar nem jelentheti Kelet-Délkelet-Európa zenei életét és jó lenne több zenekarral, több várossal és több országgal ilyen jellegű munkakapcsolatot

évadokra újabb zenekarokat hívjunk meg koncertezni Kelet-Magyarország városába.

– Van-e arra lehetőség, esély, hogy a júniusi fesztivál illetve az újabb kapcsolatok révén egyre több szlovák, ukrán, erdélyi zenekart vonjanak be a kelet-magyarországi "körforgásba", ami egyben egy esetleges nyugat-európai bemutatkozás lehetőségével is kecsegtethet számukra?

– Ez az egyik legfőbb törekvésünk, de ez sajnos egyértelműen pénz kérdése. Ezeknek az együttéseknek ugyanis még a

"stratégiai" jelentőségét is.

– Mennyire van lehetőségük a magyar hangversenyrendezőknél, esetünkben a Filharmónia Kelet-Magyarország Kht. munkatársainak arra, hogy a térség többi zenekarát – azok színvonalát, repertoárját – valamennyire megismerje és a további meghívásokat tervezni tudja?

– Ez ismét pénz kérdése és úgy gondoltuk, hogy most ezt az első fesztivált igyekszünk színvonalasan megszervezni azokkal a partnerekkel, akiket már valóban ismerünk. Ha ez sikerül, akkor valóban arra kell pénzt és energiát fordítani, hogy a kört bővíteni tudjuk. Tudomásunk szerint azonban nem mindenütt vannak a már ismerteken kívül igazán profi szimfonikus zenekarok. Szlovákiában és Erdély jelentős részén vannak nagyon jó félprofi városi zenekarok, amelyek funkciója és mozgásteret azonban nem tartozik a mi tevékenységünk körébe.

– Feltétlenül meg szeretnénk hívni az általunk ismert nagyobb zenekarok (Erdélyből például a nagyváradi és aradi együttes) képviselőit, konkrét nevekkal és számokkal azonban január előtt nem tudok szolgálni. Ahogy az már kiderült, Ukrajnával kapcsolatban vagyunk nehezebb helyzetben. Úgy döntöttünk, hogy a kijeveikkel levelezünk és őket kérjük meg arra, hogy ajánljanak szakembereket más együttesektől, akiket nekünk érdemes meghívunk.

– Felmerülhet olyan téma ezen a konferencián, ami évek óta feszíti a magyar muzikusokat, nevezetesen az, hogy a kelet-európai zenekarok olyan alacsony áron kínálják magukat, amelyek gyakran lehetetlen helyzetbe hozzák a magyar (és más európai) együtteseket? El lehet-e indítani egy olyan tendenciát, amely egy etikai egyezséghez vezethet a gázi-minimumok terén?

– A konferenciára összeállítottunk néhány témakört, amelynek elővezetéséhez egy-egy prominens szakembert kértünk fel. Ezeket meglehetősen hivatalosan, ám igen tágan érthetően fogalmaztuk meg. Azaz: szeretnénk, ha a legkényesebb kérdésekben is kialakulhatnának párbeszéddek, de semmiképpen nem akarunk, hogy eleve kivont karddal érkezzenek hozzánk vendégeink. Több olyan téma is van, ahol erről a problémáról beszélni lehet és a "napirenden kívüli" hozzászólásokra is lehetőséget teremtünk. Mindenesetre érdemünknek tekintenénk, ha valamilyen formában éppen nálunk kezdődne el ez a nagyon kényes téma valamilyen szintű megvitatása és rendezése.

– Van-e olyan törekvése ennek a fesztiválnak, hogy olyan, nálunk még nem ismert zeneműveket mutasson be, amelyek a vendégek hazájában íródtak? Azóta

	22. csütörtök	23. péntek	24. szombat	25. vasárnap	26. hétfő	27. kedd
Miskolc	Miskolci Szimfonikus Zenekar Liszt: Krisztus (oratórium)		Kijevi Szimfonikus Zenekar		Kassai Filharmonikus Zenekar	
Debrecen		Kijevi Szimfonikus Zenekar	Debreceni Filharmonikus Zenekar Liszt: Krisztus (oratórium) KONFERENCIA	KONFERENCIA	Kolozsvári Szimfonikus Zenekar	
Békéscsaba		Debreceni Filharmonikus Zenekar Liszt: Krisztus (oratórium)		Kolozsvári Szimfonikus Zenekar		Kassai Filharmonikus Zenekar

teremtteni. Ennek kivitelezése azonban kissé bonyolult és meglehetősen költséges folyamat, amire most még nem volt lehetőségünk.

A fesztiválon részt vevő külföldi zenekarok rendszeresen vendégszerepelnek Kelet-Magyarország városaiban, esetenként Budapestre is eljutottak már. A kassai és miskolci zenekar állandó partnerkapcsolatban állnak egymással, és kölcsönösen fellépnek egymás városaiban. Lehet, hogy most azt mondhatná valaki: miért azok jönnek, akiket már ismer a közönség, miért nem hívunk másokat is? A kérdés, ha valakiben felmerül, jogos; kollégáimmal azonban úgy éreztük, mivel ezek a hangversenyek mindenképpen nagyobb nyilvánosságot kapnak egész Európa szakemberei előtt, helyes tehát, ha a már ismert magas színvonalon játszó, velünk jó kapcsolatban álló együttesek kapják meg először a bemutatkozás lehetőségét. Sietek leszögezni azonban, hogy szeretnénk volna másokat is vendégül látni, erre most nincs elegendő anyagi fedezetünk. Arra azért fel lehet használni a fesztivál szervezésével kapcsolatos teendőket, hogy újabb partnereket ismerjünk meg, a következő

magyarországi szimfonikus zenekaroknál is kevesebb pénzük van, utazásra nemigen gondolhatnak. Ha tehát meg szeretnénk ismertetni őket a magyar közönséggel, az nekünk kerül pénzünkbe - és így elérkeztünk a már sokat említett kiindulóponthoz: a pénzhez, ami nincs (illetve csak elég szűkösen akad).

– Nem lehet, hogy ezek az együttesek "alanyi jogon", tehát saját szervezésben is el tudnak jutni Európa nyugati részére és igazából nincs szükségük a magyarok közvetítő szerepére?

– Biztos, hogy vannak olyanok is, bár azok inkább a keleti fővárosok már régen ismert nagyzenekarai. Nem tudok arról, hogy túl sok olyan együttes van ebben a térségben, amely rendszeresen turnézik - különösen nem Nyugat-Európában. Lépten-nyomon arról informálódunk, hogy ebből a szempontból Magyarország Európa legkeletibb pontja és e minőségében bizony fontos szerepe lehet a határvonal keletibbre-délkeletibbre tolásának. Mindezt erősíti az a tény is, hogy ha módunkban áll meghívni egy-egy jobb zenekart az említett földrajzi területről, nagy örömmel fogadják el meghívásunkat és pontosan érzik annak

ugyanis, amióta megszűnt a hivatalos és kényszeredett cserebere bizonyos országok kulturális termékei között, alig tudunk valamit szomszédaink törekvéseiről, az ott született új kompozíciókról.

– Ezen az első fesztiválon semmilyen műsorbeli megkötésünk nincs, nem is szeretnénk volna valamiféle kortárs zenei szemlélt csinálni, hiszen elsődleges célunk a közönség igényeinek kielégítése és illúzió lenne azt gondolni, hogy ehhez éppen az új művek jelentenek a legjobb fórumot. Pillanatnyilag annak örülünk, hogy potenciális közönségünk élénk érdeklődést mutat a fesztivál iránt és hogy találkozhatnak egymással az eddig csak egyenként hozzánk látogató zenekarok is. Minden jel arra mutat egyébként, hogy az együttesek bemutatnak majd hazájukban keletkezett műveket is. A kijeviek orosz, a kolozsváriak Enescu-darabban is készülnek a találkozóra és ennél többet most nem szabad elvárni sem a résztvevőktől, sem a közönségtől.

– Mekkora súly kerül majd a rendezvény nyilvánosságára, korszerű kifejezéssel élve a PR-jára?

– Nagyon fontosnak tartjuk; többnyelvű kiadvánnyal, műsorfüzettel készülünk az eseményre. Ígéretet kaptunk a Magyar Rádiótól, hogy felveszi és közvetíti a hangversenyeket, a konferenciáról is tudósítanak a különböző műsorokban. A Duna Televízióval is kapcsolatban állunk – pillanatnyilag egy összefoglaló műsor reményében, amely a koncerteken, összejöveteleken és konferencián készült felvételek szerkesztett anyagából állna.

– Vannak-e szponzorai a fesztiválnak?

– Támogatást kaptunk a Millenniumi

Emlékbizottság Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának kuratóriumától és számos pályázatra küldtünk illetve küldünk anyagot.

– Ha anyagi szempontból lehetségesé válik, szándékozzák-e ösztökélni a dunántúli zenekarokat arra, hogy részt vegyenek ezen a rendezvényen?

– Mindenképpen szeretnénk az összes szimfonikus zenekar vezetőit (külön a művészeti vezetőket is) meghívni a konferenciára és természetesen minél több hangversenyre is. Minderről részleteket majd januárban tudok mondani.

– Lesznek-e kiemelkedő szólisták ezeken a hangversenyeken?

– Várunk többet is; egyet például a kijevi Horovitz-verseny győztese közül, feltehetően egy szlovák klarinétost és a felajánlott zongorista mellé kértünk hegedűst is Kolozsvárról. Szabadtéri koncerteket is tervezünk ugyanis, ahol túlságosan költséges lenne szóló zongoristát felléptetni.

– Mennyiben gondoltak arra, hogy a zenei élet alapjait adó zeneoktatási intézmények is helyet kapjanak valamilyen formában ezen a rendezvényen?

– A konferenciának lesz egy érdekes kiegészítő része. A békéscsabai hangversenyhez kapcsolódva ellátogatunk Békéstarhosra, ahol éppen azokban a napokban rendezik a hagyományos Tarhosi Napokat. Az ottani programba is jól illeszkedik az az általunk tervezett beszélgetés, amelyre minél több meghívott kollégával szeretnénk érkezni és amelynek témája a közép- és felsőfokú zenei tanintézmények mennyiben tudják segíteni a zenekarok működését. Mennyire fontos vagy nem fontos a szólista- és pedagógus-

képzés mellett a zenekari muzikusok képzése és ehhez hol milyen eszközöket alkalmaznak. Szeretnénk egy célzott beszélgetést kezdeményezni a zenekarok utánpótlásának helyzetéről. És ami nem kevésbé fontos: a hangverseny-látogató közönség utánpótlásának "neveléséről" is feltétlenül beszélni szeretnénk. Mert az nagyon fontos természetesen, hogy a zenekarok megvitassák egymás között a problémáikat és azt, hogy kik követik az egyes tagokat az egyes pultoknál. Legalább ennyire érdekes azonban az, hogy ki hallgatja és néhány év múlva ki fogja hallgatni produkcióikat. Kin múlhat az, hogy van közönség, vagy nincs?

Lehet, hogy ezek a témák Debrecenben is felmerülnek majd, hiszen említettem, hogy szabadsággal kívánjuk kezelni a konferencia meghirdetett programját. Békéstarhoson azonban ezt szeretnénk központba állítani. Ott is lesznek szakavatott előadók, nemzetközileg elismert magyar szakemberek.

A helyi önkormányzatokat is be szeretnénk vonni. A városi rendezvények védnökei a helyi polgármesterek lesznek, mint ahogy az egész fesztivál fővédnökéül a kulturális tárca vezetőjét kértük föl. Konferencia-téma a fenntartók pénzügyi támogatása is.

Miskolcon és Debrecenben minden fellépő zenekart fogadás keretében szeretnénk összeismertetni egymással és a helyi zene-tanárokkal. Ez nem lesz igazán hivatalos találkozó, nem lesznek napirendi pontok, de adunk egy kis keretet ahhoz, hogy lehetőleg hasznos beszélgetés induljon el a résztvevők között.

Toth Anna

MESSZIRŐL JÖTT EMBEREK

A Nemzeti Filharmonikusok Nyugat-Európában

Mondják, messziről jött ember mondhat nagyokat is, hiszen nincs, ki utánajárhatna állításainak. A Nemzeti Filharmonikus Zenekar tagjai viszont nyugodtan dicsekedhetnek ha karnak, mondandójuknak bátran utána lehet nézni mondjuk a London Times 1999 november 11-i, vagy a Derby Evening Telegraph november 19-i számában, más brit lapokban, esetleg meg lehet kérdezni a világ egyik legnagyobb ügynöksége, az IMG Artists londoni irodáját, hogy a zenekar mennyire volt sikeres legutóbbi hangverseny-körútja során. Mindenünnen azt az információt kapnánk, hogy nagyon.

Ha valaki mégsem akarja idejét az interneten, vagy telefonálással tölteni, esetleg éppen nem jár London felé, annak álljon itt e néhány sor. Messziről jött ember írta, ám tessék bátran utána járni.

A turné szervezése három éve, egy novemberi este, a zenekar egyik angliai koncertjének szünetében kezdődött, amikor Andrew Jamiesonnal, a fentebb említett IMG zenekari ügyekben felelős vezetőjével megállapodtunk arról, hogy visszajövünk. Amíg ez így is lett, történt néhány dolog: levélváltások, faxváltások - együttesen kb. 6,5 kg-nyi papírt tesznek ki-, telefonok, szponzorkeresés (sikerrel!)

, majd felkészülés, vigyázz, rajt! A Malév 554-es párizsi járata október 27-én már vitte is a zenekart, hogy elkezdje eddigi leghosszabb európai hangversenykörútját.

Nem rossz helyen kezdünk.

A Normandiai Fesztivál vendégeiként Rouen-ben és Le Havre-ban adtunk koncertet magyar szerzők műveiből. A fesztivál szervezői dícsérendő ötlettel a művek elhangzása előtt egy-egy odaillő magyar irodalmi alkotást - kitérő francia fordításban- mondtak el egy színesszel. Így Ligeti Lontanoja előtt Csaplár Vilmos egy novelláját, Liszt Esz-dúr zongoraversenye előtt a Szózatot (!), Bartók Két

Kép-e előtt Kosztolányi egy novelláját, a Csodálatos mandarin előtt pedig Lengyel Menyhért szüzsűl szolgáló kismovelláját hallhatta a közönség.

A hallgatóság nem csak az ötletért volt hálás, hanem mindazért, amit a magyaroktól hallhatott. Különösen *Kocsis Zoltán* kimagasló művészi teljesítménye váltott ki kirobbanó sikert, amikor - mint a turné során később megannyiszor - egyszerre vezényelte a Liszt-művet és egyben játszotta a zongoraverseny magánszólamát.

A Rouen-i katedrális, a Le Havre-i kikötő lettek a turné első emlékképei, melyeket a szálláshelyül választott Trouville szelíd tengerparti sétánya tett teljessé. A századfordulóról itt maradt üdülővároska kis éttermei becsalogatták a magyar muzsikusokat is, hogy a még legbátrabbak is csökkenő erővel szálljanak szembe az éppen zajló csigafesztivál és osztrigaáradat csábításainak. A koncerteket követő két napsütéses szabadnap kellett is, hiszen a Csatorna átszelése után kemény hetek következtek.

A brit koncerttermek némelyikében megjelenni és ott sikert aratni megfelelő akár a szakmai lovagvá utasításnak is. Ilyenek a Fairfield Hall, a birminghami Symphony Hall, a Manchesteri Bridgewater Hall, a Leeds-i Town Hall, és még jó néhány "zenei aréna". Nos, a Magyar Nemzeti Filharmonikusok ezúttal immáron többször lovagvá üttettek.

Anglia hol ködös, hol esős, hol napos útjait rótták a magyar muzsikusok két héten át. A turné 21 koncertjéből 12-t brit földön adtak és bátran mondhatjuk, mind-egyik sikert aratott.

Négy alkalommal a fiatal művész, Kelemen Barnabás gyönyörű hegedűjátékát is élvezhette a hallgatóság. Brahms hegedűversenyét adta elő híveket gyűjtve előadóművészetének nem csak a közönség, de a zenekar soraiból is.

A jelek szerint Nagy Britanniá koncertélete még mindig irigylésre méltó, bár vannak riasztó jelek: a rendezők évek óta panaszkodnak, egyre kevesebb a koncertlátogató. Sokan a Thatcher-i politika következményét, mások a brit zeneoktatás hiányosságait, némely szakértők pedig a századvég kulturális paradigmaváltását nevezik meg okként.

Mindenesetre a marketingnek nevezett közönségcsábítás számos trükkjét bevetik, hogy ha nem is telt, de legalább kétharmados házat csináljanak. Mindez olyan helyen, mint például Sir Simon Rattle Birminghami Symphony Hallja

nem könnyű, hiszen a két és félezer ülőhelyre egyre kevesebben váltanak jegyet, amióta a fenegyerek-zeneigazgató Berlinbe írt alá szerződést. A Dickensi korszak fekete iparvárosa kulturális felívelésének utolsó pillanatában felépítették ezt a páratlanul szép és jó zene-csarnokot, hogy az mostanában jószerével a nemrég volt zenei aranykorszak emlékművévé váljék. Pedig még így is, még most is zenei parádé minden évadjuk. Az egy hónapra jutó világsztár-koncertátlag meghaladja hazánk tíz éves átlagát.

Vannak, akik a Birminghami varázst manapság Manchesterben vélik látni, hiszen az utóbbi években igencsak meggazdagodott város - mi mást is tehetett volna? - koncerttermet épített, csodálatost. A Bridgewater Hall már most Európa egyik legjelentősebb hangversenyterme, hiszen minden esztétikai, akusztikai, technikai tulajdonsága, valamint az ott folyó hangversenyélet erre feljogosítja. (Vajon mikor mondhatjuk mi magyarok el ugyanezt saját, mindennemű koncertezésre alkalmas új hangversenytermünkről?!)

Nos, a brit hangversenyélet nehézségei ellenére is jelentősek voltak a Nemzeti Filharmonikusok sikerei, hiszen már turné közben megjelentek a legjelentősebb lapok dícsérő kritikái, valamint megjelent az IMG vezérkara is.

A sikerek eredménye nem csekély: meghívás az Edinburgh-i és a Bath-i Fesztiválra, vizahívás a következő brit-Nyugat-európai turnéra, turnéajánlat a Malajzia-Szingapúr, Taiwan-térségbe.

És akkor még nem is szeltük át a tengert egy éjszaka alatt Hull és Rotterdam között! Pedig ez lett a turné egyik legkellemesebb meglepetése és emléke. Az 1800 utast és 800 járművet szállító úszó városra némi szorongással szállt be a muzsikusok többsége, ám a megelőző hetek fáradságát sikerült egy kicsit csitítani a hajón, hiszen éttermek, bárók, társalgók, játéktérmekek (szigorúan csak kicsiben!) és táncparkett várta az utasokat, majd reggel még egyszer búcsúzóul a barokkosan dús angol reggeli.

Újra a kontinensen! Rotterdamtól csak egy ugrás - alig 300 kilométer - Groningen, ahol este már koncert is, mégpedig az eddigiehez képest új műsorokkal, tehát mint eddig is, a koncert előtt szinte teljes értékű próba.

Másnap egy újabb ugrás - 500km - Luxemburg. A Conservatoire csodás koncerttermében sok hazai kolléga is beült

meghallgatni bennünket, hiszen a helyi kamarazenekar magyar muzsikusok nélkül valószínűleg nem működne. (Tekintettel a hazai felhozatalra az itthon maradt zenekarok viszont el vannak nélkülük. Vajon lesz ez valaha fordítva is?...)

Ez után Brüsszel következett a maga hektikus közlekedésével, kiismerhetetlen utcáival és persze az EUROPALIA Hungariae sorozatával, melyben mi a Théâtre St. Michel-ben játszottunk. A Palais des Beaux-Arts-ot éppen felújítják, így Európa fővárosában egy fiúkollégium ezerötszáz fős színházterme "a" koncertterem. Patinája, akusztikája éppen megnyerő, közönsége elkényeztetett és - esetünkben - lelkes. Sorozatában Harnoncourt-tól Schiffig sokan megfordulnak, ám az öltözőket ne nézze meg gyenge idegrendszerű hozzátartozó, - egyéb helyiségekről nem is beszélve. Istenem, hát ez is Európa!...

Nijmegenben még volt erő, pénz és elszánás, hogy 1917-ben megépítsenek egy késő-szeccsziós, mesés akusztikájú és hangulatú koncerttermet. Itt is siker övezte fellépésünket, majd a turné végére maradt két nagyágyú, Utrecht és Eindhoven. Mindkét helyen minden hangversenyidényben luxuskiszolgálásban részesül a zenerajongó. A jelek szerint esetünkben sem kellett csalódnunk.

Egy hónap után az amszterdami repülőtéren a hazai hőésés miatt kicsit késve érkező, emiatt késéssel hazainduló gépre és a családdal, barátokkal, munkatársakkal való találkozásra egyre türelmetlenebbül várva gyorsmérleget készítettem magamban, mi is történt velünk az elmúlt hetekben?

Persze sok-sok apró kellemetlenség, melyeket az idő nyilván kiostál. Ez régi tapasztalat. Volt számos orvosi és kórházi esetünk vesekővel és félig benuult lábbal, fájdalmas torokgyulladásal és akut influenzával. Szerencsére mindegyik "happy end"-del zárult, a kő kijött, a láb meggyógyult, én pedig hovatovább eljárhatnék orvos-kongresszusra tolmácsként "haknizni". Nem hittük volna, hogy egyik emeletes buszunkba éppen Angliában, Coventry-ben törnek be egy esős éjszaka és viszik el a videomagnót, tv-t és -fájdalom - 240 doboz sört. Volt egy-két próba, mire pihegve-lihegve érkeztünk, mert a szobák a szállodában még nem készültek el, volt elvesztett útlel és repülőjegy, volt az orosz jégkorong-válogatott által elfoglalt sheffieldi szállodai szoba és bőrrönd, de ezek

legyenek egy leendő zenekari turné abszurd mellékszálai.

Történt viszont sok-sok jó, mely viszont megmarad emlékezetünkben.

Elsősorban a sikerek, hiszen ezt a pályát választva mindannyian sikerre, vagy annak reményére szerződünk, így nem csoda, ha örülünk, mikor részünk van benne. Márpedig a közvetlen sikerek mellett a rangos meghívások és rangos

helyeken megjelent kritikák a jelentős siker biztos jelei.

Ez volt az a turné, melyen Kocsis Zoltán zeneigazgató és a zenekar először töltöttek együtt munkával-játékkal folyamatosan több hetet.

Kocsis Zoltán önmagával és muzsikustársaival szemben mindig és megalkuvás nélkül maximalista. Ez a turné az ő maximalizmusát igazolta.

Emellett végül is most debütált Nyugat-Európában, mint nagyzenekari karmester.

Osztatlan elismerést aratva.

És ami mindennél fontosabb: úgy jöhettünk haza, hogy Magyarország büszke lehet ránk. Hát köszönet mindenkinek, aki akár csak egy szépen intonált hanggal, akár szorgos ügyintézésrel, akár tehetségével, akár támogatásával hozzájárult ehhez a sikerhez, mely mostantól közös. Mindannyiunké. *Kovács Géza*

Előző számunkból kimaradt: a Szombathelyi Szimfonikus Zenekarban „Az év zenekari művésze” kitüntetést Szarvas Magdolna ütőhangszeres művész nyerte el.

FIZETÉSEMELÉS, SZÉKHÁZÉPÍTÉS - pénzfüggő variációk Budafokon

Sajátos helyzet tette a vártnál valamivel érdekesebbé annak a pályázatnak az értékelését, amelyet a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar igazgatói székére írtak ki ez év szeptemberében. Az együttest alapító és egészen a legutóbbi időig életét a zenekar életével elkötelezett nemes László úgy döntött, kilép ebből a számára egyre ördögibbé váló körből, megpályázta és elnyerte a Budapesti Fesztiválzenekar igazgatói státuszát. Pajzs Gábor eddigi igazgatóhelyettes pályázata mellett Kovács Attila, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar nemrég nyugdíjba ment első harsonásának munkája érkezett a bíráló bizottsághoz. Hivatalos döntés még nem született, de tájékozódásunk szerint a hosszú idő óta a kerületben dolgozó, néhány éve ott is lakó Pajzs Gábor tekinthető esélyesnek. Kérdéseim a megváltozott helyzetre és elképzeléseinek a helyzet változásából fakadó módosításaira irányultak.

– Mennyiben változott a helyzet május óta, amikor az volt a megállapodás, hogy egy évig hárman vezetik majd a Budafoki Dohnányi Szimfonikus Zenekart? Milyen körülmények változtatták meg az érdekeltek álláspontját, esetleg státuszát?

– Alapvető helyzetmódosulás történt, amelynek több oka és következménye is van. Szeretnék az előző riport végén elhangzottakból kiindulni. A közös munka meggyőző erejében reménykedtem, abban, hogy kiderül: nem hatalmaskodni akarok és a zenekar munkáját akadályozni, hanem a magam, érzésem szerint hatékony eszközeivel a muzsikusként és érdekeit szolgáló. Reményeim valóra váltak; azóta sikerült megváltoztatni a zenekar gazdálkodását és szervezeti működését úgy, hogy közben Nemes László volt az együttes igazgatója és Hollerung Gábor a művészeti vezető – azaz csak második emberként tevékenykedhettem.

Közben azonban a törvényi előírásoknak megfelelően az Önkormányzat kiírta

az igazgatói pályázatot; mire ez azonban napvilágot látott az is eldőlt, hogy Nemes igazgató úr a Budapesti Fesztiválzenekar igazgatója lesz.

– Ezt mikor tudta meg a Dohnányi Zenekar?

– Híreket hallottunk már korábban is, de ezek nem voltak egyértelműek. A dolog lényegét tekintve akkor, amikor ezt az igazgató úr bejelentette.

A kiírásra így az én pályázatomon kívül Kovács Attila muzsikusként kollégám pályázata érkezett. Ő a Nemzeti Filharmonikus Zenekar vezető harsonásaként dolgozott, nemrég ment nyugdíjba, kellő energiával és tapasztalattal rendelkezik ahhoz, hogy megpróbálkozzék egy ilyen munkával.

A pályázatokat először szakmai zsűri minősítette, majd a zenekar szavazott róluk. Az együttes mindkét esetben tartózkodott. Saját személyemet illetően ezt pozitívan értékelem, hiszen májusban még hivatalos közellenségként kerültem a muzsikusként közelébe; ehhez képest jelentős előrelépés a

zenekar felemás hozzáállása.

Másik vetülete a dolognak személyes beszélgetéseim során derült ki: az igazgatásnak ez a része valójában nem érdekli a zenészeket. Őket az érdekli, hogy a karmester Hollerung Gábor, hiszen vele vannak napi munkakapcsolatban, fontos továbbá, hogy mit játszanak, hol, milyen színvonalon és mindezért mennyi pénzt kapnak. Az összes többi nem rájuk tartozik – szerintük –, még akkor sem, ha törvény kötelezi őket, hogy a pályázatról véleményt mondjanak. Mindebből én a fiatalok érdektelenségére és az általános muzsikusként apolitikusságra is következtetek.

– Nem lehet ezt inkább úgy értékelni, hogy olyan időszakban, amikor mindent áthat a politika, amikor mindenki politizál és lassan nem lehet úgy megnyilvánulni, hogy abban valaki valamilyen politikai szándékot ne sejtjen, van végre egy hely, ahol az emberek, jelen esetben a muzsikusként, azzal foglalkoznak, ami az ő dolguk, az iránt érdeklődnek, ami az ő munkájuk

szempontjából valóban fontos lehet és nem akarnak olyan vitába bocsátkozni, ami nem az ő hatáskörüik. Lehetne ez akár követendő példa is!

– Az apolitikusság kifejezés számomra sem hordoz negatív tartalmat és szerintem is elismerés illeti a muzsikusokat, akik ezzel az értékeléssel valójában elismerték, hogy egy zenekari igazgató kijelölése a fenntartó, esetünkben az Önkormányzat dolga és amíg ez őket munkájukban nem zavarja, semmi nem indokolja, hogy konfliktushelyzetet teremtsenek.

Maga a törvényi helyzet is ezt sugallja, hiszen a fenntartónak nem kötelessége figyelembe venni a zenekar szavazatát akkor, amikor kijelöl egy igazgatót. (Ez történt egyébként a Fesztiválzenekar esetében is.) Csakhogy ez indokolatlanul felkorbácsolja az indulatokat, akadályozza az érdemi munkát és rontja a muzsikusközérzetét.

Harmadik lépcsőként az Önkormányzat bizottsági ülése következett, ahol úgy éreztem, hogy a jövő évi gazdálkodási terv, amellyel az előző pályázatomat kiegészítettem, elég meggyőző lehetett.

Két fontosabb kérdés hangzott el. Először is mindkét pályázáskor felmerült a közhasznú társasággá való alakítás javaslata, amire ezúttal pozitív reakció érkezett: a dolog érdekli a képviselő testületet. A kerületben eddig létrehozott ilyen társaságokkal kapcsolatban jók a tapasztalatok, az önkormányzat munkája velük lényegesen egyszerűbbé vált. Önálló gazdálkodás és irányítás esetén mindkét félnek kevesebb az adminisztrációja.

Megkérdezték továbbá, miért ígér lényegesen kevesebbet gazdasági szempontból ez a második pályázat, mint az első. Erre egyértelműen az volt a válasz, hogy fél év alatt módomban állt alaposan megismerni a zenekar helyzetét, gazdálkodását, szervezeti felépítését. Felhívták arra is a figyelmemet, hogy az Önkormányzat a jelenleginél szorosabb kapcsolatot vár a zenekar részéről.

– *Ezen csodálkozom, hiszen az előző riportból is az derült ki, hogy Ön nagyon komolyan akarja venni az együttes önkormányzati jellegét. Lehet azonban, hogy a képviselő testületben ismét megerősödött az a büszkeség, amely éveken át fűtötte a budafokiakat: van egy nemzetközi hírű szimfonikus zenekaruk, amelyre büszkék és amelyről semmilyen szinten sem szeretnének lemondani. Szeretnék, ha jobban koncentrálnának a zenekar tevékenysége a helyi eseményekhez, alkalmaikhoz?*

– Ennél jobban már nem lehet. Az a jövő évi terv, amely a pályázatomban is megjelenik, éppen ebben az irányban tar-

talmaz módosításokat a jelenlegi programokhoz képest: erősebb kerületi, az önkormányzati kötődést biztosít az eddiginél. Szeretnék természetesen minél több anyagi forrásra szert tenni, hiszen az Önkormányzat lehetőségei igencsak korlátozottak. Hangsúlyozom azonban, hogy ez semmiképpen sem jelentheti a zenekar önkormányzati jellegének, kötődésének csökkenését. Mindazt, amit most csinálunk, rendkívül alulfinanszírozottan is lehet folytatni, de jobb lenne azért másképpen.

Jelenleg 50 milliós költségvetéssel dolgozunk, ami önmagában is nagyon kevés és még ez az összeg is igen torz módon oszlik meg. A teljes bérköltség ennek mindössze 35-40%-a, azaz durván 25 millió forint. Ebben benne van a kiegészítő bére is, ami nem kevés, hiszen az alacsony illetmények miatt folyamatosan nagyon sok kiegészítővel dolgozik az együttes. A dologi kiadások tehát meghaladják a költségvetés 50%-t, ami példátlan a magyarországi szimfonikus zenekari gyakorlatban. Ismereteim szerint mindenütt 75-80% a bérköltség, 15-20% a dologi és a maradék pedig amolyan „mozgó” pénz.

Mindebből az következik, hogy akkor is változtatni kell, ha a keretösszeg változatlan marad. Nagy arányban kell csökkenteni a dologi kiadásokat és emelni a béreket. (Ezzel kapcsolatban tudni kell, hogy a zenekar nem kapta meg az Önkormányzattól a közalkalmazottakat illető kötelező béremelést, amit egyébként a kerület minden más közalkalmazottja megkapott. Kaptunk egy kompenzációt, az állami támogatás év végéig zárolt 10%-át, amit bérként – jutalomként – kellett kifizetnünk. A végelszámolásnál tehát megkapták a muzsikuskok azt a 13%-ot, csak éppen a bérukben nem mutatkozik.) Diplomás 25-26 éves kollégánál 16.800.-forint bruttó fizetésért dolgozik félállásban. Ezen azért változtatni kell legalább annyira, hogy még félállásban se legyenek 20.000.-forint alatti bruttó fizetések.

– A béreken kívül mi a legfontosabb, amit el szeretne érni a zenekarral kinevezése esetén?

– Mindez attól is függ, mennyi időre neveznek ki, ha kineveznek és hogy változik-e a finanszírozás mértéke. Ha a jelenlegi kondíciók között kell folytatni a munkát, akkor ugye felmerül a szponzor keresés és a saját bevétel növelésének lehetősége. Saját bevételt erőltetni bizonyos határokon túl nem érdemes, mert közben arányosan növekszenek a kiadások, arról nem is szólva, hogy 10 milliós saját bevételen túl erőteljesen nőnek az adóterhek.

A dologi kiadások csökkentése

érdekében viszont lehet változtatni a béretek szerkezetén. Nem csökkenteném a koncertek számát, de esetenként helyszínt váltanék. A Zeneakadémián, Vigadóban és Kongresszusi Központban tartott hangversenyek bérelti díja eléri az évi 15 millió forintot. Ez elég sok az évi 50 millióból. Az öt béreltből kettő az, ami igazán sikeres és teltházás: a zeneakadémiai Vox Humana és Universitas bérelt változatlanul megmaradna, ezekben a Budapesti Akadémiai Kórustársaság is érdekelt. Ezek összköltsége (bérelti díjak, szolgáltatások, stb.) durván 10 millió forint. Ezeket a koncerteket azonban két társaság közösen rendezzi, a költségekben is osztozni kellene. Eddig a zenekar még a kórusnak is fizetett, idén ezt már megszüntettük.

A Bécsi bérelt, a 2000-es bérelt és a Megismerhető zenét a Vigadóban! Bérelt összesen 11 koncertjét (mintegy 4 millió forintos bérelti díjért) elhagynám, helyette visszaállítanánk az annak idején nagyon sikeres Közszolgálati béreltet a Városháza Dísztermében. Az itt tervezett hat hangverseny másora megegyezne az előző napon a budafoki Városházán adott koncert műsorával. Ez próba (szolgálat) szempontjából is gazdaságos lenne. A Zene titkai című ifjúsági sorozatunkat a gyér látogatottságú szombat délelőtről átraknánk a pénteki városházi koncertek elé úgy, hogy a hangverseny műsorából kiválasztunk majd egy művet, amit Zelinka Tamás ismertetésével játszunk felső tagozatos és gimnazista diákoknak.

Az óvodásoknak és alsó tagozatosoknak tartott gyermeksorozatokat folytatjuk, hiszen ezek telt házak előtt szólnak meg és nagyon sikeresek. Ezeken zenekari tagok és kerületi művészek, zeneiskolások játszanak. Nemcsak Budafokon, a Rózsavölgyben tervezzük ezeket a továbbiakban, de ismételni szeretnénk Tétényben is. Mindehhez járul még a nyári időszak 10-12 hangversenye a Duna Palotában valamint a szeptemberi Borfesztivál és a tavaszi Tétény-Promontor Napok egy-egy díszhangversenye, amely a zenekar kiemelkedő helyi feladatai közé tartozik. Vannak külföldi fellépési lehetőségek is.

Nem változna tehát gyakorlatilag az előadások száma. Így is még sok a 27 bérelti koncert, de legalább nem mindegyik foglalkoztatja a teljes együttest. A drasztikus csökkentés ronthatja a munka minőségét.

– *Mi van akkor, ha nemcsak ez az 50 millió állhat a zenekar rendelkezésére?*

– Akkor a zenekari székház gondját kell elsősorban megoldanunk. Jelenleg a Rottenbiller utcai székházban bérelünk próbahelyiséget - nagyon olcsón, de nem

túl jó körülmények között. Eddig csak a most is használt Rózsavölgyi Közösségi Házról esett szó, ahol jelenleg az együttes székhelye is van. Itt azonban semmilyen infrastruktúra (öltözők, irodák, szólampróba helyiségek, kotta- és hangszer-tárolók) nem áll rendelkezésünkre. Az épület önkormányzati tulajdon, frekvenciát, jó helyen fekszik. Most azonban felmerült a régi Budafok mozi épületének lehetősége is. Ezt most vásárolja vissza az Önkormányzat, de a vagyonkezelő cég nem zenekari székházat tervez a helyére. Elég rossz állapotban van az épület, de jó akusztikája van az egykori mozi teremnek, ahol valaha még magam is koncerteztem. Több irodája van, ahol elférne a menedzsmen. A 300m²-es előtérből csak százat kellene megtartani, a többit be lehetne építeni szólampróba-termek, öltözők, tárolók céljára. Jó a megközelítési lehetőség, van parkolóhely. Az épület azon a területen van, amelyet hosszabb távon rendezni kíván az Önkormányzat. Talán el lehetne indulni ezen az úton azzal a kompromisszummal, hogy egy színházterem tervével közös javaslatot tennék az átalakításra, mert a kerületnek nincs igaz színházterme. Mindkét épület használhatóvá tételéhez mintegy 100 millió forintba lenne szükség.

– Ennyi támogatást úgysem tud adni az Önkormányzat.

– Létezik azonban egy állami hozzájárulás, amely kulturális-oktatási célra készülő önkormányzati épületek kivitelezését igen jelentős mértékben támogatja. Ameddig ez létezik, addig kell lépni, mert elengedhetetlen a zenekar léte szempontjából egy olyan épület, amelyben együtt vannak az irodák, a zenekart irányítók.

– Pályázatában említette, hogy a jelenlegi zenekari menedzsmen munkatársai jól végzik a dolgukat. Velük sikerült-e jó kontaktust kialakítania? Nem fenyegeti az a veszély, hogy esetleg felállnak a helyükről, ha Ön megkapja kinevezését?

– Ők a Rottenbiller utcában dolgoznak nagyon jól Hollerung Gáborral, nem pedig velem. Ez is a jelenlegi anomália része; számos párhuzamosság és kompetencia probléma nehezíti munkánkat. Jelenleg úgy próbálom ezt megoldani, hogy egyik nap az egyik helyen vagyok, másik nap a másikon. Igyekszem megszüntetni azt a gyakorlatot, hogy levelezgessünk egymással, hogy számlákat és megrendeléseket csak azok írjanak alá, akik erre illetékesek.

Ennek nem rossz szándék az oka, hanem az, hogy amikor az együttes amatőrből profivá alakult, az irányítás nem követte ezt az átalakulást. A szaporodó feladatokhoz mindig találtak valakit, aki azt

majd elvégzi. Azzal is most, Nemes igazgató úr távozásával kell szembesülni, hogy ő bizony rengeteg aprónak látszó, de nagyon fontos dolgot végzett el egymaga és amióta ezt nem csinálja, azok a dolgok elvégeztelenül maradnak. Ilyen például a hangversenyek büféjének megrendelése, a tiszteltjegyek kézbesítése és hasonlók. Nekünk tehát el kell osztanunk egymás között ezeket a munkákat is és nagyon határozottan ki kell alakítani, ki miért felel és kinek mihez van joga.

– Nem érzi magát túlságosan autokratának?

– Azt tanultam egy amerikai vezetőképző iskolában, hogy az ember csak olyan helyzetben lehet demokratikus vezető, ahol mindenki azt csinálja, ami a dolga, de viszont azt el is végzi és azért teljes felelősséget vállal. Ameddig ez nincs így, vállalom, hogy autokratának tartsanak.

– Mindeddig csak az égetően sürgős első lépésekről és a következő évről beszéltünk. Tegyük fel, hogy minden a szokott mederben zajlik és Ön ötéves megbízást kap az Önkormányzattól. Miután nem az a típusú ember, aki szereti a véletlenre bízni a dolgait, nyilván vannak elképzelései a távolabbi jövőről is.

– Teljes állású, 68 fős önkormányzati hivatásos zenekart szeretnék 12 fős menedzsmenettel, ami 80, teljes állású alkalmazottat jelent. Szeretnék jó közalkalmazotti fizetéseket - erre vannak már most is esélyeink. Ezzel megszűnhetne az az átjáróház, ami jelenleg tapasztalható: jön a főiskolás, játszik három- négy évig, majd távozik, hiszen ennél csak többet fizethetnek neki, még Magyarországon is! Szakmai szempontok mindezt nem indokolják, a gazdasági okokat pedig meg kell szüntetni.

– Ha viszont a fiatalok idejönnek és innen is mennek majd nyugdíjba, megszűnik a zenekarnak az, az eddig büszkén vállalt funkciója, hogy neveli az utánpótlást, megismerteti a repertoárral és a szakmai fogásokkal a frissen diplomázott muzsikusokat és jobbnál jobb zenekari zenészekkel látja el szimfonikus zenekarainkat.

– A helyzet azért nem ennyire egyszerű. Ha meg is valósulnak ezek az elképzelések, az itteni fizetés még mindig nem lesz túl magas. Ahhoz talán elég lesz, hogy egy hasonlóan nem túl jól fizetett együttes csábításának ellen tudjon állni a muzsikus, ha egyébként – szakmai, emberi szempontból – itt jól érzi magát. Ahhoz semmiképpen, hogy a kiemelt fizetést biztosítani tudó zenekarok kérésére ne álljon fel a helyéről. Talán nem is az a célunk, hogy mindenki itt várja ki, amíg nyugdíjba megy, hiszen

számos szakmai hátránya van annak, ha egy zenekaron belül semmilyen mozgás sincsen. Szeretnénk azonban tisztességgel megfizetni a szólamvezetőket és a kiemelt szakmai munkát végzőket. A cél tehát az, hogy színvonalas önkormányzati zenekart működtessünk, amely egyúttal utánpótlást is biztosít a legjobb együttesek számára. Szeretném, ha muzsikusainkat itthon és külföldön is elismernék, hiszen – szemben azzal, amit az előző riport címe sugallt – nem önkormányzatiság vagy nemzetköziség, hanem önkormányzatiság és nemzetköziség a tét. Mindenképpen nyitni szeretnénk. Először országon belül – ennek érdekében egy-egy cserekoncertet tervezek a következő évadban a szombathelyi és miskolci zenekarral.

Mindehhez még egy alapvető dolog kell a már említett számos tényező mellé: állandó zenekari repertoár. Kimondottan dühít, amikor azt látom, hogy alkalmanként súlyos tízezrekért bérel a zenekar kottákat, mert alaplíművek hiányoznak a kottatárból. Van ott egyébként sok kotta, de nem azokból játszunk. Van egy alaprepertoár, (Beethoven- és Mozart-szimfóniák, versenyművek, nyitányok, stb.), aminek a kottáját meg kell venni – ez nagyobb kiadást jelent, de csak egyetlen egyszer.

– Minden jel tehát arra mutat, hogy az elkövetkező időszakban Hollerung Gáborral közösen fogja irányítani a zenekart. Saját maguk között tisztázták-e már a feladatokat és kompetenciákat?

– Szeretném, ha minden erejével a művészi feladatokra koncentrálna, hiszen a muzsikusok éppen ebben számítanak rá. Minden bizonnyal ő meg fog arról győződni, hogy szemben az eddigi gyakorlattal, igazgatási munkát nem kell többé ellátnia, mert erre megvan és meglesz a megfelelő apparátus. Nem szükséges adminisztrációval, gazdálkodással foglalkoznia, aminek nyilván örül, hiszen a legtöbb karmester éppen azért nehezelt, ha ilyen „nem művészi” munkára kell idejét szentelnie. Lehet, hogy kezdetben gyakrabban kell majd egyeztetnünk, hogy mit kinek kell megcsinálni, de biztos kialakul majd ennek a rendje.

Én alapvetően bizakodó vagyok, mert tudom, hogy nem érdekem és céltom semmi olyasmi, ami a zenekar érdekei ellen való. Bízom a muzsikusok hivatásszeretetében és objektivitásában; abban, hogy érzik, ha valaki értük és nem ellenük dolgozik.

– Mit szeretne, ha a legközelebbi riportban miről beszélhetne?

– A Nemzeti Ifjúsági Szimfonikus Zenekar megalapításáról és talán már első hangversenyéről.

AKI MER, AZ NYER

beszélgetés Nemes Lászlóval, a Budapesti Fesztiválzenekar új igazgatójával

– Bizonyos szempontból a szakma „év meglepetésének” számított, hogy megpályázta és Ön nyerte el a Budapesti Fesztiválzenekar igazgatói posztját. Elég nagy bátorság és elhivatottság kellhetett ahhoz, hogy Körner Tamás utódjaként kezdjen dolgozni az együttessel.

– Ennek azért voltak előzményei. Elsősorban saját szakmai életemben, hiszen sosem gondoltam arra – sokáig pedig nem hittem –, hogy a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekarban valaha is megkérdőjeleződik a működésem. A Zenekar olvasói tájékozódhattak már erről, nem is szeretnék részletekbe bocsátkozni.

Amikor azonban világossá kezdett válni, hogy sok szerepem a főváros XXII. kerületében sem mint zenekari igazgatónak, sem mint művészeti iskolai igazgatónak nem lehet, elkezdtem magamnak új helyet keresni a zenei életben. A Fesztiválzenekar működését a kezdetek óta figyelem és sokakkal ellentétben szimpatikusnak és modellértékűnek tartottam. Kiindulási pontomat a koncertek minősége, hangulata adta. Annak idején hasonló elvek alapján igyekeztem megszervezni a Dohnányi zenekar működését, ahol azonban – a dolgok természetéből adódóan – egészen más kondíciók között lehetett és kellett dolgozni. Mindezzel együtt vallom, hogy szinte a semmiből remek zenekart sikerült teremtenünk Budafokon.

– Volt-e valami különös „ajánlata” a pályázatában, ami a bizottságot erre a döntésre készítette?

– Ismertem a zenekar problémáit és igyekeztem azok orvoslására bizonyos, reális és megvalósítható ajánlatot tenni. Mindenekelőtt az együttesnek a magyar zenei élettől való teljes különválását, különélését szeretném megszüntetni. Szeretném meggyőzni a művészeti vezetést és a zenekart arról, hogy nem külön, hanem a többiekkel együtt kell élni és dolgozni.

– Önt, aki szakmai életének jelentős részét fordította arra, hogy sok embert tömörítő nagy szervezeteket hozzon létre és működtessen, nem riasztotta az a tény, hogy olyan társulat mellé kíván szegődni, amely csaknem ugyanennyi energiával igyekezett teljesen függetleníteni magát a magyar zenei élet minden nagyobb

szervezett tömörülésétől – szövetségesektől, egyesületektől, társaságoktól?

– Nem, hanem kiemelten hangsúlyoztam e különélés megszüntetésének szándékát.

– Milyen pozícióból tudta ilyen folyamatosan és pontosan figyelemmel kísérni a zenekar működését? A fővárosi önkormányzat Kulturális Bizottságának zenei kuratóriumi tagjaként, vagy gyakorló szülőként, akinek gyermeke maga is a Fesztiválzenekar tagja?

– Magánemberként semmi esetre sem, hiszen a lánnyommal szinte sosem beszélgettünk otthon a Fesztiválzenekarról. Ő arról sem tudott, hogy benyújtottam a pályázatomat. Csak akkor szóltam, amikor kiosztották a pályázatot azoknak, akik részt vettek az elbírálásban.

– Hányan pályázták meg a Fesztiválzenekar igazgatói székét?

– Én voltam az egyetlen, ami engem is meglepett.

– Lehet, hogy másnak nem volt ehhez bátorsága?

– Elképzelhető.

– Gondolom, sokan meglepődtek; talán mindenképp az, akinek most a székébe ült.

– Észrevételem szerint is így történt. A Fővárosi Önkormányzat írta ki a pályázatot, amelyet a zenekarral és alapítvánnyal is egyeztetett. Mégsem számítottam arra, hogy váltás lehet ezen a poszton. Jómagam is sokat vívódtam a beadáson, végül a határidő előtti napon nyújtottam be pályázatomat.

A fogadtatáson azért mégis meglepődtem, mert a budafoki válságos időszak kezdetén már beszélgettem Fischer Ivánnal, aki akkor szimpatikusnak találta elképzeléseimet. Nem tudom, mikor változott meg álláspontja. Végül sem ő, sem a zenekar nem támogatta ki nevezésemet.

– Kik voltak azok, akik elbírálták ezt a pályázatot? A bizottság összetétele ugyanis alapvetően meghatározhatta azt, ahogy Önt a zenekar fogadta.

– A magyar zenei életet meghatározó szervezetek vezetői, közéletben is aktívan tevékenykedő neves muzsikusként. Hozzájuk csatlakozott a zenekar Közalkalmazotti Tanácsának vezetője és kellett volna képviselnie magát az Alapítványnak is, amely azonban nem

küldött képviselőt.

– Ezek szerint a Fesztiválzenekarnak működő Közalkalmazotti Tanácsa van?

– A zenekar törvényesen működő közalkalmazotti tanáccsal rendelkezik, ahol éppen a közeljövőben tartunk majd választásokat, tudniillik egyik tagja eltávozott az együttestől. Hogy nem hallatja hangosan hangját talán azért van, mert a zenekari tagok elfogadják a zenekarban uralkodó irányítási stílust és csak akkor tiltakoznak bármi ellen is, ha egzisztenciájuk bizonytalanságát érzik.

– Az együttes minden tagja közalkalmazotti státuszban van?

– Mintegy hetven fő. Vannak rajtuk kívül szerződéses és kiegészítő muzsikusként is. Külön szerződést általában a koncertmesterekkel és a kiemelkedő szólistákkal köt a zenekar.

– Említette, hogy párhuzamba állítható a Fesztiválzenekar és a Dohnányi zenekar működése. Mikben tudná meghatározni a hasonlóságokat, amelyek alapján el szeretné kezdeni itt is a munkát?

– Elsősorban a vegyesnek is nevezhető finanszírozási módban. Az első időszakban az alapítványi fenntartásnak volt mindkét esetben jelentős szerepe, ami kezdetben nagyobb volt az önkormányzati támogatásnál. Most van egy fenntartó és vannak szponzorok. Ez azért optimális helyzet, mert az alapellátás biztosítása mellett az együttes sok szempontból önálló maradhat. Budafokon mindez kisebb léptékű lehetett csak, hiszen az ottani önkormányzat eljutott lehetőségei végső határához. És az is köztudott, hogy egy „helyi” zenekart helyi érdekeltségű szponzorok támogatnak, ami erősen behatárolja a lehetséges támogatásokat.

– Budafokon nem lehetett volna valahogy kilépni e keretek közül?

– Volt erre is egy koncepció, amely több kerület összefogását jelentette volna. Akkoriban azonban a budafoki önkormányzat büszkén és féltékenyen őrizte a zenekart és annak egyre nagyobb hírből fakadó dicsőséget. Nem akart ezen senkivel sem osztozni – igaz, a többi lehetséges partner sem kapott azon az alkalmon, hogy egy saját együttes révén saját zenei életet alakítson ki. Ma már talán egészen más ennek a dolognak a megítélése, de ez többé nem az én kompetenciám.

– A Fesztiválzenekar is ebben a finanszírozási rendszerben működik? Sokáig sokat lehetett hallani az együttes alapítványáról, majd a fővároshoz fűződő viszonyáról, ami miatt – illetve az ebből fakadó anyagi előnyük miatt – sok szimfonikus zenekar irigykedett a Fesztiválzenekarra. Az is nyilvánvaló, hogy az együttesnek sok és jó szponzora van – alig lehet szinte olyan, a zenei élet iránt érdeklődő, fizetni is szándékozó céget találni, amely ne itt lenne valamilyen formában elkötelezve.

– Ez azért nem egészen így van, hiszen a sokat fizető, jó szponzorok száma egyre kevesebb. Támogatásuk rendkívül fontos, de alapvetően nem oldják meg a zenekar működtetését. Ma már sokkal inkább meghatározó maga az önkormányzati fenntartás. Amikor idejöttem, a Főváros – a már közéletben is ismertté lett – tartozását rendezte. Az alapítvány fokozatosan kivonult az együttes számos és meghatározó tevékenységének finanszírozásából.

– Milyen kapcsolatban áll a zenekari tagsággal és az együttes művészeti vezetésével?

– Kapcsolatunk akár jónak is lenne mondható, hiszen egy körben már egyeztettem Fischer Iván zeneigazgatóval és akkor – kölcsönös kompromisszumok segítségével – meg is állapodtunk egy koncepcióban, amelyet mindketten fel tudunk vállalni. Ezek után Fischer Iván egy másik koncepcióval állt elő, ami engem arra készítetett, hogy mindenk előtt a Közalkalmazotti Tanács tagjaival üljek le először beszélgetni. Őket informáltam a dolgok jelenlegi állásáról és problémáiról, amelyek között bizony likviditási gondok is szerepeltek.

– Hogyan lehetnek éppen a Fesztiválzenekarnak likviditási gondjai?

– Megítélésem szerint ezeket az Alapítvány idézte elő, amely – hogy a zenekar pénzügyi gondjait megoldja – sokszor erőn felül vállalt és tetemes adósságot halmozott fel. Következő lépésként feladatuk közül jó néhányat (például a bérek és minden más juttatás kifizetését) az intézményre (a Fővárosra) hárították, amire az intézménynek viszont nem volt anyagi fedezete.

Készült egy új szerződés, amely azonban a mai napig nem került aláírásra, emiatt az ominózus 54 milliós tartalékpénzt a Főváros még nem bocsátotta a zenekar rendelkezésére. Ha ezt megkapjuk, megszűnnek likviditási gondjaink.

– Mitől függ, hogy a Főváros utal vagy nem utal?

– Szerintem az a megoldás, ha a Főváros és az Alapítvány kölcsönösen fel-

mondja az 1992-ben kötött szerződést, ami a Fővárosnak, mint intézménynek a működését erősítené a zenekaron belül. Erről is folynak most a tárgyalások

– Mennyiben befolyásolná az együttes szuverenitását, ha a továbbiakban mint önkormányzati zenekar működne?

– Semmiben, hiszen ez azt jelentené, hogy az Alapítvány több jogosultságáról is lemondana az intézmény javára, tisztázódódnának a feladatvállalási kondíciók és azok megoszlásait egymás között kellene tisztázniuk.

– Milyen szerep jut ebben a folyamatban Önnek?

– Elsősorban az intézmény és az együttes közötti közvetítő, az, hogy a tárgyalásokhoz megfelelő hangulatot sikerüljön teremteni. Békekötés ugyanis nem lehetséges folytonos demonstrációk, háborúk közepette. Ezeknek nincs is sok értelme, hiszen azt látom, hogy a Főváros egyértelműen akarja ezt a zenekart. Tudomásul kell venni azonban, hogy az ő lehetőségei is behatároltak. Ezzel együtt a Fővárosban megvan a hajlandóság a zenekar támogatására, de nem hajlandó mindezt a többi hasonló intézmény hátrányára megcselekedni.

– A Főváros ezen határozott szándéka is mintha a zenei közéletben való integrálódás útját mutatná a Fesztiválzenekarnak. Lehet, hogy előbb-utóbb ez lesz az „egyik” vezető magyar szimfonikus zenekar, amely másokkal is osztozik majd a ma egyedül elfoglalt piedesztálon? Biztos, hogy ez a demokratizálódás nem jelent egyfajta szükségszerű nivellálódást, amelytől ez a zenekar mindig élesen és sikeresen elhatárolta magát?

– Az, hogy ha egy együttes megfelelő kontaktust tart fenn más kiváló együttesekkel, nem jelent nivellálódást. Jelentheti a próbák és hangversenyek színesebbé tételét, például vendégkarmesterek révén, amely egyben azt a lehetőséget is magában hordozza, hogy Fischer Iván más nagyon jó szimfonikus zenekarok élén is pódiumra léphet. Az ő képességeit, muzikalitását minden magyar muzikus ismeri és tiszteletben tartja.

– A zenekar maga hogyan viszonyul ezekhez a tervekhez?

– A jelenlegi helyzetet nem a zenekari tagság teremtette. Ők dolgoznak, méghozzá nagyon fegyelmezetten és nagyon jól. Magyarországon egyedül kiharcolták maguknak azt a pozíciót, ami egyébként a világon mindenütt megilleti az ilyen kaliberű muzikusokat: többé-kevésbé meg tudnak élni abból a fizetésből, amit zenekari munkájukért, vagyis egyetlen állásért kapnak. Itt egy feladata

van a zenekari muzikusnak: dolgoznia a Fesztiválzenekarban és a Fesztiválzenekarért. Ezekről a hazai viszonylatban elképesztő muzikusfizetésekről azonban azonnal kiderül, mennyit érnek, ha valaki egy jobb külföldi szerződéshez jut. Ahhoz a havi nyolcezer svájci frankhoz viszonyítva például, amelyet a Suisse Romande kínált kiváló nagybőgősünknek, az itt kapott nettó alig ezer német márkányi fizetés elenyésző összegnek számít. Mi sem tudjuk tehát itt tartani legjobb muzikusainkat.

– Közvetítőként melyik irányban kell most nagyobb erőfeszítéseket tennie a béke megteremtéséhez: a Főváros vagy a Fesztiválzenekar felé?

– Úgy gondolom, hogy a Fővárost sikerült meggyőzőm, most az együttesen van a sor. Budapest (és az egész magyar zenei élet) mindig sokra tartotta és értékelte azt a tevékenységet, amit én Budafokon végeztem. Az ebben a peremkerületben teremtett színvonalas zenei élet ugyanis a főváros kulturális életének fontos részévé vált. Gondolom, ezért is kaphattam meg most a Budapest Díjat. Úgy gondolom, hogy számos irányban sikerül kialakítanom a munkához szükséges megfelelő és nélkülözhetetlen kapcsolatokat, ez sikerülni fog talán a zenekar irányában is. Fischer Iván szuverén személyiség, aki azért figyelembe veheti a fenntartók óhaját, kívánságait. Úgy látszott, mintha tényleg így lenne, hiszen első megbeszélésünk egyeztetett változatát ő is aláírta. A gond az volt, hogy egy hét múltán teljesen más koncepcióval jelentkezett, ami tökéletesen eltért az előzőtől. Arról kéne meggyőzni, hogy egyik napról a másikra változó koncepciókkal nem érhetjük el a kívánt eredményt, pedig a zenekarnak erre lenne most a legnagyobb szüksége.

Nekem valóban egyetlen célom van: a zenekar életét szeretném megkönnyíteni.

– Mit tekint a már elemzett egyeztető feladatokon kívül a legsürgősebb tennivalójának, mint a Fesztiválzenekar igazgatója?

– Az Alapítvány és a zenekar, mint Intézmény meglehetősen összekuszált szálainak kibogozását. Sok összemosódás volt funkciókban, pénzekben. Ma már teljesen áttekinthetőnek, egyértelműnek mondhatók ezek a paraméterek.

– Melyek azok a tevékenységi körök, amelyek továbbra is az Alapítvány feladatai közé tartoznak?

– Az Alapítvány teendői drasztikusan csökkentek, ahogy egyébként a szponzorok száma is. A szponzorok nem szeretik a botrányokat. Számukra csak a teljesítmény fontos. Jelenleg az

Alapítvány szervezi a külföldi koncerteket és fizeti a karmestert. Sajnálatos módon azzal együtt, hogy gyakorlatilag szinte mindent ma már az Intézmény fizet, a váltáskor azonnal felmondták az irodabérletre vonatkozó szerződéseket, elvitték a bútorokat, számítógépet, másológépet, a faxot és fontos munkatársakat is, akiket átmenetileg az Alapítvány fizetett. Itt valóban nagyon profi munka folyik és ehhez sürgősen munkatársakat is kellett szerezni.

A gesztus nem nevezhető intézménybarátnak, pedig állítólag itt mindennek a zenekar érdekeit kellene szolgálnia. Én egyértelműen az intézmény irányítására vállalkoztam, nem kívántam az Alapítvány köreit zavarni. Az, hogy az összekuszált szálakat szétbogozza valaki, a munkában résztvevőknek egyformán érdeke kellett, hogy legyen. Nem tisztáztam még, hogy megfelelő kondíciók esetén majd az Alapítvány milyen juttatásokkal segíti a zenekar munkáját.

– *Mostantól külön helyen működik majd az Alapítvány és az intézményi vezetés?*

– Így döntöttek az Alapítvány vezetői. Velünk tényeket közölnek időnként, amelyek minket újabb és újabb anyagi problémák elé állítanak. Eddig például, noha az intézmény szervezte a belföldi koncerteket, a szükséges pénz jelentős részét az Alapítvány pumpálta át az Intézménynek. Most nekünk kellene ehhez a pénzügyi háttérrel megteremteni, hiszen a Fővárosnak erre nincs pénze. Szeretnénk átvenni a belföldi hangversenyek szponzorait - ezeket az Alapítványnak egyébként feltétlenül át

kellene adnia. A szponzorok ugyanis üzleti tevékenységük részeként nem támogathatnak alapítványokat, csak eseményeket (projekteket). Velük kell tehát még egyezsége jutnunk a megváltozott „célállomást” illetően.

– *A meghirdetett hangversenyeket tehát megtartják?*

– Igen, hiszen a tagoknak 2001. augusztusáig aláírt szerződésük van és már most dolgozunk azon, hogy ezután is működjenek az együttes, a megváltozott konstrukciók ellenére.

– *Vannak olyanok, akik Ön mellett állnak?*

– Többen is és az ő segítségükkel dolgozom most ki az együttes új formában való működésének rendjét, tisztázzuk a jogosultságokat, a jogi helyzetet, szabályozzuk az eddigi nem teljesen szabályos eseteket. Eredménynek tartom, és a személyem már minden bizonnyal közrejátszott abban, hogy a zenekar megkapta elmaradt járandóságát.

– *Azt a pénzt, amiért a zenekar kiült a Városháza elé?*

– Igen, de a demonstráció idejére már megkapták azt az összeget, úgyhogy az egész addigra már okafogyottá vált. A döntést hosszú folyamat előzte meg.

– *A Zeneiskolák Szövetségének elnöki székét továbbra is megtartja?*

– Megtartom, hiszen egész életemben azt vallottam, hogy a zenei élet különböző szintű és fajtájú szféráit nem szabad hermetikusan elzárni egymástól. A zeneiskolák nyitottságát szomorúan ellenőrizte mindig is a muzsikás elit önmagába zárkózása. Ez számomra nagy

lehetőség arra, hogy tegyek valamit az integrálódás, a hangversenylátogató közönség nevelésének érdekében. A közönséget nem szervezni kell, hanem a gondolkodást kell formálni valamiképpen.

Fischer Iván abban is tudott valami újat mutatni és hatékonyan tenni. Nekem is vannak ötleteim.

Szeretnénk létrehozni egy ifjúsági zenei bázist. Nagyon jó példával szolgálnak a Fesztiválzenekar Kakaókoncertjei, amelyek közönsége valóban az együttes rajongóiból és azok gyerekeiből áll. Ilyen közönségbázissal meg lehetett hirdetni azokat a kortárs zenei hangversenyeket is, amelyeken a törzsközönségből verbuvált meghívottak minden alkalommal megtöltötték a termet.

Nagyon jó metodikával nem keverték össze a hagyományos és kortárs muzsikát. Nem a szokványos trükkhöz folyamodtak, amely szerint egy tradicionális szimfonikus est műsorába illesztettek egy-egy modern darabot, hanem szétválasztva kínálták. Így senki sem érzi magát becsapva és aki meghallgatja a kortárs darabokat, az azért megy oda, hogy valóban kortárs zenét hallgasson.

Az én dolgom tehát nem az, hogy leromboljam, amit ezek a muzsikások komoly és színvonalas munkával több, mint másfél évtized alatt felépítettek, hanem hogy könnyebbé tegyem munkájukat olyan körülmények között is, amelyek talán nem kedveznek az elmélyült művészi tevékenységnek.

Tóth Anna

A hivatal költözött, Schwarz tanár úr maradt

- ötven éve tanítja ütősök nemzedékeit Schwarz Oszkár, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Tanárképző Intézete Budapesti Tagozatának tanára -

– Édesapám ütőhangszeren játszott az akkor még Magyar Királyi Operaházban. Természetesen hagyott minket, gyermekeket is ütőhangszeren játszani, de azt is kijelentette, hogy ez nem komoly hangszer és számomra mint „tisztességes” muzsikuspályát a hegedülést jelölte ki. Érvként az is elhangzott, hogy hosszú ujjaim vannak, ami - állítólag - mindenképpen erre predesztinált. Így hát amellet, hogy öt éves koromtól édesapám xilofonozni tanított, az iskolába járással párhuzamosan a hegedűoktatás is elkezdődött.

Valójában igaza volt, hiszen ütősként úgyszem végezhettem volna zeneakadémiát, mivel csak a hatvanas években kezdődött az ütő főtárgy oktatása. Hegedűből felvételiztem tehát és ezzel a hangszerrel végeztem el az előkészítő és akadémiai osztályokat. Mindazok a zenekari élmények, amelyeket akadémistaként a Székesfővárosi Szimfonikus Zenekarban szereztem csak erősítették vágyamat az ütőhangszerek iránt. Szerencsére volt ütős oktatás, de csak kötelező tárgyként a zeneszerzés- szakos növendékek számára.

Kérésemre id. Roubál Rezső felvett az osztályába és hamarosan ütősként ülhettem az intézeti zenekarban. Reuter Lajos karmester révén vált lehetségessé, hogy 1943-ban, alig húszévesen meghívjanak az akkor alakult Rádiózenekar timpanistájának, amihez szülői beleegyezésre volt szükség. Végül győzött a józan ész: ilyen lehetőséget nem szabad kihagyni, mert esetleg többé nem adódik. Egy évig teljesen egyedül voltam, mert a másik muzsikás, aki szóba jöhetett, akkor éppen frontszolgálatot teljesített. 1949-ig dolgoztam a

Rádiózenekarban, közben azonban Ferencsik János már 1944 végétől az Operába keresett muzsikusokat. El is jöttem otthonról december 25-én, de már az aznapi előadás is elmaradt. A bombázások miatt haza sem mentem 1945. március 15-ig, amikor egy délutáni díszhangversennyel kinyitott az Opera. Kodály vezényelte a Psalmus Hungaricust, majd részleteket játszottunk a Bánk bánból.

– *Hogyan került abba a helyzetbe, hogy ma a zenekari ütőművészek jelentős része az Ön tanítványának vallja magát?*

– 1949-ben bejöttem ebbe az épületbe – akkor Nemzeti Zenedébe – és elkezdtem a zeneiskolások oktatását. Én azóta innen a lábam sem tettem ki, ám közben szakiskolások sőt főiskolások nemzedékeit oktattam, mert évek hosszú sora alatt kiderült, hogy bizony az ütőhangszereken sem tud mindenki autodidakta módon játszani. A végső lökést egy Németországból érkezett levél adta, amelyben a Zeneakadémiáról kértek ütősöket a Bartók kézzongorás Szonáta előadásához. Kiderült, hogy a Zeneakadémián nincs ütőfőtárgy oktatás. (A Szonátát azért játszottuk mi is, de akkor még mindig csak szakiskolaként működöttünk.) Akkor kezdtek az ütőtanácsok alapításával foglalkozni, amelynek a vezetője aztán egyik tanítványom, Petz Ferenc lett.

1949 október 21-én a lányom születésének napján írtam alá tanári

sz szerződésemet ezek között a falak között. Az intézményt akkor Kesztyer Lőrinc vezette, majd hamarosan Sándor Frigyes lett az igazgató.

– *Fel tudná sorolni, hányféleképpen hívták ezt az iskolát?*

– Nem is annyira a neve a fontos, hanem hogy a Nemzeti Zenede után ez lett a szakiskola (a Zeneművészeti Szakközépiskola). Sokáig úgy dolgoztunk, hogy ebben az épületben tartottuk a zeneórákat, a Nagymező utcában pedig a közismeretet. Aztán kitalálták, hogy minden legyen egy épületben, csak az ütősök maradtak itt, mert itt voltak a hangszerek, a helyiség, minden. Akkor ide jártak tehát a szakiskolás ütősök főtárgy órára és gyakorolni, amikor ebben az épületben régóta a tanárképző működött. Legközelebb csak akkor esett szó erről, amikor nyugdíjaztak mint szakiskolai tanárt. Egy fiatal kolléga vette át a középiskolások oktatását, és én azt mondtam, hogy akkor mindenki járjon oda és gyakoroljon ott, ahol a tanára van. Rögtön kiderült, hogy az ütőoktatás milyen lármás. Ezek után pedig el akarták kérni tőlem a hangszereket. Nem is tudom, miért, hiszen ezeket a főiskola vette és tartatja karban, ezek ide tartoznak. Tény, hogy drága mulatság felszerelni egy új ütőtanácsot, de ha kell, akkor kell.

– *Mire a legbüszkébb?*

– Természetesen a növendékeimre. Büszke vagyok rájuk szakmai szempont-

ból, sokukra emberileg is. Az Operaházban 80%-ban, a Nemzeti Filharmonikusoknál 100%-ban, a Rádiózenekarban 90%-ban ülnek egykori tanítványaim. De különösen büszke vagyok a karmesterekre, akiket annak idején tanítottam. Sándor János, Medveczky Ádám, Héja Domonkos.

Tanítottam Decsényi Jánost és Vujisics Tihamért is, akiknek zeneszerzőként kötelező tárgy volt az ütőzés. A fiatalabbakat már nem tanítottam, mert Kesztyer Lőrinc halála után elfeledkeztek arról, hogy a zeneszerzőknek ütőórára kellene menniük.

Tavaly, amikor 75 éves lettem, sok olyan tanítványom is jelentkezett, akikre már alig emlékeztem. Külföldről is sokan jelentkeztek, hiszen hárman játszanak közülük a svéd operában, van, aki Ausztráliában él, Keszei János a londoni Királyi Akadémia ütőtanára, a vibrafonos Vigh Tamás az Egyesült Államokban él, Szudi János a bonni zenekarban dolgozik.

– *Milyen hivatalos elismerésekben részesült?*

– Tavaly megkaptam a Köztársasági Kis Csillagot Göncz Árpádtól a Parlamentben; az államfő mellett állt a kormányfő és a házelnök is. Öszintén örültem és nagyon megtisztelőnek tartottam.

– *Mi az, ami miatt el-elszomorodik?*

– Az, amikor egyre gyakrabban hallok volt tanítványaimtól: tanár úr, nyugdíjba mentem.

Tóth Anna

Mező László: ORSZÁGOS VONÓS VERSENY MISKOLCON

A Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézete az egyetem 50 éves fennállása alkalmából, 1999. szeptember 23-24-én országos főiskolai hegedűs- és cselló versenyt rendezett. Figyelemre méltó a rendezvény, annál is inkább, mert úttörő jelentőségű. Jómagam versenypárti vagyok, az ilyen találkozót a fiatal muzsikusok számára fontos fórumnak tartom, alkalom állóképességük növelésére, melyre bizonyára szükségük lesz, hiszen minden valószínűség szerint a tanítás mellett zenekari, kamarazenei, sőt szólista feladatokat is vállalnak majd.

Szép őszi időben kedve is volt mindenkinek versenyezni, habár az időpont nem volt nagyon szerencsés, mivel a

felkészüléshez a tanév elejéhez mérten kevés idő jutott. A hangszerek közül a brácsa hiányzott, remélhetőleg legközelebb e hangszer játékosai is összemérhetik erejüket. A zsűri elnöke: Kovács Sándor tanár úr a díjak odaítélésénél reálsan mérte fel a produkciókat. A legnagyobb fejlődés a csellistáknál volt tapasztalható. Különösen Surján Esztert (Győr), Kornfeld Zoltán III. éves növendékét emelném ki, akit régebből ismerek. Gergely Bálint, Iván Klára III. éves növendéke is szépen helytállt, jobb hangszereken talán még jobban tudott volna bizonyítani. A hegedűsöknél Pilissy Rita, (Budapest) Répássy Görgyi III. éves növendéke mutatott nagyon

biztos formát, Mohácsy Orsolya – tanára Tóth Kinga – másodéves pedig szép hegedűhangjával varázsolta el a közönséget. Kertész Ákost, Mező Márta IV. éves növendékét kell még megemlítenem, aki remekül adta elő Vajda Jánosnak a kötelező művek között szerepelt Just for you c. kompozícióját. A zsűri különdíjjal jutalmazta.

A gálaesten, a miskolci Zenepalota Bartók Termében a díjnyertesek zenekari kísérettel játszhattak, ami önmagában is egy díjnak számított. A Reményi Kamarazenekar Gál Károly vezetésével odaadón látta el feladatát.

Sándor Zoltán igazgató úr és csapata remekül szervezte a versenyt. Brávó, brávó!

Claudine Borris:

CSELLISTA-CSÚCS JAPÁNBAN

1013 résztvevő Kobe-ban,
a világ legnagyobb csellókoncertjén.

Valami még sohasem voltat élt meg a japán kikötőváros Kobe 1998. november 29-én. A „Cellissimo Grandioso”-ra, a világ legnagyobb csellókoncertjére szólt a meghívás. Japán minden részéből, de Németországból, Svájcából, Írországból, Brazíliából és az USA-ból is jött több mint ezer csellista találkozott a World Kinen Hall-ban, hogy a hallgatónak és játékosoknak egyaránt lenyűgöző eseményben részt vegyen. Jó célért muzsikáltak: 1995-ben Kobet egy földrengés szinte megsemmisítette, melyben több mint 6400 ember lelte halálát. A koncert bevételével Kobe újjáépítését segítették. A „csellista-csúcs” rendezésében az a minden cselló érdekltségben járatos Rudolf Weinsheimer segített, aki sok évig a Berlieni Filharmonikus Zenekar tagja és egyik alapítója volt a világszerte ismert „12 csellistának”.

Már 1992-ben rendezett Weinsheimer egy hasonló koncertet: annakidején 350 csellista találkozott és adott hangversenyt a potsdami Új palota díszudvarában a berlieni Zehlendorf kerület 750 éves fennállása alkalmával. Ennek sikere és még inkább a résztvevők eufórikus hangulata indították arra, hogy japán barátainak kívánságát teljesítve, nekifogjon a jótékonyági koncert tervezésének. Takumi Matsumoto vállalkozó és csellista személyében zseniális szervezőre, Takamodában, szintén lelkes csellistában, egy rendkívül elkötelezett védnökre talált, aki nemcsak prominens résztvevője volt a koncertnek, de egyúttal három lányát is rábeszélte az együttjátékra. A koncertrendező elvárásait messze

felülmúlták. „Ez egyszerűen lenyűgöző”, mondta Rudolf Weinsheimer, akit a japán gyerekek csodálva vettek körül autogramot kérve. Egy fiatal, szintén Berlinből érkezett csellista hozzáfűzte: „A potsdami koncert már szenzációs volt. Nem gondoltam, hogy annak még fokozását is megérhetem”. Ebben a lelkesedésben láthatóan mindenki részesült és a rendezők is hozzájárultak, hogy a hangverseny felejthetetlen élménnyé váljon. A perfekt, a részletekre is odafigyelő szervezés lehetővé tette, hogy a résztvevők kizárólag a zenére koncentrálnak. Tizenkét csoportra osztották őket, melyek közül ötöt a filharmonikusok volt csellistái vezettek: Ottomar Borwitzky, Eberhard Finke, Christop Kapler, Peter Steiner és Rudolf Weinsheimer. A Müncheneri Filharmonikusoktól Stephan Haak és Thomas Ruge játszottak. Rio de Janeiroból Peter Dauelsberg jött el. A muzsikások félkörben ültek a dirigens pódium körül, melyet Kazuaki Momiyama-nak hat lépcsőn kellett megmászni, hogy az együttest egyáltalán áttekinthesse.

A reggeli főpróbán játszott első alkalommal az 1013 csellista együtt. A lelkesedés és várakozás idegessége hamar szertefoszlott: az egész heti gyakorlásnak értelme volt; profi és amatőr, öreg és fiatal, egyaránt lázasan készült a nagy napra. Az előadáskor a lelkesedés azonnal áterjedt a publikumra is. Sok hallgató családtagját, vagy barátját vesztette el a földrengésben. Így a Shigeaki Sacgusa által erre az

alkalomra írt Rekviem megszólalása az emlékezés meghatározó és megrázó pillanatai közé tartozott. Pablo Casals „A madár” c. művével emlékeztek meg a szerzőről halálának 25. évfordulójára alkalmából. David Funk, Franz Lachner, Villa-Lobos, Goltermann, Scarlatti, Werner Müller művei, valamint Julius Klengel Himnusz-a szerepelt még a műsoron. Arvo Pärt a berlieni „12 csellista”-nak írt „Fratres” c. műve „a világéke és az emberek közötti barátság iránti vágy jelképe” lett, ahogy azt Rudolf Weinsheimer rövid beszédében megerősítette. A lelkes közönség által kikövetelt három ráadás különleges meglepetéssel szolgált: 116 japán „Suzuki gyerek” – a legfiatalabb éppen hogy 4 éves – játszott együtt „erősítésként” a cselló zenekarral.

A Kobe Shinbun c. újság másnap a koncertet „1013 embernek az újjáépítésért mondott imádságaként” értékelte. A dicsérethez a legnagyobb japán újság a Yomiuri is csatlakozott, mely köszönetet mondott a muzsikusoknak, és azt írta, hogy „a grandiózus dallamok a koncerttermet egy katedrálissá változtatták, ahol gyászmise hangzott el az elhunytakért, mely egyben reményt adott az élőknek...” 1999 január 17-én, a földrengés-katasztrófa negyedik évfordulóján a koncert felvételét a TV közvetítette országszerte. A CD-felvétel, melyet a Matsushita Electric Panasonic cég állított elő, rövidesen az üzletekbe kerül. A koncert minden bizonynyal érdemes a Guinness rekordok könyvébe való bevezetésre. Kulturális események még sokfélék lehetnek, de a „Cellissimo Grandioso” mindig egyedülálló marad.

Magyar hegedűsök:

FLESCH KÁROLY (1873 Moson–1944 Luzern) II. rész

1890 őszén a 17 esztendő Flesch Károly 32 órás, végtelennek tűnő vonatozás után megérkezik Párizsba, ahol a Gare de l'Est pályaudvaron a Mosonból Párizsba került ismerős, Deutsch Mór várja. A nagy utazóládával konflisra szállnak. Ekkor veszi kezdetét a fiatal hegedűs pályafutása szempontjából döntő jelentőségű, hat évig tartó párizsi időszak, aminek most Flesch visszaemlékezései alapján külön fejezetet szentelünk.

PÁRIZS (1890–1896)

Tizenhét éves kortól
huszonhárom éves korig

Végighajtottunk a kora reggelre ébredő utcákon, ahol hivatalnokok és munkások, férfiak és nők siettek munkába. Amikor Deutsch - aki nyilván meg akarta tudni, miféle fiú vagyok - megkérdezte, elsőre mi volt a leginkább szembeötlő számomra a párizsi életből, nagy derűltségére azt válaszoltam, hogy a nők sokkal rövidebb szoknyát viselnek, mint Bécsben.

Deutsch Mór alulról küzdötte fel magát. Szorgalmával és éles eszével a kis proletárból jómódú és köztisztelőben álló emberré lépett elő, később megkapta a Becsületrendet, és az Osztrák-Magyar Kereskedelmi Kamara alelnöke lett. A Rue Meissonnier-en lakott, a Monceaux park közelében, ahol hét vagy nyolc szobás lakást bérelt 8000 arany frankért, mely összeg nagy hatást gyakorolt rám...

Mindenekelőtt meg kellett tudakolnunk, hogyan volna lehetséges bekerülnöm a konzervatórium egyik hegedű osztályába. Kitudódott, hogy minden osztályba csak két külföldit vesznek fel, akiket a szabálynak megfelelően a professzorok szokás szerint, már elsőre kiválasztottak. Ezért mindenekelőtt azt kellett megtudni, melyik osztályban van még hely külföldiek számára. Minden fiatal hegedűs leghőbb vágya volt, hogy Wieniawski, Marsick, Lotto és Kreisler tanáránál, Massartnál tanuljon. De sajnos ő éppen betöltötte 80. életévét és nyugalomba vonult. Miután meghallgatott, sajnálatát fejezte ki, hogy most nem vehet fel tanítványként. A többi tanár Dancla, Maurin, Garcin és Sauzay (ejtsd: szoze) volt. Értesüléseim szerint csak Danclánál és Sauzay-nál volt üres hely. Szalondarabjai és gyakorlatai révén Dancla már ismertebb volt, így először hozzá mentem; egyetlen szabad helyét azonban akkorra már elígérte a kis holland fiúnak,

Jacobsnak, aki később éttemi hegedűsként lett híres Londonban. Mindazonáltal, Dancla meghívott, vegyek részt egy óráján. Mint a generációjához tartozó valamennyi hegedűsnek, az volt a szokása, hogy tanítványai mellett a második hegedű szólamát játszotta, és el voltam képedve, amikor láttam, hogy nem a kápánál fogja a vonót, hanem 4-5 hüvelykkel (megj.: egy hüvelyk kb. 2,5 cm) feljebb, a közép felé, mely furcsaság rögtön hátrányosan befolyásolta képességeiről alkotott véleményemet.

Már csak Sauzay maradt, de vele minden simán ment. Osztályában volt egy üres hely külföldi növendék számára, tetszett neki a játékom és megígérte, ha sikerül a felvételi vizsgám, felvesz tanítványnak. Bár három-négyszáz jelentkező volt mindössze tucatnyi üres helyre, én és szüleim legnagyobb meglepedésére felvettek.

Eugene Sauzay (1809-1901) idős, 81 éves, életerős ember volt, aki egész megjelenésével, viselkedésmódjával és sajnos hegedülésével is szinte a XVIII. századot idézte fel. Az opera zenekarának tagjaként részese volt Paganini párizsi debütálásának, később feleségül vette Baillot (megj.: 1771-1842, a francia hegedűiskola egyik kimagasló alakja, Dancla, Mazas, Rovelli, stb. tanára) lányát, és rendszeresen kvartettezett. Matild hercegnő, III. Napóleon unokatestvére szalonjában. Mint igazi nagyvilági ember, pedánsan öltözködött; még 84 évesen is mindig fehér kamáslit (megj.: bokavédőt) viselt. Egy 1709-ből való Stradivári volt gondosan őrzött kincse, ami később Thibaud tulajdonába került. Ő készítette az Etudes harmoniques című etűdgyűjteményt, ami speciálisan a hangközök intonálásával foglalkozik és még mindig rendkívül hasznos tananyagnak tartják. Ehhez járulnak még a klasszikus vonósnegyesekről szóló elemzései, amelyek érzékeny és művelt muzsikusra vallanak. Befolyásos patrónusai kellett hogy legyenek az államigazgatásban, mert amíg Massart-t nyolcvan évesen

Flesch Károly szülőháza Mosonban (1978)

nyugdíjazták és Danclát „már“ hetvenöt évesen, ő 1892-ig, nyolcvannégy éves koráig állt a konzervatórium alkalmazásában...

Közben Deutsch, lakásától nem messze, penziót keres Flesch számára, ahol havi 180 frankért lakhat és kap teljes ellátást. Mivel új környezetében senki sem beszél németül, a társalgás révén, meg az egyszerűbb stílusban íródott L'Intransigent (megj.: „A rendíthetetlen“) c. lap rendszeres olvasása segítségével gyorsan fejlődik francia tudása, és csakhamar jól megérteti magát, „nem törődve a derűltséggel, amit az okozott, ha túl messzire kalandoztam el a beszédben“ - írja. Olvassuk tovább visszaemlékezéseit.

Mosonban töltött gyermekéveim alatt a legjobb barátom Pollak Lajos volt; egykorú volt velem és egy volt bécsi ügyvédnél titkároskodott. Pollak révén ismertem meg a Montmartre-t, ő tanított meg szeretetére. Tipikus francia szállodában lakott a Rue des Martyrs-on, ami a Boulevard Rochechouart-ról nyílik, ahol havi 30 frankért bérelt szobát. Voltak itt főiskolások, festők, zenészek, tisztviselők, munkások, keverve lecsúszott arisztokratákkal és hölgy-tartozékaikkal, akik valamennyien hóbortos lelki rokonságban éltek, mintha csak egy család lennének. Mindennek a tetejében, fantasztikus, számomra egészen új volt a külső bulvárok légköre, ahol nyüzsögtek az utcalányok, a stricik és a szélhámosok, körítve az elegáns társasággal, amely teljes erővel törekedett a mulatozásra, megborongva már annak gondolatától is. Egy ebben a környezetben, barátaimmal töltött este során úgy tűnt, mintha itt a világi jólét mind együtt lenne. Esténként rendszeresen beugrottam hozzá munkahelyére, az alsóvárosban. Lassan felkapaszkodtunk a Rue des Martyrs-on, útközben megállva a hentesnél és a fűszeresnél. Aztán Pollak szobájába mentünk. A kis spirituszfőzőn megsütöttük hússzeletünket, amihez jött a

felsőcsécs párizsi kenyér és egy szelet Brie - a sajtok királya -, és isteni lakomát csaptunk! Közben barátaink a környező művészvilágból belátogattak hozzánk, aztán elmentünk egy kávéházba biliárdozni. Addigra kilenc óra lett, a táncos helyek kinyitottak és az Elysée Montmartre (a Moulin Rouge túl drága volt nekünk) ragyogó fényei és feliratai hívogattak bennünket, hogy megcsodáljuk La Goulue legújabb kánkánját, aki nagyon népszerű táncos és a spárta virtuóza volt (Keller, a fordító megjegyzése: ő adta a témát és az inspirációt Toulouse-Lautrecnek, amikor az új, elliptikus technikával elkészítette első poszterét a Moulin Rouge-ról (1891), lásd a d'Albi múzeumban látható, előzőleg készült vázlatot). Két pár egyfajta francia négyest táncolt, a „lovag” meglepő testi kicsavarodásokkal, a „hölgyek” olyan magasra lendítve lábukat, amennyire csak lehetséges, míg - mindennek mintegy megkoronázásaként - La Goulue, lábának hatalmas lendületével a kalapot egy gyanútlan, elbűvölt nézőhöz repítette. Első két évem során gyakorlatilag minden szabad estémet ebben a környezetben töltöttem, és a körülményekhez illő társaság szalonjában töltött estéket elpocsékolt időnek tekintetem.

Közben megkezdtem tanulmányaimat Sauzay-nál. A legprimitív módon tanított, néhány szempontból még Grűnnél is sokkal alacsonyabb színvonalon. Az idős úriember a második hegedű szolamát játszva kísért bennünket, amikor ifjúkorának hegedűversenyeit - Viotti, Rode, Kreutzer, Baillot (ejtsd: bájo) koncertjeit - játszottuk, és csak kivételesen merészkedett el Saint-Saënsig és Max Bruchig. A kíséretes szokás zenei szempontból nagyon veszélyes, mivel a harmónia természetesen hiányos, teljesen hiányzik a basszus, így egészében ez meglehetősen dilettáns szükségmegoldásnak tekinthető csupán. Ez a fajta oktatás (csakúgy, mint amikor zongorán kísérik a tanítványt) tanítási szempontból is határozottan rossz, már csak azért is, mert elvonja az ember figyelmét a növendék játékától. A helyzeten nem változtat az sem, hogy a korábbi generációhoz tartozó hegedűsök e tekintetben rendkívüli ügyességről adtak számot, aminek manapság már nem vagyunk a birtokában; minden gondolkodó és lelkiismeretes tanár könnyen túl fogja tenni magát ezen a veszteségen. Mindenesetre a jó öreg Sauzay egyáltalán nem tett rám nagy benyomást, sem tanácsaival, sem pedig hegedűjátékával. Másrészt, tárgyilagosan ítélte meg balkézbeli technikai képességeimet és kijelentette, ezen a téren nem tud nekem többet tanítani. Minthogy, sajnos, vonókezelésem is megelégedésére szolgált, tanítása a nüánsokra és egy elavult előadói stílus tanítására korlátozódott, ami számomra, a jövőbe türelmetlenül előretökintő, zöldfülű ifjú számára eléggé komikusnak tűnt. Alapjában véve azonban nem volt

nevetős kedvem; ellenkezőleg, nagyon lehangolt voltam, mivel hamar rájöttem, hogy ez a fajta tanítás nem fogja meghozni a reneszánszt hegedűsi fejlődésben, és a bennem lévő, ellenállhatatlan vágy, hogy előre jussak, így nem nyer kielégülést. Azon tűnődtem, hogyan maradhatnék továbbra is az intézményben úgy, hogy komolyabb tanulmányokat folytathassak. Diáktársaimtól kaptam bizonyos célzásokat, hogy sokan közülük különórát vesznek fiatalabb és rátermettebb tanároktól. Végül is, az intézet négy hegedűprofesszorának életkora együttvéve mintegy 300 év körül volt. A múltjuk miatt tisztelték őket, és az ember

Martin Pierre Marsick, Flesch, Thibaud és Enescu tanára a párizsi konzervatóriumban

csak azért viselte el őket, mert részt akart venni a versenyeken, de senkinek sem voltak illúziói tanításuk gyakorlati értékét illetően. Eldöntöttem, hogy ugyanazt az utat követem, mint kollégáim, és kezdtem alaposan érdeklődni, kit tartanak Párizs legjobb tanárának. A vélemény egybehangzóan Marsick mellett szólt, és egy napon csengettem az ajtaján. Egy hölgy, maga Madame Marsick - amint később megtudtam, - nyitott ajtót, megkérdezte, hogy mit akarok, és amikor elmondtam, hogy órákat szeretnék venni, üzleties hanghordozással megjegyezte: „De tudja, hogy hús frankba kerül egy óra!” Miután biztosítottam, hogy a dolog ebből a szempontból rendben van, megbeszéltünk egy időpontot, amikor játszhatok a mesternek. A találkozás megelégedésre zajlott le mindkét fél szempontjából, és így, hat héttel Párizsba érkezésem után Marsick magántanítványa lettem, aki döntő szerepet játszott hegedűsi fejlődésben.

Abban az időben, amikor M. P. Marsick (1848-1924) gyámsága alá kerültem, 42 esz-

tendő, középtermetű, megnyerő ember volt. Rokonszenves arcát kis, fekete szakáll szegélyezte, ragyogó, élénk szemei és délies vidámsága elbűvölte társait, főleg a másik nemhez tartozókat. Sok nélkülözéssel teli ifjúság volt mögötte, kezdetben egyházi karénes volt és rendkívül későn kezdett hegedűt tanulni. Befolyásos támogatók révén lehetősége volt előbb Léonardnál, később Massarnál tanulni. Néhány hónapig Joachimtól is vett órákat. Erőssége a vonókezelés volt. Jobb keze a pszichológiai fejlődés mintapéldánya volt, abszolút tökéletes eszköz, mégha staccatójának voltak is hiányosságai. Elbűvölő hangot produkált, ami rendkívüli árnyalatokra volt képes, nagyon fantáziadúsán játszott, amivel állandóan lekötötte az ember érdeklődését anélkül, hogy modorosságba esett volna. Bal keze azonban, úgy tűnt, lemaradozott, valószínűleg a késői kezdés miatt. Időnként úgy látszott, intonációja bizonytalan, és fekvésváltásai sem egészen biztosak, aminek következtében előadásai nem voltak elég kiegyensúlyozottak, és valamivel fiatalabb, liegi iskolai kollégáival, Ysaye-val és Thomsonnal ellentétben inkább örvendett helyi, mint nemzetközi hírnévnek. Párizsban viszont nem volt vetélytársa, különösen kamarazenészként. Kitűnő kvartettjében Eugene Maurice Hayot játszott második hegedűt és Laforge brácsát; az utóbbi alapította meg a párizsi konzervatóriumban a brácsa tanszakot, aminek következtében ma (megj.: 1933-ben) Franciaország neki köszönheti a világ legkiválóbb brácsásait. A kitűnő belga csellista, Loys egészítette ki a kvartettet.

Marsick különleges jelentősége azonban tanári tehetségén alapult. Nyugtalan, önmagával mindig elégedetlen volt, hajtva a tökéletesség utáni vágytól, ösztönző hatást gyakorolva, bőkezű tanácsaival mindig teljes mértékben figyelembe véve tanítványai egyéniségét. Ő tanított meg logikusan gondolkodni, anélkül, hogy veszélyeztette volna a művészet elvégzendő, életszerű munkájának szellemét; és neki köszönhetem azt a fejlődést, aminek hatására később ráébredtem, hogy a művészi tevékenységek legnemesebb része a tanítás. Iránta érzett hálámat mindazért, amire megtanított, nem csökkentette az a körülmény, hogy mint ember, nem tudtam ugyanolyan lelkes csodálója lenni, mint amit a tanár iránt éreztem. Tény, hogy legjobb tanítványai iránt tanúsított magatartása némi kíváncsivalót hagyott maga után, és a velük elért kiváló eredmények miatt érzett büszkeség nem volt mentes a féltékenységtől...

Amikor 1890-ben Marsick először hallott játszani, egyrészt azonnal felismerte tehetségemet, másrészt viszont rátapintott képzelem fájó sebeire: a lassú vibrátóra, és portato játékmódomra a legato helyett. Úgyelt jobb kezemre és tökéletesítette annak funkcionális működését, megtanított a

különféle dinamikai árnyalatok ki-
telezésére, és azzal, hogy átjátszotta előttem
a darabokat, ösztönözte kifejezésre irányuló
igényemet. Előadói stílusa rendkívül közel
állt hozzám, és olyan kifejezésbeli
lehetőségeknek ébredtem tudatára, amelyek
addig csak szunnyadoztak bennem. A távol-
ban egy addig nem is gyanított érzésvilágot
hozott látókörömbe, hogy annak meg-
hódítása érdekében tökéletesítem még nem
elégséges technikámat. Végre megmenekül-
tem az elsenyvedéstől, mint művész, amivel
utolsó bécsi éveim fenyegettek, és áldottam
azt a pillanatot, amikor elhatároztam,
hogy levonom az egyetlen helyes követ-
keztetést a párizsi konzervatóriumban
uralkodó, csalódást keltő körülményekkel
kapcsolatban.

Hogyan is tudná most megérteni valaki,
hogy - a francia hegedűjáték kétségtelenül
magas színvonala ellenére - a konzervatóri-
umi oktatást négy pátriárkára bízták, nem
pedig olyasvalakire, aki még ereje teljében
jogot formálhatott volna e különleges kitün-
tetésre? Ezt nem nehéz megmagyarázni. 150
éven át minden francia hangszeres muzsik-
us úgy tekintette a „professeur au conserva-
toire” - kinevezést, mint művészi és társadal-
mi pályajutásának megkoronázást. Mégis,
ezt a tevékenységet olyan rosszul fizették,
hogy azt szinte tisztelteltbeli állásként lehetett
felfogni. Az én időmben minden tanár 1500
arany frankot kapott évente, ezért cserébe
360 órát kellett adnia, ami mintegy négy
frankot tesz ki óráként.

A tanár számára az erkölcsi tekintély
jelentett kárpótlást, hogy az ország vezető
tanárainak hadrendjéhez tartozik, azzal a
hallgatólajos joggal, hogy a legmagasabb
díjat (akkoriban 20 frankot) számítja fel egy
magánóráért. Amint egy ilyen állás
megüresedett, intrikus játék vette kezdetét,
ami Franciaországban, a pártfogók és
összeköttetések hazájában különösen
könnyörtelen volt, és amelyben inkább a leg-
talpraesettebb, mint a leginkább arra méltó
érte el a kívánt célt. Nincs egyéb magyarázat
arra, hogy például Hayot, aki kétségtelenül a
századfordulón az egyik legkiválóbb francia
hegedűs volt, soha nem volt az intézmény
tanára, miközben a meglehetősen közép-
szerű Lefort lett Dancla utóda, és közel 25 évig
töltötte be ezt a posztot. Amint egy tanárnak
sikerült bekerülni a tanári karba, erősen
ragaszkodott állásához egészen addig,
amikor fél lábbal már a sírban volt. Dancla
75 éves volt, amikor rábírták a nyugdíjba
vonulásra, mire egy borssúrát tett közzé,
amelyben élesen támadta az igazgatóságot, a
század legnagyobb gyalázataként csetelve
nyugdíjazását. Bertheliennek, aki elismerten
igen jó képességű ember volt, teljesen vakon
kellett nyugdíjba mennie, amikor már csak
segítségül tudott közlekedni. Tanárom,
Sauzay ugyancsak nagy igazságtalanságnak
tartotta, amikor 84 éves korában át kellett
adnia helyét Marsicknak.

Hogy micsoda elsőpró eredményt tudott

elérni egy elsőrangú tanár ezen a poszton,
ezt Massart és Marsick példája mutatta:
Marsick öt évnyi idő alatt tanította Thibaud-
t, Enescut és engem....

Közben gyorsan és készséggel hozzáso-
koltam a párizsi élethez. Mivel mind a konzerv-
vatóriumban, mind pedig otthon csak fran-
ciául kellett beszélnem, hamar kezdtem
magamba szívni a nyelv szellemét,
ugyanakkor a Montmartre-on bőven volt
lehetőségem a párizsi argot megtanulására.
Társadalmi kapcsolataim főként a Deutsch
családnál töltött estekre korlátozódtak, ahol
azonban, mint afféle szegény, idealista
muzsikus, nagyon magányosnak éreztem
magam. Ugyanakkor, bemutatnak néhány jó
helyzetben lévő, zenekedvelő családnak, ami
már jobban tetszett. De leginkább a
Montmartre volt kedvemre. Itt hason-
szőrűek, olyan emberek között voltam, akik
nem nyomasztottak anyagi főlényükkel.
Persze, természetesen igyekeztem elsom-
fordálni az előkelő társaság elől minden
lehetséges és nem lehetséges kifogással;
emiatt csakhamar olyan hírem kelt ismerő-
seim között, hogy igen megbízhatatlan fickó
vagyok.

Sausay osztályában csak egy komoly
vetélytársam volt, egy fiatal, orosz,
ogyesszai leány, akit Sophie Jaffénak hívtak;
különböleg nem volt valami vonzó, de tehetség
szempontjából a kiválasztottak közé tarto-
zott. Persze már az első vizsgakoncertjén,
1892-ben egyedül vitte el az első díjat. A
rákövetkező években eltűnt a látókörömből,
míg 1897-ben, Berlinben váratlanul ismét
felbukkant, több koncerten szenzációt
kelte. De nem aknázza ki sikerét, nagyon
hamar eltűnt, férjhez ment, és úgy látszott,
egyszer s mindenkorra, tovább. Egészen
addig, amikor 25 évvel később, az I.
Világháború alatt, egyik zürichi koncertem
alkalmával találkoztam vele, ahová
Oroszországból menekült. Azóta semmit
sem hallottam róla. Bár nem tartozott a leg-
muzikálisabb hegedűsök közé, minden
bizonytal kora legnagyobb női virtuóza volt:
nevének nem kellene teljesen a feledésbe
vesznie.

Eltekintve tőle, az osztály csak másod-
rendű hegedűsökből állt, olyan párizsi fiat-
alokból, akik gyakran rövidítették le a tan-
ulási időt egy biliárd-játszmával a
szemközti kávéházban. Az édesanyák kara-
akik a világ kincséért sem engedték volna el
leányukat egyedül a konzervatóriumba -
fapadon üldögélt, harisnyát kötögetve, mivel
az intézet erkölcsi hímeve távolról sem volt
kifogástalan, és közismert tényként
könyvelték el, hogy a dráma-, és ének-osztá-
lyok tanárai nem riadnak vissza attól, hogy a
hivatalos kedvencet saját leánynövendékeik
közül válasszák ki, akik képzésüket gyakran
csak egy idősebb, tehetősebb barátjának köszön-
hették. Mondták azt is, hogy a versenyeket
megelőzően sok zsűritag egyáltalán nem volt
tartózkodó a csinosabb hölgy versenyzők
rájuk gyakorolt hatásával szemben. Viszont

a hangszeres osztályokban a helyzet
alapvetően különbözött ettől, és a konzerv-
vatóriumban eltöltött négy évem alatt nem
tudtam olyan kellemetlen esetről, ami akár a
gyanú árnyékát vetette volna hegedűs vagy
zongorista leány növendéktársaim érényére,
bár kétségtelen, legtöbbször nem volt valami
szemrevaló...

Erre az időszakra esett kamarazenészi
működésem kezdete is. Egy magyar Grün-
növendék, név szerint Léderer Dezső,
jóképp, mintegy harminc éves, közép-
szerű hegedűs meghívott, legyek második hegedűs
újonnan alakított kvartettjében, természet-
esen fizetés nélkül. Elfogadtam a meghívást,
és így sok, átlagos nehézségű kvartettet
ismertem meg. Több zártkörű koncertet
adtunk, de a rokonok erőteljes támogatásá-
val. Ekkorra már azonban technikám messze
felülmúlta az első hegedűsét, és csakhamar
elment a kedvem a tevékenység folytatásától,
főleg, hogy a zenekar próbái, amelynek tagja
lettem, minden rendelkezésemre álló időmet
lekötötték. Első párizsi évem alatt szabad-
időmben nem bajlódtam művészekkel és
koncertekkel. Időmet megosztottam hegedűs
tanítványaim, az olvasás és különféle egyéb
időtöltések között. A külföldi tanulók csak a
második év végén nevezhettek be a
versenyre, de én nem terheltem magam ezzel,
amire július végén került sor, hanem három
hétrel korábban, a nyári szünetben hazautaz-
tam szüleimhez, akik nagyon örültek, hogy
mind a hegedülésben, mind pedig emberileg
mennyit fejlődtem. A „párizsi” ember dics-
fényével övezve, jelentősen növekedett meg-
becsültségem a hozzám hasonló korú moso-
niak között. Az óriási nagyváros - ahonnan
éppen megjöttem - és szülőváros-fészke-
m között lévő kontraszt nagyon mulattatott;
ugyanakkor éreztem, hogy valami titokzatos
kötelék láncol szülőhelyemhez.
Természetemnél fogva kisvárosi ember
voltam, és az maradtam egész életemben.
Hogy viszonylag korlátozott területen
nagy számú ember gyülemlik össze, ez
nekem nem tűnik természetesnek, úgy gon-
dolom, a természettel való kapcsolat fen-
ntartása egyike életünk legérdemlegesebb
céljainak.

Bár apám nagyon jól tudta, hogy a
hegedülés szempontjából milyen megbe-
csülendő, rendkívüli ösztönzést kaptam
Párizsban, keserűen panasolta, hogy szinte
elviselhetetlen anyagi terhet jelentenek a
tanulmányaimmal együtt járó költségek.
Ezért megígértem neki, hogy amennyire
lehetséges, még szerényebb beosztás szerint
élek majd, másrészt megpróbálok költ-
ségimhez részben hozzájárulni.

Második párizsi évem azzal kezdődött,
hogy egy közel-keleti, idős asszonynál vettem
ki szállást, aki közel lakott a konzervatóri-
umhoz. Szakács volt Camondo gróf házában,
Konstantinápolyban, és most tulajdonosa volt
egy étteremnek, ami egyetlen helyiségből állt,
s ahol főként észak-afrikaiak és törökök által
kedvelt, keleti ételeket lehetett kapni.

Csakhamar elegendő lett ebből az egyhangú kosztból, amiben a főszerepet a különféle módon elkészített rizs játszotta; mivel több konzervatóriumi társam sógatótt, hogy hozzájuk hasonlóan lakjam vidám diák-albérletben, kivettem egy szerény szobát a Hotel du Brésil-ben, a Rue Richer-n, egész közel a konzervatóriumhoz, havi 40 frankért. Reggelit - ami egy üveg tejes kávéból vagy kakaóból és egy croissantból (megj. svájci kifli) állt - egy tejszarnokból küldték fel a hotelba és helyezték el közvetlenül az ajtóim előtt; a főétkezésre egy étteremben került sor. E minden korlátozástól való függetlenségnek köszönhetően a párizsi művészvilág nagy, testvéri közösségének tagja lettem, melybe ottlétem miatt közvetlenül beletartoztam. A hotelben kispénzű dolgozók és diákok laktak, közöttük néhány muzsikós. Hamarosan barátokra leltem, akikkel együtt töltöttem az étkezés alatti időt, ami szerény jellege ellenére szinte lakomának tűnt számunkra.

A következő lépés az volt, hogy tagja legyek valamelyik zenekarnak. Választásom a Lamoureux Orchestra-ra esett, ami a Cirque d'Été-ben, a Champs-Élysées-n adott koncertet a téli időszakban, minden vasárnap. Első hegedűsi állásra jelentkeztem, amit a próbajátékot követően elnyertem. Most már volt rendes állásom, ami hetente 3-4 délelőtti próbát jelentett és a vasárnapi hangversenyt. Minden koncertért 25 frankot kaptam, így havi 100 frank erejéig enyhíteni tudtam az apámra háruló anyagi terheket. Teljhatalmú uralkodónk Charles Lamoureux (1834-1899, megj.: ejtsd: lámuró) karmester, akkor 57 éves, köpcös, tömzsi, energikus és hevesvérű, délről való úr volt, aki hegedűsként kezdte pályafutását és 35 éves korában lépett elő karmesterré. Eredetileg Edouard Colonne kvartett-partnere volt, de később elkeseredett vetélytársak lettek, két, egymással vetélkedő zenekar karmesterei, amelyek ugyanabban az időpontban adtak koncertet. Colonne előadásait szenvedélyesnek és slamposnak, Lamoureux koncertjeit száraznak, de precíznek tartották. De ha megítélésüknél napjaink mércéjét vesszük alapul, mindkettőjüket középszerűként kell elkönyvelnünk.

Lamoureux egyéniségének kiemelkedő vonása volt kíméletlen nyersessége, amelyből teljesen hiányzott a megfontoltság és a kontroll. Kirívó példaként lehet ezt felhozni arra, hogy a franciák közmondásos udvariasága legenda csupán, aminek eredete a túl gyakran használt „pardon!” felkiáltásra vezethető vissza. Valójában nincs még egy olyan ország, ahol az ürülékre vonatkozó és a trágár szavakat olyan könnyedén használnák a mindennapi beszédben, mint Franciaországban. Lamoureux modortalanságát illetően legalább mentségül hozható fel, hogy ezzel mindig olyankor élt, ha a zenekar játékában előforduló hiba miatt bosszankodott. Tapasztalatból tanultam meg, hogy a francia karmesterek nem terjesztették

ki a zenekari muzsikusokra az 1789-ben hozott Emberi Jogok Proklamációját. Ausztriában és Németországban a dolgok másként mennek. Bécsben, iskolaéveim alatt, egy Filharmonikus zenekari próbán Richter János annyira elragadtatta magát, hogy egy figyelmetlen másodívesre - aki túl korán lépett be - rászólt, hogy „szamárr”; a zenekari bizottság lehetőséget adott neki, hogy vagy bocsánatot kér a muzsikustól, vagy pedig benyújtja lemondását. Lamoureux próbái során a támadó jellegű sértések gyors egymásutánban követték egymást, és indulatos dührohamban végződtek, amely alkalmával felnőtt embereket, köztük nagy művészeket hordtak le úgy, mintha iskolás fiúk lennének. A tagok közül némelyik időnként, tiltakozásul szívesen otthagya volna a próbát, de - mintha csak szabályzat írta elő - senki sem mert moccanni. Franciaországban azokban az időkben nem lehetett szó olyan emberi és baráti kapcsolatról, ami Nikisch, Weingartner, Furtwängler, Walter vagy Blech és zenekara között fennállt. Moglehet, hogy a német zenekarok pártját ritkító előadásai nagyrészt annak köszönhetőek, hogy a német zenekari muzsikusok nem csupán aggodalmat és időnként csodálatot éreznek karmesterük iránt, de emberi rokonszenvet is; emiatt a szellemi és lelki közösség miatt készséggel alávetik magukat befolyásának, míg a francia muzsikusok úgy tekintenek vezetőjükre, mint egy zsarnokra. Hogy a dolgok állása változott-e az utóbbi években, ez kívül esik látókörömön. De saját tapasztalatomból tudom, hogy legalábbis a kiváló francia karmester, Pierre Monteux már nem esik ebbe a kategóriába.

A körülmények, amelyek közepette dolgoztunk, ugyancsak igen kedvezőtlenek voltak. A Cirque d'Été olyan hideg volt, hogy gyakran kellett magunkon hagyni a kabátot. A székeknek, amelyeken ültünk, nem volt támlájuk és a három vagy négy órás próba után sajogtak a tagjaink.

Ami Lamoureux-t, a karmestert illeti, a technikai képességek hiánya volt az első, ami az embert meglepte. Útése esetlen, memóriája nem kielégítő volt. Mindig a partitúrába temetkezve vezényelt. Mivel nem tudott zongorázni, egy korrepetitornak, rendszerint vejének és utódjának Chevillard-nak, vagy a holland szólócellistának, Salmonnak kellett a fejébe verni a művet, zongorán eljátszva. Így aztán, amikor próbálni jött, velünk egyazon időben tanulta meg a darabot; az ezzel járó munka szinte elviselhetetlen volt. Az előadáson túlságosan a nyomtatott kottafejek rabságában volt ahhoz, hogy elérje azt a belső szabadságot, ami alapvető fontosságú előfeltétele a nagyszabású, művészi előadásnak.

Hiányosságainak feltárása azonban nem jelenti azt, hogy vakon mennék el érdemei mellett. Határtalan energiával rendelkezett céljai eléréséhez. Mint a régi gárdából való,

lelkes wagneriánust, őt bízták meg, hogy 1892-ben, első alkalommal elvezényelje a Lohengrint a párizsi operában. Francia sovíniszta megpróbálták névtelen levelekkel megfélemlíteni, egyben utcai zavargásokat szervezve, hogy megakadályozzák az előadást. Azokban a napokban Lamoureux a szokottnál is izgatottabb volt, és az egyik próbánk alkalmával váratlanul előhúzott a zsebéből egy revolvert, meglengette, és így kiáltott fel: „Ha megtámadnak, én készen állok!”

Bár karmesterként és muzsikusként nem tartozott az elithez, betanító karmesterként mintaszerű volt. Jól ismerve, hogy minden zenekari muzsikusban van egy természetes ellenszenv, hogy hangszerét gondosan a többiekhez hangolja, nem röstelt egyenként odamenni a 120 tagú zenekar minden tagjához koncert előtt, hegedűvel a kezében, hogy minden hangszerét gondosan ellenőrizzen. Biztos, hogy azóta sem volt ilyen precízen behangolt zenekar. Napjaink nagy amerikai zenekaraire kell hivatkoznunk, ha meg akarjuk találni azt a minőséget és vonóslétszámot, ami Lamoureux-nak állt rendelkezésére: 14 első hegedű, 14 második hegedű, 12 brácsa, 12 cselló és 12 nagybőgő. A hegedűsök főleg a fiatalok közül kerültek ki, viszont az első pultnál ült az öreg Dancla, a belga Houflack, aki ideális zenekari koncertmester volt, de később egészségi állapota súlyosan megrendült; Geloso, Párizs egyik legjobb hegedűse; a dél-amerikai Rivarde; az akkoriban a hegedűs világ nagy reménységének tartott holland Kossmann, aki később hosszú éveken át volt koncertmester és karmester Essenben; Capet (megj.: kápe), aki a nevet viselő világhírű kvartett vezetője lett, és még sok más, jövőre nagy művész. Engem a hatodik pulthoz ültettek. A brácsások szólamvezetője a belga Waffelghem volt, a csellistáké a kiváló Salmon; a fafüvősök, a zenekar primadonnái - akikkel még Lamoureux is kesztyűs kézzel bánt - egyszerűen ideálisan működtek, akárcsak a kürtösök.

A karmester kellemetlen viselkedése ellenére lelkesedésünk mértéke kiolthatatlan volt. A klasszikus szerzők műveit meglehetősen unalmasan tolmácsolta, de Wagner és Brahms - előadásai valósággal tűzbe hoztak. Az egyik reggelen különös művel találkoztunk a kottaállványunkon, ami a Don Juan címet viselte, és Richard Straussnak hívták szerzőjét. Azt hittük, Johann Strauss egyik fia. Senki sem ismerte. A próba elkezdődött; a szokatlan, barokkos hangzású futamok nevetésre készítettek bennünket. De Lamoureux így szól: „Uraim, ne nevéssenek, ez a fiatal komponista Meiningenben karmester, és egy napon róla fog beszélni a zenei világ.” Néhány nehéz részt otthon kellett kigyakorolnunk, és hogy rákényszerítsen bennünket e részek megtanulására, Lamoureux megfenyegetett bennünket, hogy a következő próbán minden

hegedűssel egyedül fogja eljátszatni a gyors futamokat, amint az egyszer valóban megtörtént a „Tűzvarázssal“ a Walkürből, ami az igazat megvallva szinte lejátszhatatlan. Mindenesetre buldózerszerű módszere a legmagasabb fokra hevítette becsvágyunkat, és mindenki igyekezett a legjobbat nyújtani a próbákon és a koncerteken.

Lamoureux nemes jellemvonása volt a művészet feltétlen szeretete, nem törődve a világ megbecsülésével, a hírnévvel vagy a pénzzel - ez utóbbira mellesleg nem is volt szüksége; felesége egyik fő részvényese volt az „Eau du Dr. Pierre“-nek, a világ egyik legszélesebb körben használt szájvíze gyártójának, és így rendkívül gazdag volt. A Wagner iránti franciaországi rajongás első időszakában olyan előadások voltak, mint a Liebestod (megj.: szerelmi halál) Amalie Materna-val, amikor a karmester, a szólista, a zenekar és a közönség is könnyezett a meghatottságtól. Az is Lamoureux alatt történt, hogy megismertem és megszerettem Brahms II. és III. szimfóniáját és a Schumann szimfóniákat is, amelyek iránt Lamoureux elfogult volt. A klasszikus német repertoár rendszeres részét képezte műsorunknak, Beethoven IX. szimfóniáját évente legalább egyszer előadtuk. Másrészt, Lamoureux többé-kevésbé érzéketlen volt a francia iskola iránt. César Franckot nem szerepeltette a műsoron, még Berlioz is - akinek Faust elkárhozása c. műve monopolhelyzetben lévőknek tűnt - csak rövid részletek erejéig került előadásra. Vincent d'Indy néhány korai műve, Boellmann szimfonikus variációi csellóra, egy alkalmi Chevillard-mű, egy kis Chabrier, Massenet és Charpentier Impressions d'Italie - ez volt minden, amit akkoriban a francia zenéből megismertem. Mégis, zenei látóköröm igen jelentősen bővült ezalatt a két, zenekarban töltött év alatt; azonkívül zenekari rutint szereztem és igen magas fokra jutottam a lapról játékban.

Lamoureux-höz fűződő személyes kapcsolataim sok kívánnivalót hagytak maguk után. Nem állhattam faragatlan modorát és gyakran fenyegtettem, hogy otthagynom a zenekart, ha nem változtat irántam tanúsított viselkedésén. Így aztán fékezte magát, mert nem akart elveszíteni első hegedűsei közül. Egy napon azonban, egy próbán, amikor Melba énekelt (megj.: Nellie Melba, 1861-1931, skót származású, világhírű koloratúra szoprán, 1886-ban egy évig Párizsban tanult Mathilde Marchesinél), pulttársam felé sutogva fejeztem ki csodálatomat ez iránt a szép hölgy iránt, mire Lamoureux néhány nekem címzett, nemigen hízelgő szót sziszegett a fogai között, s erre - fenyegetésemnek megfelelően - szó nélkül felálltam és örökre otthagytam a zenekart. Az, hogy ilyen rossz példát mutattam, Lamoureux-nek még kevésbé tetszett. Előbb szökéssel vádolt meg, de végül úgy tűnt, tudatára ébredt hibájának és behúzta

szarvait; mégis, úgy váltunk el, hogy nem békültünk ki.

Lamoureux jelentősége abban állt, hogy sikerrel próbálta elhelyezni a Beethoven utáni időszak német zenéjét a francia zenei térképen. Ráadásul megkísérelte kínosan lelkiismeretes, valóban pedáns zenekari fegyelemmel ellensúlyozni azon időszak francia zenekarainak slamposágát. Ha Habenecké az érdem, hogy a XIX. sz. elején megismertette a franciákat a Beethoven szimfóniákkal, beleértve a kilencediket, és ha Pasdeloup (ejts: pádölu) szerettette meg honfitársaival Wagnert, Lamoureux, mint Wagner, Brahms és Richard Strauss zenéjének félelmet nem ismerő harcosa, és mint zenekari karmester, hazája zenekultúrájának tett szolgálatot, amit nem szabad alábecsülni.

Hogy a kép teljes legyen, két másik zenekari tevékenységet kell említenem párizsi tartózkodásom alatt. Az első, ami még Lamoureux zenekarához való bekerülésemet követően is tartott, a d'Harcourt Concerts-nél a második, később az első koncertmesteri poszt... A próbákat a Lamoureux zenekar próbái után tartották, amelyeket általában koncert követett, így voltak napok, amikor nyolc vagy kilenc órát töltöttem zenekari játékkal. Mivel valóban szükségem volt rá, hogy minden időmet a soronkövetkező konzervatóriumi verseny előkészületeire fordítsam, 1893 tavaszán mind d'Harcourt, mind Lamoureux zenekarától megváltam. Az előbbi zenekarnál utódom a kiváló velencei hegedűs, Guarneri lett.

Párizsi tartózkodásom ötödik évében néhány hónapra elfoglaltam a Jardin d'Acclimation (megj.: növény és állatkert) népszerű, vasárnapi hangversenyeinek első koncertmesteri posztját, amelyeket a korábbi nagybőgő-játékos, Pfister vezényelt, és nagy közönség előtt zajlottak. Itt játszottam először a nagyszabású szőlőművet, a Godard Concerto romantique-ot zenekarral (megj.: Benjamin Godard, 1849-1895, Rebernél tanult zeneszerzést és Vieuxtemps-nál hegedűt), és ezzel végződött zenekari tevékenységem Párizsban.

Flesch 1890 és 1896 között olyan kiváló hegedűsöket hall Párizsban, mint Sarasate, Ysaye, Hugo Heermann és Ondříšek. Az 1891-ben alakult, világhírű Cseh vonósnégyes (Hoffmann, Suk, Berger, Nedbal) párizsi vendégszereplése szinte forradalmasítja a francia muzikusok kamarazenélésről vallott addigi elképzeléseit. De kövessük tovább Flesch visszaemlékezéseit.

Harmadik, Párizsban töltött évem elején végre nyugdíjazták Sauzay-t. Helyét Marsick vette át, és így havi hat alkalommal lehetőségem nyílt rendszeres oktatásban részesülni általa, mivel eddig csak alkalmadtán adott nekem órákat. Ettől az időtől

számítható zavartalan fejlődésem és éretté válásom. Egyfajta művészi közösség jött létre közöttünk, s ez mind játéka, mind pedig magyarázatai révén mind szorosabbá vált. Kezdtém függetlenül gondolkodni és érezni; a növendék fokozatosan művésszé vált. Technikai képzettségem biztos alapokon nyugodott, miközben egyéniségem vonásai még határozottabban törtek a felszínre. A zongorás kamarazenében is kezdtem otthon érezni magam, mivel első díjam kötelezett, hogy részt vegyek a kamararókon, ahol valamennyi zongoristát és vonós hangszerest megismertem, akik hozzám hasonlóan díjat nyertek a versenyen. A kamarazene tanszak vezetőjének, Benjamin Godarnak (1849-1895) neve ma már csaknem teljesen feledésbe merült. Időnként hallani lehet némelyik kávéházban vagy másutt a „Berceuse“-t (megj.: bölcsődal) Jocelyn c. operájából, és az embert ámulatba ejti e vonzó dallam frissessége és ihletettsége. Godard koraérett „csodagyermek-komponista“-ként indult, akit gyermekkorában az eljövendő francia Mozartnak tartottak... Mint ember, rendkívül gyengéd és halkszavú, barátságos és sápadt kinézetű volt. Fiatalon hunyt el, tüdőbajban.

Művészi fejlődésem szempontjából fontos volt, hogy most már lehetőségem volt megismerkedni Beethoven, Schumann és Saint-Saëns zongorás kamaraműveivel csakúgy, mint néhány csinos kollegánóval. Flörtöltünk, legalábbis addig, amíg azt anyukáik, tanáraink és az idők szelleme engedte, igen ártatlanul és romantikusan, de mindenesetre olyan nagy élvezettel, ami ezt az osztálytermet a legnépszerűbb találkahellyé tette a fiatalok számára.

Flesch itt ismerkedik meg a fiatal Louis Hasselmanns családjával, akinek családja a későbbiek során oly sokat jelent majd számára. A korábban karmester Hasselmanns nagypapáról Richard Wagner önéletrajzi írásában, a Tannhäuser 1860-as évek elején történt strassbourgi előadása kapcsán igen dicsérőleg emlékezik meg. Fia a kor leghíresebb hárfása, a berlini Bilsche Orchester tagja. Az ő fia volt Louis, a csel- lista, lánya, Marguerite mind hárfán, mind zongorán egyformán jól játszott, ráadásul szépen énekelt.

Amikor először megláttam Godard tantermében, rögtön elbűvölt személyiségének varázsával, s ez a benyomás a baráti kapcsolat révén hamarosan elmélyült.

Hasselmannsék minden hétfő estét vacsora után a zenének szentelték. Klasszikus vonósnégyesek és zongorás kamaraművek hangzottak el többé-kevésbé csiszolt előadásban. Marguerite és én nagy kedvünket leltük a César Franck szonátában, ami akkor még nem elcsépel, drágadó darab volt, amibe beleadtuk mindazt, amit nem mertünk elmondani egymásnak. A mai

fiatalság nehezen fogja megérteni, hogy bár mély kapcsolat fűzött bennünket egymáshoz, soha egy szó sem zavarta meg kapcsolatunk ártatlanságát. Kapcsolatunk amolyan amitié amoureuse (megj.: szerelmi barátság) volt, amiben azonban a baráti elem volt túlsúlyban... Eltekintve néhány fiatalkori flörtől, Marguerite volt az első nő, aki iránt lelki vonalmat éreztem.

Az iskolával szemben volt a Crémérie du Conservatoire, ahol rendszeresen étkezni lehetett. Lehetett itt találni mindenféle hangszerjátékost, akik a konzervatóriumban tanultak, csakúgy írókat, festőket, köztisztviselőket, sőt még kissé nagyravágyó sarlatánokat is. Étkezés után a családias érzületű tulajdonosnő, Madame Lechat csendben lejátszott egy kártyapartit, aminek a kávé volt a tétje, miközben néhányan közülünk a lányával flörtöltek, aki a pénztársztalnál ült. A Crémérie - hosszában és széltében olyan, mint egy modern étkezőkocsi - a legmeghittebb törzshely volt, amivel életemben találkoztam. A rendkívüli vitalitás és a fiatalos jókedv volt a fűszer, ami a különféle ételeket ízletessé tette. Csak állandó vendégek voltak. Ha történetesen egy idegen néha betoppant, tőlünk telhetően mindent elkövettünk annak érdekében, hogy ne jöjjön ismét. Itt történt egyébként, hogy a jövőendő ünnepeltjei, mint Ravel, Cortot és Thibaud lovagi címet nyertek el a párizsi művészvilágban, míg jómagam igaz barátokra leltem a besan(oni Schiedenhelm testvérekben, akik képzett zenészek voltak, egyikük csellista, a másik zongorista. Hölgyek - általában énekes növendékek - is csatlakoztak néha társaságunkhoz és emlékszem, egyszer hogyan elhidegült miattam egy ilyen kényes fülemüle egy másik vendégtől, aki jogos elégedetlensége miatt nekifogott egy nekem szóló, sértegető hangvétellű képeslap írásának. Ökölvívó mérkőzés formájában követeltem elégtételt, ami másnap estére lett kifizetve. Kissé remegtek a térdeim, amikor a kijelölt órában bátran benyitottam a Crémérie-be, hogy összemérjem erőmet riválisommal. De bátorságom cnyerte jutalmát, mert ellenfelem jobbnak látta odébb állni.

Ezt követően viszont ráébredtem, hogy általános fizikai állapotom kívánnivalókat hagy maga után. Elhatároztam, hogy vívni kezdek, és egy hónapon át gondosan eljár-tam egy vívóterembe; de csakhamar úgy ítéltam meg, ez merevedést okozhat csuklóm-ban, ami végső fokon arra készítetett, hogy felhagyjak ezzel a nemes sporttal. Ekkor belevetettem magamat a francia stílusú ökölvívásba, a „savate“-ba, ami a kéz és a láb kombinált használatát jelenti, mely durva sport, félelmetes fegyver támadásban és védekezésben. Itt három hónapig álltam a sarat, sokat fejlődtem és éreztem, hogy el tudnék banni bárkivel, aki éjszaka megpróbálná az utamat állni. Végül azonban csuklóm megint arra készítetett, hogy felad-

jam a sport eme válfaját, és csak az úszás, a hegymászás és a kerékpározás lettek azok a sportok, amelyekhez hűséges maradtam.

Nagyjából ebben az időszakban történt, hogy ellátogattam egy játékbarlangba. Szállodámmal szemben volt egy kis kávézó, ahol néha cbédeltem. Kétes, kozmopolita társaság tartotta itt összejöveteleit. Bevezettek a pókerjáték rejtelseibe és csakhamar nem tudtam ellenállni ennek a szenvedélynek. Emlékszem, egyszer 12 órán keresztül játszottam szünet nélkül. Majdnem egy teljes évig tartott ez az örület. Minden szabad estét a fullasztó kávéházi légkörben töltöttem, míg hajnali kettőkor ki nem raktak bennünket. A játék tétjei életkörülményeimhez viszonyítva túl magasak voltak; de végül olcsón jöttem ki belőle. Ez a láz olyan gyorsan tűnt el egy napon, mint amilyen hirtelen jött, és azóta is védett vagyok a kicsapongó életmóddal szemben. A rulett és a bakkara untat, csak a számítást igénylő játékok, mint a bridzs vagy a skat tudnak lekötöni.

Nyolc héttel a vizsgakoncert előtt kiköltöztem Asnieres-be (megj.: akkoriban Párizs környéki falucska, ma a főváros egyik külső kerülete, a központtól É-nyugati irányban, a Szajna mellett), mivel a lehető legalaposabban fel kellett készülnöm az elkövetkezendő erőpróbákra, ami már önmagában is nehéz feladat Párizsban. A legjobb kilátásaim voltak, mivel egy Marsick növendék, Fernand Halphen rendelkezésemre bocsátott egy, a mester kései időszakából való Stradivarius hegedűt, a „Le Sicilien“-t. A kötelező darab az első tétel volt Viotti 29. koncertjéből; ez önmagában alig adott lehetőséget számomra hegedűsi képességeim bemutatására, mivel a mű technikai szempontból megmaradt a XVIII. század szintjén, és nem nyújtott lehetőséget semmilyen összetettebb jellegű zenei és technikai megoldásra.

Fő vetélytársam Lucien Capet volt, aki már öt évet töltött el az intézményben és öt tartották az esélyesnek. Igaz, hogy csak második alkalommal versenyeztem, de Marsick irányításával meglepően sokat fejlődtem, és a közvélemény szerint az első díjat okvetlenül kettőnk között kellett volna megosztani. Az igazat megvallva, szüleimet is bízattam a kilátásokat illetően.

A versenyen nagyszerű formában voltam, de - egyhangú szavazással - csak második díjat kaptam, míg a nem megosztott első díj Capet-é lett. A közönség véleménye szerint legalábbis egyenrangú voltam Capet-val, de - mivel még folytattam tanulmányaimat - a zsűri különleges kitüntetéssel kívánta díjazni a francia hegedűst, akinek már volt bizonyos hírneve a zenei világban, miközben tudatosan tették a külföldit a második helyre azzal az indokkal, hogy „ő tud várni még egy évet.“ Meg voltam döbbenve, és az eredményhirdetést követő fél órában életem legnagyobb csapásának tartottam viszonylagos

balsikeremet. Így történt azonban, hogy a zsűri igaztalan döntése rendkívül jótékonyan hatott művészi fejlődésemre, mivel még egy teljes évre Marsicknál maradtam, nyugodtan tökéletesítve játékomat. Később ez a tapasztalás mutatta meg, hogy semmilyen körülmények között nem vagyunk képesek objektív ítéletet alkotni az események életünkre gyakorolt jelentőségéről egy bizonyos esemény kapcsán.

Másnap reggelre már megnyugodtam annyira, hogy a 35 versenyző közötti, második legjobb besorolásomat már nem is tartottam olyan szégyenletesnek. De a kilátás azonban, hogy bukott versenyzőként kerülök szüleim elé, elviselhetetlen volt, és eljátszottam a gondolattal, hogy nem megyek haza a nyári szünetre. De akkor nem voltak meg hozzá az anyagi lehetőségeim, hogy a teljes időt Franciaországban töltsöm. Ebben a kiút-talan helyzetben elhatároztam, hogy barátomhoz és riválisomhoz, Capet-hoz fordulok tanácsért. „Nincs ennél egyszerűbb“ - jegyezte meg. „Éppen most kaptam egy ajánlatot, hogy játsszam Limoges legjobb kávéházában. De képzelheted“, mondta naiv önbizalommal az újonnan megkoronázott díjnyertes, „hogy a jelenlegi pozíciómban lehetetlen, hogy ezen a vonalon folytassam tovább. Ha szeretnéd, bármikor megkaphatod az állást.“ - „Feltételek?“ - „Napi kilenc frank. Koncert minden este 8-tól 12-ig. Vasárnap és munkaszüneti napokon matiné. Esténként három üdítőital.“ - „Igen, de nem gondolod, hogy eléggé lealacsonyító számomra ilyen foglalkozást űzni?“ - „Na és? - Nem kell elmondani senkinek. Azonkívül csak két hónapig tart.“ Nem kellett sokat gondolkoznom, aláírtam az elem tett szerződést. Szüleim szíve összetört volna, ha tudják, hogy fiúk kávéházban készül játszani, mégha rövid időre is. Írtam nekik egy történetet egy nagy nyári zenekar koncertmesteri állásáról. Különben meg kell mondanom, nagyon érdekes volt számomra valami egészen mást tanulni... Más népektől eltérően, a franciák soha nem tekintették ezt a foglalkozást lealacsonyítóknak, még ha természetesen nem is tartották azt különösebben tiszteletet parancsolóknak sem. Capet, Thibaud és sokan mások kávéházakban rakták le szólókarrierjük alapjait; ez a foglalkozás nem volt teljesen ismeretlen számomra. Minthogy azon konzervatóriumi növendékek egyike voltam, akiknek voltak szabad estéik, gyakran ugrottam be kollégáim helyett kávéházakban, varieté showkban vagy operettelőadásokon, bár nem voltam különösebben népszerű a színházi karmesterek előtt, mivel ahelyett hogy a karmesteri pálcán tartottam volna a szememet, a színpadot szoktam nézni, ha a darab, vagy annak egyik szereplője felkeltette különös érdeklődésemet. Azokban az időkben még lehetett hallani kiemelkedő szólistákat is egyes kávéházakban...

Így aztán két hónapra szakíparos vagy

mindenes muzsikussá váltam, egész létemet az álláshoz igazítva. Az „ensemble“ egy belga zongoristából, egy idősebb második hegedűsből és egy csellistából állt, aki kórházi bútorokkal kereskedő ügynökként is tevékenykedett. Partnereim igencsak mérsékelt erőt képviseltek, és az első pillanattól különleges helyzetet foglaltam el közöttük. Programunk különféle darabokból állt - nyitányokból, opera-fantáziákból, népszerű keringőkből, valamint a repertoáron lévő szólódarabokból. Mivel - mintegy alapelveként - előzőleg nem néztem át a darabokat, hanem mindent lapról játszottam, ügyes lapról olvasónak kellett lennem, bátorságot mutató hangszerkezelési technikával, ha nem akartam a váratlan kadenciák vagy szeszélyes futamok csapdájába esni. Itt tettem szert arra a rendkívüli lapról olvasási készségre, ami később sok komponistát elképesztett.

Bár rendszeres gyakorlásra nem lehetett gondolni, technikám számára ez az időszak nem járt semmilyen ártalommal; ellenkezőleg, nemcsak hogy szükségszerűen kicsiszolta koordináló képességemet (vagyis azt a képességet, ami a vizuális benyomást a lehető leggyorsabban a megfelelő fizikai mozgássá alakítja át), de valójában még tovább fejlesztette hangképzeletemet. Technikai fölényemnek köszönhetően a hallgatóság kizárólag rám összpontosította érdeklődését, és kénytelen voltam olyan gondosan végezni munkámat, mint a szólistai tevékenységet. Soha nem engedhettem meg magamnak azt a luxust, hogy kényelmesre vegyem a dolgokat, ahogy az ember zenekarban szokta. Így aztán új tevékenységem művészi fejlődésem szempontjából nem járt semmilyen veszéllyel - nem így morális egyensúlyom vonatkozásában. Most megtapasztaltam egy ellenszenves tevékenység demoralizáló hatását. Körülbelül délig nem keltem fel; közvetlenül ebéd után az időt csendes kártyázással töltöttem a kávéházban, aztán, ha jó volt az időjárás, lementem a folyóra úszni, majd az estig terjedő időszakot mindenféle kikapcsolódással töltöttem, míg 8 óra felé elmentem munkahelyemre, ahol már várt a közönség az elkövetkezendő zenei élvezet reményében. Még valóban vannak olyan emberek Franciaországban, akik az efféle helyekre elsősorban a zene kedvéért mennek el, ugyanakkor isznak egy kávé, elolvassák az újságokat, beszélgetnek barátaikkal, sőt lejátszanak egy jó zajos kártyapartit. Zenei kínálatunk éjjel felé ért véget, de szokás szerint nem feküdtem le hajnali 3 vagy 4 óra előtt.

Manapság, sok év elmúltával egészen másként foglalkozom állást e zenei gyakorlattal kapcsolatban. Akkor, mint koncertező előadónak, ez egyszerűen egy lehetséges foglalkozás volt csupán. Még a tanítást sem tekintettem többnek, mint fejőstehénnek, biztosítva számomra az anyagi erőforrá-

sokat, ami később majd lehetővé teszi, hogy kizárólag a koncertező tevékenységnek szenteljem életemet. Ma már tudom, hogy a kávéházi vagy éttermi muzsikusi foglalkozás igen gyakran nem szabad választás dolga, hanem keserű kényszer idézi elő. Hányszor volt alkalmam segíteni és tanácsokkal ellátni tanítványaimat e tekintetben, és legfőképpen vigasztalni őket!

Október elején tértem vissza Párizsba. Állandó vendége lettem a Crémérie-nek, és így volt okom, miért kerülöm a baráti Deutsch családnál tartott esti összejöveteleket. A Lamoureux zenekari állásról való leköszönésem miatt bekövetkezett bevétel veszteség ellensúlyozásaként intenzív tanítással kárpótoltam magam. Hasselmanns mama ösztönzésére több trióhangversenyt adtam Luissal és egy zongoristával, melyekre jegyeket árusítottunk ismerőseink között. Egyidejűleg - Marsick ösztönző irányításával - elkezdtem megteremteni egy komoly repertoárt, amelyben azonban ebben az időszakban a virtuóz darabok voltak túlsúlyban.

Hasselmannsék otthona még mindig kedvenc társadalmi elfoglaltságaim között szerepelt. Szintén itt ismertem meg egy fiatal, mulatságos festőt, Meyert, akivel csakhamar barátok lettünk. Javasolta, béreljem ki stúdiólakásának egy részét a következő évben, és lakjunk együtt. Úgy döntöttem, a konzervatóriumi verseny eredményétől függően határozok erről.

E harmadik verseny nagy pillanata egyre közeledett. A kötelező mű Kreutzer 19. koncertjének első szólórésze volt, a darab saját egyéni képességeimet tekintve éppoly kedvezőtlen választás volt, mint az előző évben előírt mű; ami a darab technikai kivánalmait illeti, minthogy a XIX. sz. elején íródott, hogy úgy mondjam, a bécsi konzervatórium előkészítő osztályainak tananyagába tartozott. Ha visszagondolunk rá, hogy ebben az időben Bruck, Saint-Saëns, Brahms, Csajkovszkij, Goldmark, Dvořák és Lalo koncertjei mind kaphatók voltak, nem beszélve Bach, Mozart és Beethoven klasszikus koncertjeiről, nehezen érthető azon körök gondolkodásmódja, a 83 éves Ambroise Thomas igazgatóval az élükön, akik mumifikálódott, középszerű zenei értékeket felmutató, rendkívül egyoldalú művekkel merésztették felmérni a fiatalabb generáció képességeit. Micsoda áporodott légkör egy olyan intézményben, amit múltbéli erényei és hagyományai alapján a világ első tanintézetének tartottak! Mivel ilyen feladatokat adtak, a nagy tehetségek szükségyszerűen hátrányba kerültek, a középszerűség volt kelendő; nehéz a különbségeket kimutatni, és a művészi pártatlanság kudarca aligha elkérülhet.

A kötelező mű ellenére azonban egyhangúan első díjat kaptam; bizonyos fokig lapról olvasásomnak köszönhettem, amely a szakemberek véleménye szerint ritkán hall-

hatóan tökéletes volt - közvetve két hónapos, Limoges-ban töltött kávéházi gyakorlatom eredményeként. Viszont meg kellett osztanom a díjat a lyoni Rousillon kisasszonnyal, aki a továbbiakban nem gyakorolt hatást a zenei világra. A túlzottan nacionalista zsűri tűrhetetlennek tartotta teljesen kirkeszteni a francia tényezőt a legmagasabb kitüntetésből.

A franciák szemében a külföldi alsóbrendű, egzotikus állatfaj, aki - bármilyen különös, egyáltalán nem tud franciául, vagy csak bizonyos szinten, rosszul - megtűrt vendég. Az 1890-es évek végétől nem szereztek külföldieket a párizsi szimfonikus zenekaroknál. Ezzel szemben a Berliini Állami Operában még 1931-ben három osztrák koncertmester foglalta el az első pultokat. A Berliini Filharmonikus Zenekarnál pedig a koncertmesterek mindig kizárólag külföldiek voltak: osztrákok, magyarok, csehek, dánok, hollandok, stb. 1784-ben történt alapítása óta soha nem tanított külföldi a párizsi konzervatóriumban, noha a berliini állami zenei Hochschulen többek között a következő külföldi professzorok voltak 1900 óta: a zongora tanszakra a magyar Dohnányi, az orosz Kreutzer, a svájci Lutschg és Fischer, a holland Petri, az osztrák Schnabel; hegedű tanszakra a francia Marteau, az osztrák Deman, Wolfsthal és Rostal, és jómagam (magyar); miközben 12 éven át (1920-1932) az osztrák Franz Schreker töltötte be az igazgatói posztot. Még 1931-ben a Mendelssohn díjat két lengyel kapta, 1929 és 1932 között a Moliere díjat egy magyar, egy dél-amerikai és egy orosz nyerte. Igaz viszont, hogy a külföldiek előnyben részesítése annak volt köszönhető, hogy kiválóbbak voltak az akkori német nemzetiségű művészeknél. De ha a francia hatóságoknak választaniuk kellett egy külföldi kiválóság és egy középszerű francia között egy megüresedett konzervatóriumi posztra, a döntés kétséget kizáróan a honfitárs javára történt. Természetesen, a dolgok változtak Németországban, de tény, hogy 1932-ig - Franciaországgal szemben - Németország nagylelkűen és megértően a minőséget tette meg kritériumnak minden területen, tekintet nélkül a nemzetiségre, ami egyedülálló magatartás az európai nemzetek történelmében.

Riválisaim között még emlékszem Pierre Montoux-re (megj.: 1875-1964), aki előzőleg eljátszotta nekem a kötelezően előírt verseny-darabot, mivel idősebb és tapasztaltabb voltam és tanácsot kért tőlem. Premier accessit-et (megj.: első dícséretet) kapott és a következő évben első díjat nyert, de később brácsára váltott át, aztán pedig a karmesteri pályára. Ma (megj.: 1933) kétségtelenül a legkiemelkedőbb francia karmesterek egyike, talán ő az egyetlen, akinek előadásai nemzetközi mértékkel mérhetőek. Jacques Thibaud első versenye ugyancsak egybeesett az én utolsó versenyemmel.

Egy régi szokáshoz híven a Grand és Bernardel hegedűkészítő cég egy jó kis hangszert ajándékozott nekem, a szokásos dedikációval, amit arany betűkkel írtak fel a hangszer hátára. Az a megtiszteltetés is ért, hogy Paganini D-dúr hegedűversenyének első tételét játszhattam egy kis koncerten, amit a díjnyertesek adtak; az öreg Ambroise Thomas élénken ellenezte a darabválasztást, megjegyezve: „az rossz zene”. Marsick, aki legalább annyira büszke volt a kitüntetésre, mint én magam, nagyon szerette volna első díjas növendékét a lehető legjobb formában bemutatni a válogatott közönségnek, ami ezen alkalomra egybe szokott gyűlni a konzervatóriumban. A gondos előkészület után megígértem neki, hogy tízkor lefekszem a nagy napot megelőző estén. Amikor eljött a nap, reggel megint be kellett mennem hozzá és tartottunk egy utolsó próbát, amit követően elvitt egy jó étterembe, és könnyű étellel tetet meg. Díjkiosztás után Chaplin tervezte, művészi ezüst medálokat ajándékoztak; értéküket növelte az - megerősítve a szakértők által -, hogy az állami zálogkölcsonzó intézet egyért közülik bármikor megelőlegez 35 frankot. Néhány nap múlva egy közlés jelent meg Arthur Pougin zenekritikus tollából a Ménestral-ban (megj.: Lantos), a vezető zenei hetilapban; ez valóban az első komoly ismertetés volt, ami bármelyik eddigi előadásomról megjelent, és megmaradt emlékezetemben, mivel annak hangvétele csaknem rábírt arra, hogy túlbecsüljem zenei képességeimet. Poguin, aki különösen jó hangulatban lehetett, írását - amelyben emelkedett hangon taglalta technikai és zenei képességeimet - a következő szavakkal zárta: „Valóban, ha a konzervatórium csak néhány ilyen fiatal művészt produkált volna, mint Fleisch úr, ezzel már igazolta volna létének jogosultságát.” Ha ezt a dicséretet szó szerint vettem volna, az tökéletességre irányuló igyekezetem végét jelentette volna, de szerencsére önkritikai érzékem elég fejlett volt ahhoz, hogy megmutassa számomra képességeim határait. A túl kedvező kritikák gyakran sokkal több kárt okoznak, mint az igaztalanul kedvezőtlenek.

Annak tudatában, hogy szerencsésen befejeztem életem egy korszakát, mely meghatározó jelentőségű volt művészi pályafutásom szempontjából, elhatároztam, hogy hazautazom szüleimhez, akiket már két éve nem láttam. A kis városka már hallott diadalomról, a helyi szennylaposka kelletlenül kommentálva regisztrálta aényt: „a helybéli fiú beváltja a reményeket”, és ettől kezdve polgártársaim illendő tisztelettel üdvözöltek. Nagyjából ugyanekkor kaptam meg bátyám a doktori képesítést, és így apám bizonyosságot szerezhetett róla, hogy legalább két gyermeke ígéretes jövő előtt áll.

A szünidő után visszatértem Párizsba, mivel határozott elképzelésem volt, hogy pályafutásomat ott próbálom megkezdeni

mint szabadúszó muzsikos, zenekari- vagy oktatási intézményhez való köztetés nélkül. A bécsi Südbahnhofon - előzetes megbeszélés után - gondjaimra bíztak egy Adolf Rebner nevű fiatal hegedűst (megj.: Rebner Bécsben Grün Jakob tanítványa, 1904-től a frankfurti konzervatórium vezető hegedűtanára. A róla elnevezett vonósnégyesnek, amely Európa-szerte nagy sikerrel koncertezett, brácsásként 1921-ig Hindemith is tagja volt.) akinek segítenem kellett bejutni Marsick osztályába. De mivel nem volt szabad hely, az éppen induló brácsa-tanszakra kezdett tanulni Laforge-nál, hogy a következő évben lehetősége legyen megszerezni az előjogot a hegedű tanszakra való átkerüléshez; ezzel egyidőben magánórákra járt Marsickhoz. De körülbelül egy év múlva visszament Bécsbe, és rögtön utána Frankfurt am Main-ba, ahol mint második hegedűs, csatlakozott a Hermann vonósnégyeshöz. Hamarosan ezután megalakította saját kvartettjét. Hosszú éveken át volt tanára a Hoch konzervatóriumnak, mely idő alatt csak alkalmasszerűen lépett fel szólístaként...

Emlékszünk rá, hogy Hasselmannscknál találkoztam egy fiatal, Meyer nevű festővel, aki felajánlotta, legyen az albérlője. Lakása a külső bulvárok felett, az Avenue de Clichy-n volt, melynek szomszédságában gyakran lehetett hallani a futatók által bántalmazott prostituáltak kiáltásait, vagy a rivális bandavezérek közötti, késelesi küzdelemről tanúskodó hangokat. Meyer lakása egy tágas stúdióhelyiségből, két szobából és egy konyhából állt, utóbbi az én fennhatóságom alatt. A bútorvásárlás részletfizetéssel történt. Ha az esedékes részlet nem volt időben kifizetve, az eladónak jogában állt pert indítani, vagy a már kifizetett részlet visszaadása nélkül visszakövetelni a bútort... (Meyer) egyik reggel közölte, beleunt a városi életbe és vidékre szándékozik menni, hogy ott „komolyan” dolgozzon. Így független birtokosa lettem a lakásnak. A dolgok eleinte jól mentek: napközben egy nem túlságosan vonzó, idősebb asszony volt segítségemre, míg egy napon észrevettem, hogy hiányzik három ingem, és el kellett küldenem. Most egyedül voltam, a takarítást, bevásárlást, főzést és mosogatást magamnak kellett végezni. Egy csepp keserűség vegyült boldogságomba azzal, hogy mostantól nem számíthatok másokra - nekem kell elmosogatni evés után. Ez olyan volt, mintha egy csodálatos zenekari koncert után valami dilettáns elkezdene dudorászni az éppen hallott szimfónia egyik legszebb dallamrészletét. De azzal vigasztaltam magam, hogy már csak három hét van a vakációig. Így végződött ez a rendkívül ösztönző szövetségi próbálkozás egy festővel, aki kihozta belőlem a vizuális művészet iránti rejtett érdeklődést, és megvetette fokozatosan gyarapodó ismereteim alapjait e művészeti ág vonatkozásában, amiben annyi örömet

leltem a későbbiek során, amikor valamennyi elérhető képtárba ellátogattam - micsoda maradandó gazdagodás. Ugyanakkor teljes mélységében megismertem Párizs művészeti életét, és ami számomra a legfontosabb volt, mindent egybevetve, ezek igen boldog idők voltak.

Kalandoz körülményeim hatása alatt hegedűtanulmányaim folyamatossága egyáltalán nem szenvedett kárt; azonkívül, huszonegy éves koromban a saját lábamra tudtam állni, lemondva apám támogatásáról. Átlagosan tíz frankot kaptam egy óráért, volt némi kiegészítő jövedelmem vidéki koncertekből, és kollégáim szemében kövér burzsujnak számítottam. De meg kell valanom, a tanítást még nem vettem túl komolyan. Növendékeim nagyrészt amatőrök, vagy kevésbé tehetséges, zenei pályára készülő hegedűsök voltak, engem a tanítás csak mint kenyérkereső állás érdekelt, amely révén zavartalanul folytathatom hegedűtanulmányaimat. Oktatási elveim még meglehetősen primitívek és sablonosak voltak. Fejlődésem világosan jelzi, hogy a nyilvánvalóan meglévő pedagógiai tehetség, a fiatalság, és a tanítás iránti lelkesedés szinte sohasem járnak együtt. Az ember fiatal korában még túlságosan egocentrikus, túlságosan bele van feledkezve a maga örömeibe és bánatába, semhogy bele tudná képzelni magát egy embertársa lelki világába, akinek segítségre és tanácsra van szüksége. Ami a kicsi növendékeket illeti, egy húsz éves egyáltalán nem képes vezetni őket. Eszembe jut egy hat éves kislány, akivel (ev)ik száraz etűdjeit gyakoroltattam, mintha felnőt lenne, míg teljesen el nem ment a kedve a hegedüléstől és egy tapasztaltabb tanár el nem halászta tőlem, aki tudta, hogyan fűszerezze a száraz etűdöket kis darabokkal. Ez értékes tapasztalat volt az alapfokú tanítás terén, amiért nem fizettem túl drágán egy tanítvány elvesztésével.

Mint koncertező művész is kezdtem próbálgatni szárnyaimat. Egy napon Marsick meghívott, játsszak második hegedűt Schumann zongorás kvintettjében, egyik kamarazenei estélyén, amit Pugnoval és Hollmannal szervezett. Az egyetlen próbán kényes helyzetbe kerültem: nem ismertem a művet, és a scherzo tétel második trió részének ritmikai csapdái meglepetésszerűen értek. Ez volt az egyetlen alkalom, amikor lehetőségem nyílt együtt játszani ezzel a három művészóriással...

A zongorista Lemaire-rel (ejtsd: lömer), és régi barátommal, a csellista Schiedenhelmmel is adtam trióesteket Reimsben, amelyek szép közönség előtt zajlottak...

Német nevem ellenére Nancyban is több, igen sikeres koncertet adtam. Itt ismerkedtem meg a Hekking dinasztia idősebb tagjával, a csellista Gérard hegedűs édesapjával, akit később Amszterdamban

ismertem meg. Azonkívül időnként vidéki hangversenyeken vettem részt, ahol mint szólólista nyílt lehetőségem kipróbálni erőmet, és értékes tapasztalatokat gyűjteni jövőbeli szólólistái pályámhoz. Benn, Párizsban minden vasárnap rendszeresen zenéltem a művészetkedvelő tőzsdeügynök, Spielmann családjánál, ahol olyan emberekkel játszottam, mint Marsick, a kitűnő belga csellista, Liégeois, és a hegedűs Debroux, akit már említettem. Először a második pultnál játszottam; de mivel a ház ura szívesen játszott második hegedűt, egyik este megkérdezte, tudnék-e játszani brácsán is. Bár csak alapismereteim voltak az altkulcsról és korábban sohasem brácsáztam, beleegyeztem. Bátorságomat növelte, hogy nem voltam tudatában a veszélynek, ugyanúgy az afölött érzett félelmem is, hogy elveszítem az estét járó tíz frankos gázsit. De az öreg Hellmesberger mindig mondta, hogy az igazi hegedűsnek szükség esetén valamennyi vonós hangszereken kell tudni játszani, és hogy őt magát egyszer apja arra kényszerítette, hogy egy hiányzó nagybőgős helyére üljön be a zenekarba. Kezdeti elővigyázatossággént azért megtudakoltam, hol található szólóhangja a fogólapon, és elhatároztam, megtartom ezt a hegedűs kottaolvasáshoz való viszonyítást az egész darab folyamán, s a kockázatos vállalkozásnak mintegy ötven százalékos sikerrel tettem eleget. Azóta gyakorta brácsáztam, örömmel, és jobban is, sőt több nyilvános előadást is játszottam ezen a hangszereken, Berlioz Harold Itáliában c. művének előadása során.

De mindez nem volt több számomra lényegtelen csatározásnál a döntő ütközet előtt. Egyre inkább meggyőződésemmé vált a gondolat, hogy ideje lenne megpróbálni meghódítani egy helyet Közép-Európa német nyelvű részének zenei életében. Egészen természetes, hogy először Bécs jutott eszembe. A Monarchia vezető városát akkor a német zenei világ központjaként tartották számon. Igaz, hogy egy Joachimfontosságú személyiség nemigen nevezhetette azt magáénak, de a várost az a hírnév övezte, hogy a nagystílusú virtuózok legalkalmasabb ugródeszkája... Ebben az időben úgy tűnt, a bécsi hangversenyélet a nagy, művészi tradíciók természetes gyümölcse, habár Berlin zenei aktivitása inkább volt hasonlatos egy melegházi növényhez, aminek növekedését mesterségesen erőltették a ravasz koncert-ügynökök. Természetesen, szerettem volna megmutatni bécsi iskolatársaimnak és barátainak, mire jutottam az elmúlt öt év alatt. De először is le kellett küzdenem egy jelentős akadályt: még mindig régi holland hegedűmön játszottam, ami önmagában kétségtelenül nem volt rossz, de koncertezésre nem volt megfelelő. Rájöttem a megoldásra, hogy gondomat régi barátom, Deutsch tudomására hozom, aki kész volt kölcsönözni a szükséges összeget, egy jobb hangszer vásárlására... Több sikertelen

kísérlet után találtam egy Storioni hegedűt, ami egy kis hangszerkészítő üzletben egészen kimagasló hangról adott bizonyosságot; Storioni volt az utolsó híres olasz hegedűkészítő. Nem eredeti csigája miatt a hangszer csak 1200 frankba került. Nem kellett hozzá sok töprengés, hogy megvásároljam, és most már volt hegedűm, amivel még a legnagyobb koncerttermekben is sikert lehet aratni. Így már volt célom, amiért érdemes küzdeni, egy új ösztönzés, hogy lelkesen gyakoroljak, ennek szenteltem minden erőmet.

Amint az ember megismeri a saját lakás kényelmét, elviselhetetlen számára a gondolat, hogy visszamenjen egy civilizálatlan hotelszoba nyomasztó korlátozásai, és a hangoskodó szomszédok közé. Mivel az előző évben átlagos havi jövedelmem elérte a 400 frankot, elhatároztam, hogy saját költségesen bérelek egy kis két szobás lakást, a hozzá tartozó helyiségekkel, és részletfizetéssel megvásárolom a szükséges bútorot. A rue La Bruyère-n, a belső és külső bulvárok között találtam megfelelő lakást. Már csak egy apró, megoldásra váró részlet maradt, megkeresni a szükséges anyagiakat, hogy rendszeresen fizethessem a részleteket - ami olyan dolog volt, ami pillanatnyilag nem nagyon nyugtalanított, mivel még Marsick legteljesebb pártfogását élveztem. Kívánságára vállaltam az első hegedűs szerepét az osztályából való növendékeket kísérő kvintettben, a vizsgaversenyen, és többek között biztonságosan átsegítettem Thibaud-t a lapról olvasási gyakorlat nehézségein, a premier accessit-et jelentő biztos révbe. Kaptam Marsicktól néhány növendéket is, főleg azokat, akik vagy nem voltak elég tehetségesek, vagy nem volt elég pénzük, hogy meg tudják őt fizetni. Volt köztük egy fiatalember Nancyból, jómódú szülők gyermeke, aki nem volt valami tehetséges, de a fejébe vette, hogy hegedűs lesz. Szülei felajánlották, töltsen a nyári szünidő két hónapját au pair alapon (megj.: lakás-ellátás fejében) Paris-Plage-on (később népszerű tengerparti fürdőhely), Boulogne közelében, amiben az én közreműködésem annyi volt, hogy ingyen tanítottam a fiúkat. Szinte azonnal elfogadtam az ajánlatot.

Akárcsak az emberek többsége, nem tudtam szabadulni bizonyos fokú családottságtól, amikor először megláttam a tengert. De csakhamar megtanultam becsülni, hogy a sós víz milyen élvezetes hatással van a bőrre, és milyen kellemes ellazulást okoz a testben. A hely nem kínált semmiféle szórakozási lehetőséget. Nem volt sem kaszinó, sem fürdőhelyi zenekar. Ennek ellenére tipikus „petit trou pas cher (olcsó kis hely), a francia kispolgárság számára ideális hely volt a nyári hónapokban. A család élete is csak kevésbé volt szórakoztató; a fiú jóindulatú, hanyag és tehetségtelen volt. Üres volt a zsebem, de volt egy szép,

tengerre néző szobám, jól és bőségesen étkeztem. Ráadásul, annyit gyakorolhattam, amennyit csak akartam, és így szünidei tartózkodásom fő célja - hogy zavartalanul, egészséges környezetben készülhessek bécsi, bemutatkozó hangversenyemre - maradéktalanul teljesült.

Szeptember vége felé visszatértem új, párizsi lakásomba. Szomszédom ugyanazon az emeleten véletlenül szintén muzikus volt, egy zsinagóga orgonistája, és fürge kezű zongorista, akivel gyakran zenéltem együtt...

Miközben bécsi koncertemre készültem, két hangversenyrendező, Albert Guttmann és Alexander Rosé között volt lehetőségem választani. Az előbbi csaknem teljesen uralta Bécs koncertéletét: a híres művészek, Joachimtól Pattiig mind a markában voltak. De mivel én nem voltam olyan optimista, hogy számottevő jegyeladással számoljak, inkább a sokkal kevésbé ismertebb Roséval, a hegedűs bátyjával kötöttem szerződést, abból kiindulva, hogy az ügynököknek a művészhez kötődő érdeklődése éppen fordított arányban áll az ügynökre háruló intézkedési feladatok mennyiségével. Két koncertről állapodtam meg mintegy három hetes időbeli távolságra egymástól, az elsőre a Bösendorfer teremben, a másodikra a Zenebarátok Egyesületének szőlőesteket befogadó termében került sor. Debütálásom műsorán Paganini D-dúr hegedűversenye, Bach Chaconne-ja, Saint-Saëns Havanaise-e és különböző kisebb darabok szerepeltek. De még hiányzott egy kis forgótöke az útiköltségre, a tartózkodási költségekre és a várható veszteség fedezésére. Megint a jó öreg Deutsch volt segítségemre: a hegedűre kölcsönadott 1200 frank mellé adott további 800 frankot. Egyébként megelégedésemre szolgált, hogy két éven belül mindent visszafizettem neki.

Ezt követően nekifogtam ajánló leveleket beszerezni a bécsi társaság prominens személyiségeitől. Grandval vicomtesse (megj.: főnemesi cím a grófnő és a bárónő között), aki társasági hölgy és amatőr komponista volt, és nagy érdeklődést tanúsított irántam, mert részt vettem egyik művének előadásában, legfőképpen alkalmasnak tűnt, hogy segítségemre legyen ebben a tekintetben. Közbenjárásának köszönhetően mutatnak be Mathilde Marchesinek, aki Marchese de Castrone felesége volt, és mint énektanár, Jean de Reszkével vezette a mezőnyt. (Megj.: Jan de Reszke, 1850-1925, lengyel származású, világhírű tenore robusto, korának legnagyobb énekes színésze) Marchesi - aki 92 évig élt, és akkor már rendesen túl volt a hetvenen - nagyon felkeltette érdeklődésemet, mert fantasztikus módon hasonlított Nagy Frigyesre. Türel, híres honfitársammal, az 1848-as forradalom tábornokával is az ő otthonában találkoztam; eléggé zavarba jöttem, amikor engem, a gyanútlan "svábot" (ahogy a magyarok a német-ma-

gyarokat gúnyosan nevezték) magyarul szólított meg. A vicomtesse erőfeszítésének kezzelfogható eredményeként több, lenyűgöző ajánló levelet vittem haza, első-sorban a zenei potentát Eduard Hanslicknak, valamint a román nagykövet feleségének, Ghika hercegnőnek, és több újságírónak.

Ez az ajánló levelek utáni futkosás még általános szokás volt a XIX. század első felének maradványaként. Spohr életrajzából tudjuk, hogy ha egy művész ebben az időszakban fel akart lépni egy városban, három vagy négy héttel előtte oda kellett érkezzen, hogy felkeresse a helyi előkelőségeket, és ingyenes hangversenyt adjon házukban. Csak ezután merhette az anyagi sikerbe vetett jogos várakozással meghirdetni a hangversenyt...

Öt év után először, újra Bécsben voltam. Korábbi konzervatóriumi növendéktársaim többsége az operai zenekarban játszott második hegedűsként, miközben egykori iskolatársam, Lewinger már három éve professzor volt a bukaresti konzervatóriumban. Most hamarosan nekem kellett bizonyítanom, helyesen tettem, hogy elhagytam szülőföldemet azért, hogy egy másféle hegedűs kultúrával ismerkedjek meg. Ahogy teltek-múltak a napok, egyre feszültebb lettem. Bécsi bemutatkozásomat pályafutásom fordulópontjának tekintetem, ahol ki kell derülnie, vajon a kényelmes középszerűség útján kell haladnom, vagy pedig meredek, veszélyes ösvényen, ami a művészet magaslataira vezet.

És aztán eljött a nagy nap. Szüleim Mosonból Bécsbe siettek. Régi barátok, rokonok és kollégák várták türelmetlenül, mi fog történni. Hogy rövid legyek, koncertem teljes sikert hozott, sőt - mivel váratlanul érte a közönséget - elérte a szenzációs minősítést. A kritika egyhangúan örömet fejezte ki az új felfedezés nyomán, és még maga Grün is rendkívül meg volt lepve, milyen sokat fejlődtem. Egyetlen lépéssel a fiatal hegedűs generáció első vonalába emelkedtem, és sütkéreztem ifjúkori dicsőségemben...

Legjelentősebb, ebből az időszakból való élményem volt, hogy ismét találkoztam Fritz Kreislerrel; így kezdődött a barátság, ami most már több mint negyven éve tart. Ne feledjük, hogy először tíz évesen hallottam őt. Ettől az időtől számítva eléggé rendszeres időközökben hallottam újra meg újra. Így közvetlenebbül ismerhettem meg az elmúlt harminc év legnagyobb hegedűsének fejlődését, mint bárki más.

Édesapja Krakóból jött és később orvosként Bécsben praktizált. Maga Fritz Bécsben született. Eredetileg Hellmesberger növendéke volt. Már korán, tíz évesen elment a bécsi konzervatóriumból, beiratkozott Massart osztályába, és két év múlva első díjat nyert...

Bécsi turném jelentős veszteséggel zárult, amit azonban fedeztem a Deutschtól kapott kölcsön maradékából. Művészi szempontból

viszont sikeres volt a vállalkozás, önbizalmam erősödött, anélkül, hogy önteltséggé degenerálódott volna. Azonkívül nagyon élvezetes időszakot éltem át és részben megismertem a bécsi társaságot. Másrészt, örömmel tértem vissza a párizsi környezetbe, hogy újra lássam barátaimat és elmondjam nekik sikereimet.

Így aztán, karácsony felé még egyszer végigsétálhattam a bulvárokon, de nem éreztem a remélt meglepődöttséget, amit egy sikeres debütálás okoz, senéig ürtettem a kupát és mint jövő és menő ember, hatást gyakoroltam a közönségre; ellenben Párizsban nem jutottam tovább annál, hogy egyike voltam a számtalan díjnyertesnek, aki még a közönség előtt teljesen ismeretlen volt, és éppen hogy megpróbálta megélhetését biztosítani a tanítással, és a koncerteken való alkalmi közreműködéssel. Ehhez még két olyan körülmény járult, ami mélyen elszomorított. Néhány korábbi tanítványom nem jött vissza hozzám, hanem helyettesítőim irányításával folytatták tovább tanulmányaikat - ami fájdalmas csapás volt mind önbecsülésem, mind pedig pénztárcám szempontjából. De a legrosszabb az a mód volt, ahogyan Marsick viselkedett velem. Több hónapon át turnézott Amerikában. Mindeddig, ilyen esetekben a konzervatóriumi professzorok, szokás szerint a legjobb tanítványait jelölték ki helyettesíteni. Számomra azóta is ismeretlen okból, Marsick ezt a feladatot inkább egy idősebb kollégára bízta, aki szakmailag kevésbé állt hozzá közel. Ugyanígy magánövendékeit egy fiatal lánynak adta át, aki mint hegedűs, meglehetősen jelentéktelen volt, de Marsick gyengéd szálakkal kötődött hozzá. Ez kétszeresen is aggodalommal töltött el, mert világosan értésemre adta, hogy nem várhatok semmiféle segítséget tanáromtól.

Hamarosan ezután kezdtem pénzsűkületben lenni, és csak természetesen, hogy kezdett meggyökeresedni bennem a gondolat: örökre hátat fordítok Párizsnak. Bécsi sikerem után nem tartottam méltónak, hogy a bevett kispolgári módon érvényesüljek és járjam Párizs szalonjait, ahelyett, hogy a koncerttermekben szereznék dicsőséget, ahogy az Közép-Európában volt szokás. Talán még lett volna lehetőségem bekapcsolódnia a párizsi művészvilág zenei életébe, amelynek ekkor leghíresebb képviselője Gustave Charpentier volt. Viszont ennek az osztálynak rendszertelen életmódja elijesztő hatással volt rám, mivel meglehetősen polgári típusú művész voltam. Ezek a fiatal emberek minden este a Brasserie Pousset teraszán szoktak ülni, ahol több üveg abszint (megj.: erős pálinka) segítségével ragadták magukat abba a ködös hangulatba, amiből a Fleurs du mal (megj.: utalás Baudlaire 1857-ben megjelent, A romlás virágai c. verseskötetére) emelték magasra csábító, mérgező virágait, és Verlaine alkototta meg bűvöletesen romlott fantáziáit. Charpentier, aki Bizet óta Franciaország leg-

nagyobb tehetsége volt, utolsó művét negyven éves korában írta; alkotóerejének korai hanyatlásával nagyon drágán kellett fizetnie az általa folytatott, rendszertelen életmód felszínis örömeiért...

Éppen akkoriban kezdett Berlin különleges helyzetet elfoglalni a világ zenei központjai között. A Filharmonikus koncertek előbb Bülow majd Nikisch vezetésével; a tiszteletre méltó Joachim kvartett; a Hochschule, amely a német hegedűművészet művésztelepe volt - mindez különleges dicsfényvel övezte a német fővárost. Hallani lehetett olyan fiatal hegedűsökről, mint Petschnikoff és Burmester, aki évekig élt ismeretlenségben Párizsban és Helsingforsban, de berlini bemutatkozását követően egy csapásra híres lett. Mondták, hogy Németországban sok száz olyan társaság van, ami szerződésre kínál lehetőséget, ezzel szemben Franciaországban a művészeknek meg kellett elégedniük Bordeaux-val, Marseilles-el és Lyonnal, Ausztria-Magyarországon pedig Prágával, Grazzal, Budapesttel és Lemberggel. A beszűkült körülmények közepette, ahogy Párizsban kellett vegetálnom, az a kilátás, hogy betörhetek a nemzetközi művészeti életbe, túlságosan csábító volt ahhoz, hogy továbbra is ellenálljak a gondolatnak. Ezért elhatároztam, elmegyek Párizsból, hogy a következő őszön Berlinben próbáljak szerencsét, addig intenzív felkészüléssel töltve az időt szüleimnél.

Eközben a hegedűkereskedelemmel kapcsolatos dolgokban való tapasztalatlanságom következtében nehéz helyzetbe kerültem. A Storioni hegedű, amit egy éve szereztem, bár hangja nem volt túl nagy, nemcs, értékes, jó állapotban lévő hangszernek számított. Most már nem emlékszem, miféle izgalom kerített hatalmába, de egyszer csak nem voltam már megelégedve hangszerem hangvolumenével, és elhatároztam, utána nézek a hangszerboltokban egy nagyobb hangú hegedűnek. Serdet-nél találtam egy feltehetően olasz hangszerrel, ami úgy tűnt, megfelel kívánságomnak. Mint valamennyi fiatal, tapasztalatlan hegedűs ilyen esetekben, meggondolatlanul a helyszínen próbáltam becsérelni Storionimat az új seprűre. Nem telt sok időbe, míg kiderült róla, hogy rossz, eladhatatlan áru: amit "nagy" hangnak éreztem, nem volt más, mint sötét tónusú, morajló, fénytelen hang, valószínűleg amiatt, hogy a fa nem volt elég erős. Azonkívül, a hangszer nem olasz volt, hanem francia - röviden, teljes csalódás. De ami még ennél is rosszabb, adós voltam a Storioni vásárlására kapott pénzzel. A jövődő generáció okulására hadd mondjam el röviden az alábbi történetet erről a tranzakcióról: néhány év múlva Bukarestben elcseréltem a rosszul választott hegedűt egy régi bécsi hangszerre, amit ezután hamarosan eladtam egyik leánynövendékemnek 600 frankért - bár a pénzt sohasem kaptam meg. Így az 1200 frank nulla frankra csökkent. Végül a csábos hegedű-fantom továbbra is

semmben. A szerelem első látásra sem a házasság, sem a hegedűvásárlás esetében nem garantál tartós boldogságot.

Elutazásom előtt elhatároztam, hogy iskoláéveim befejezésekképpen adok egy másik koncertet Joseph Thibaud-val a Pleyel teremben. (Megj.: a hegedűs Jacques zongorista testvérével.) Bécsi műsoromat játszottam el a megszokott, barátokból és kollégákból álló párizsi közönség előtt, anélkül, hogy az különleges hatással lett volna bárkire is, magamat is beléértve. Párizsi barátaim őszinte sajnálattal kísérték ki az állomásra. A harmincnégy órás hazautazás alatt volt elég ráérő időm, hogy megvonjam a Párizsban eltöltött öt és fél év mérlegét. A félénk, magányos iskolásfiú intelligens, fiatal művészé fejlődött, bőséges élettapasztalattal rendelkezett és erősen idealista volt. Francia nyelvtudásom sem társalgási, sem irodalmi szempontból nem maradt el egy született francia nyelvtudása mögött; akcentusom alig árulta el, hogy külföldi vagyok. A buzgó olvasás révén kialakult bennem egy sajátos

elfogultság a francia irodalom iránt, amit egész életemen keresztül megőriztem. Sok, igen különböző emberrel találkoztam, tapasztalatokat gyűjtöttem az életről és a művészetről, és jól felvértezettnek éreztem magam a létért folyó küzdelemre. Mint hegedűs, sikerült megszabadulnom közép-szerű alapfokú iskolai oktatásom következményeitől és szabad utat nyitni jövőbeli fejlődésem számra. Zenei látóköröm is jelentősen kitért a Lamoureux irányításával végzett munka, és intenzív kamarazenei tevékenységem révén.

Mi több, érdeklődni kezdtem a politika iránt. A boulangériszmus, a Panama botrány, az anarchista propaganda és a Dreyfus ügy első időszakának fájdalmas következménye kaleidoszkópszerűen zajlott le előttem; ezek egy mérsékelt szocializmus iránti előszeretemet erősítették, és hozzájárultak ahhoz, hogy jobban megértem a világ eseményeit.

Tanárként is kezdtem tapasztalatokat gyűjteni, ezeket a maga idejében hasznosítani tudtam. Megtanultam forogni bármilyen tár-

saságban, és otthon érezni magamat benne. Éretté váltam minden tekintetben és képesnek éreztem magamat, hogy megálljam helyemet a művészetben és az életben, amit számomra a gondviselés tartogat.

Nem csoda, hogy szomorúan hagytam ott ezt a csodálatos várost, ahol annyi szép és új tapasztalatra tettem szert. Ugyanakkor teljesen világos volt, hogy nem Párizs számomra az a hely, ahol azt a fajta művészi életet megvalósíthatom, amit célként tűztem magam elé. Nagyon szerettem volna megszabadulni annak korlátok közé szorított, zenei világától, és egy tágasabb, nemzetközi, művészi légkörbe kerülni, amit Németországban reméltem meglelni.

Ilyen ellentmondásos érzések töltötték el, amikor átléptem a francia hatást, szomorúan visszanézve arra a vendégszerető országra, amit azután hét évig nem láttam viszont.

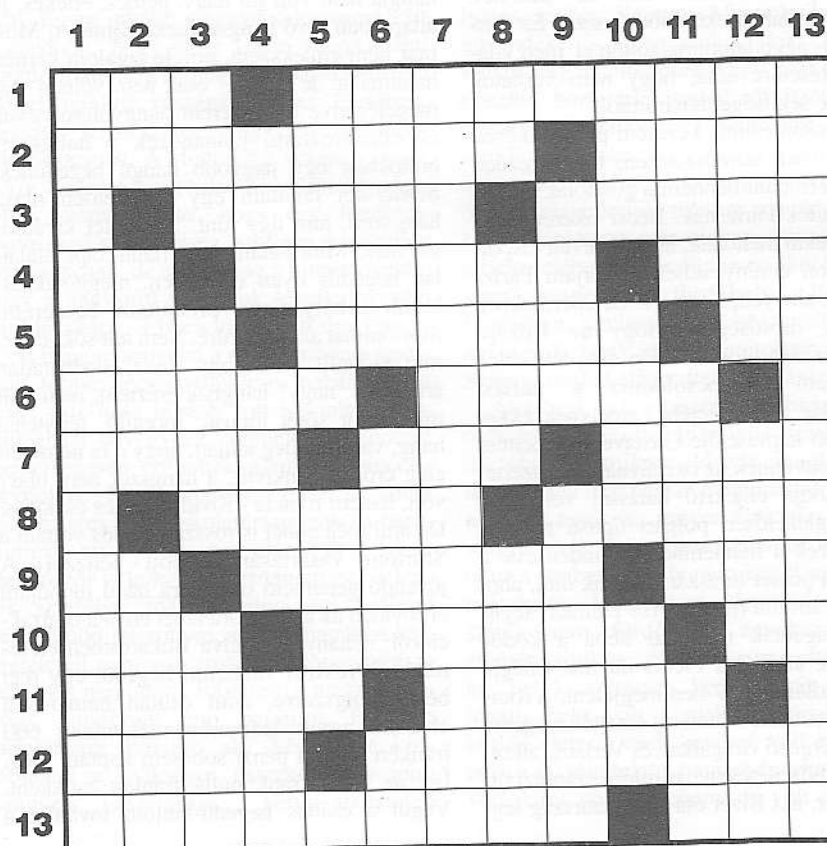
Rakos Miklós

(A következő számban folytatjuk!)

REJTVÉNY

Három karmester

A három függőleges hosszú sorban három magyar származású, világhírű karmester neve rejtőzik. Születési, ill. elhalálozási évszámuk (nem sorrendben):
1888-1963, 1914-63 és 1929-73.

VÍZSZINTES: 1. Kápolnával egyesült Heves megyei község - szeméremértő, parázna (kiadvány). 2. Több szintes (épület) - Péter, több szláv nyelvben. 3. Vízmenti - Pestszenterzsébet kultúrháza. 4. Személyes névmás - repedés a Balaton jegén - Nagyváradi AC. 5. Üti, ahol ... - Peter Gilmore játszotta az angol filmsorozatban - végső rész! 6. Basszus szereplő Haydn Teremtés című oratóriumában - francia filozófus, vallástörténész (Joseph Ernest, 1823-92). 7. A burgonya göngyölege - svájci frank, röv. - község a főváros közelében. 8. Véraló - Turandot rejtvényeinek megfejtője. 9. Esem! - A szép Magelone című Brahms-dalciklus 13. dala - francia területmérték. 10. Taszít - Ruanda fővárosa - tremoló, röv. 11. Olasz focisztár (Christian) - a jazztörténet egyik legnagyobb tenorszaxofonos (Lester, 1909-59). 12. Operai szóló - USA-beli jazztrombitás, zenekarvezető (Maynard, 1928). 13. Nudista - stb., latinul.

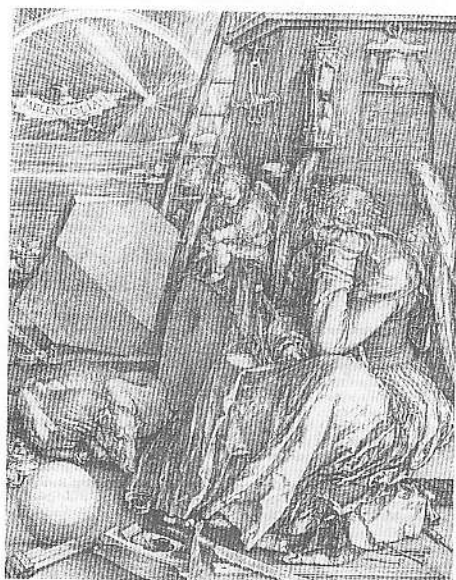
FÜGGŐLEGES: 2. Bizony! - a pompás nőszírom rendszertani neve - sors, végzet a görög mitológiában. 3. Borít - rajongva szeret - ...motiv; vezérmotívum. 4. Iráni romváros - értelmes - a német államelnök (Johannes). 5. Szárazelem-márka - ... majom kalandjai; szovjet filmvígjáték. 6. Azon a helyen, régiesen - ... Deo Gloria; református kórus - állat kicsinye. 8. Norvég és svéd autójelzés - politikus (János) - olajipari nagyvállalat volt, vezetőit Rákosiék hosszú börtönnel sújtották. 9. Báj - orosz város az Oka mentén. 10. USA-navigációs műhold (Global Positioning System) - anyós, népies szóval - az indium és a nitrogén vegyjele. 11. Tiszta, németül - a tulajdonában - a Goldberger sportegyesült névbetűi. 12. Középerérték - kézben fog - majdnem ott!

Zábó Gyula

Constantin Floros: ZENE ÉS ASZTROLÓGIA

Gustav Holst: "Planéták"

(Prof. Dr. Constantin Floros
zenetudományt tanít a Hamburgi Egyetemen.)

Albert Dürer: *Melancholia I*,
Rézmetszet

Hogy mi a zene, azt nehezen lehet egy általánosan érvényes szabályba foglalni. Beszélnek "emberi" és "kozmosz" zenéről. Claudio Monteverdi óta sok zeneszerző és teoretikus a szenvedélyek, érzések és érzelmek művészetének nevezi. Ezzel többen direkt vagy indirekt módon az "emberi" zene létezését vallják. Az ókorban ezzel szemben a zenét sokszor az univerzummal hozták kapcsolatba. Ősrégi az a hiedelem, hogy a bolygók keringésük során hangokat adnak. Ez a hiedelem már Pythagoras követőinél elterjedt. A görög és római teoretikusok a skála hangjait a bolygókhöz rendelik hozzá. A keresztény középkor a "musica mundana"-ban, a makrokozmosz titkos harmóniájában hitt. Ez a felfogás még a 19. században is tovább élt. Sok romantikus rajongott a hallhatatlan és elérhetetlen szférák harmóniájáért és említésre méltó, hogy még a 20. században is nem egy zeneszerzőt inspirált ez az elképzelés: például Gustav Mahler, aki az 1906-ban keletkezett VIII. szimfóniáját, az ún. "ezrek szimfóniá"-ját kozmikus metaforákkal igyekezett magyarázni. Egy, a holland dirigensnek, Willem Mengelbergnek címzett levelében ezt írja: "Képzeld csak el, hogy az univerzum csengeni-zengeni kezd. Nincsenek többé emberi hangok, csak keringő bolygók és napok." Paul Hindemith az ötvenes években komponálta "A világ harmóniája" c. operáját. Héttételes szvitjét, nagyzenekarra írott híres művét: A Planéták-at az angol Gustav Holst (1874-1934) 1914-től 1916-ig vetette papírra.

Gustav Holst mifelénk viszonylag kevésbé ismert. Angliában a 20. század legeredetibb zeneszerzői közé tartozik. Műveinek jegyzéke sokfajta kompozíciót foglal magába: operákat, zenekari műveket, kis- és nagy kórusműveket, színpadi zenét, dalokat, kamarazenét. Barátai Janus arcú embernek írják le, aki egyszerre volt barátságos és megközelíthetetlen, vidám és

visszafogott. Kétségtelenül vonzódott a miszticizmus felé. Erősen hitt az emberfeletti erőkben és erős keleti hatás alatt állott. Járatos volt a hindu irodalomban és filozófiában, szanszkritül tanult, megírta Savitri c. operáját, védikus himnuszokat zenésített meg, és 1913-ban barátja Clifford Bax által az asztrológia titkaiba avatott. Saját bevallása szerint olyan dolgok iránt érdeklődött, melyek zenei képzeleteket ébresztettek benne. A világegyetem elbűvölte, és csábítóknak találta a hét klasszikus bolygó (Mars, Vénusz, Merkúr, Jupiter, Szaturnusz, Uránusz, Neptun) meghatározott asztrológiai karakterének zenei képekben való megjelenítését.

Ki kell hangsúlyozni, hogy a Holst Planéták rendkívül hatásos mű. Nagy népszerűségét a szvit nemcsak asztrológiai szűzségének, hanem a témák plaszticitásának, a briliáns hangszerezésnek, a jó kompozíciónak és nem utolsósorban a zene figyelemreméltó asszociatív erejének köszönheti. Ralph Vaughan Williams-nak kétségkívül igaza volt, amikor a sokszor misztikusnak érzett zene tisztán "metszett" textúráját, formáját és melódiáját magasztalta.

Az asztrológia abból az elképzelésből táplálkozik, hogy a mikrokozmosz és makrokozmosz, az ember és a világegyetem között titokzatos kapcsolatok és kommunikáció áll fenn. Következésképpen minden bolygónak (egyébként az állatöv jeleinek is) nem változó karakter-sajátosságokat tulajdonítanak. Herbert Thompsonnak 1922. április 22-én írt levelében Holst súlyt fektetett annak kellő megvilágítására, hogy a szvit tételeinek címe nem - vagy csak kevésbé - van kapcsolatban a klasszikus istenekkel és hogy zenéjét a planéták asztrológiai ismertetőjelei ihlették. Művének koncepciójához nem adott közelebbi adatokat. Lehet mindazonáltal a zenén túli tartalomról és a zenei jelentésről pontosabban kimondani?

Aszvit elejére Holst nem a Merkurt, naprendszerünk legbelső bolygóját állította, hanem a Marsot, mely ősidők óta a háború és harc planétája. Asztrológiai szempontból Mars fizikai mozgást, iszonyatos energiát, impulzust, eltökélt és energikus tettet, a saját akarat keresztülvitelét, konkurencia-képességet, agresszivitást és bátorságot jelent. Amikor Holst

ezen a tételen dolgozott, elmélyedt Alan Leo "What is a Horoscope?" c. egyik könyvecskéjében: Ebben a Mars jegyében születettek függetleneknek, merészeknek, becsvágyóknak, vakmerőknek, vállalkozásokban ügyeseknek, önfejűeknek, csökönyösöknek és időnként erőszakosaknak vannak leírva. Holstnak sikerült ezen tulajdonságokból többenek plasztikus zenei kifejezést adni.

A "MARS, a háború közvetítője" mély benyomást kelt roppant robusztusságával (hogy ne mondjuk: brutalitásával), energiájával és hatalmas hangtömegével. Kompozíció-technikai eszközként egy hosszú szakaszon keresztül tartott 5/8-os osztinató ritmus, a tenortubákon és trombitákon megszólaló beható harci szignálok és fanfárok egész láncolata a paralel vezetett akkordok szolgálnak. Formailag a tétel két részre oszlik, melyekből a második egy erősen variált visszatérése az elsőnek. Közelebbről megfigyelve, az első részben négy szekció válik el világosan egymástól. Az elsőben egy tritonus távolságban lévő két kvintból álló motívum (g-d-desz-asz-g) mint a Mars-jel jelenik meg, egyúttal mint egy csíra, melyből számos motívikus kifejezés fejlődik ki. (lásd az 1. táblát) A második és negyedik szekció párhuzamosan vezetett akkordok pregnáns kromatikus motívumaira és láncolataira épül, miközben a harmadik szekciót harci szignálok és fanfárok uralják. Négy csúcspontszerű helyen erős diszsonanciák szólalnak meg. A többször négyszeres fortissimóban intonált c-asz-desz-g hangzás a végén a Mars-jel hangjait vertikálisan fogja össze. Az 1918. szeptember 29-i londoni ősbemutatón a közönségből néhányan úgy vélekedtek, a darab az első világháború drámai eseményeit illusztrálja. E feltevést Holst cáfolta: A darab már 1914 augusztusa előtt létrejött.

A VÉNUSZ a Mars planéta ellenpólusa. Az asztrológiában a szépség és finomság, az érzékenység és szerelem, az öröm és meglepedség jelképeként számít. Alan Leo asztrológiai könyvecskéje szerint, melyből Holst merített, az ember érzelmi oldalát ébreszti fel, a művészetek és szépség iránti érzéssel ajándékozza meg. Holst asztrológiai szvitjének második tételét "Vénusz, a béke közvetítője" címmel látta el. Zeneileg a darab a kezdő tétel ellentéte - egy

1. Táblázat: Gustáv Holst zenei bolygójelei

Mars

osztinató ritmus

motivikus csíra

harci szignáljel

Tenertaba

akkordikus jel

Venus

Merkur

"bimodalitás" mint a flexibilitás jele
B-dúr és E-dúr váltakozása

Skálák

Jupiter

kis terc + nagy szekund

tisztá kvartok + tisztá kvartok

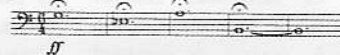
Levezetés

SaturnSzinkópáló
ingamozgások

Tritonikus jel

"enyhébb" variáns
(kvartok+nagy szekund)**Uranus**

ff

Neptun

Andante

felettből puha, finom, lírikus és kecses hangkép, egy világos színekkel festett piano-szférában. A hangzás struktúráját a fafúvósok és kürtök, a harangjáték, cseleszta, hárfa és a szőlő hegedű adja meg. A trombiták és harsonák, melyek az indító tételben domináltak itt teljesen szünetelnek. A tétel formája: A-B-C-A1-B1-A2, ahol az A részben egy nagy szekundból, kis tercből és nagy szekundból álló felfelé törekvő figura dominál.

A MERKUR az értelem és megértés, a gondolkodás, közlés és közvetítés, bölcsesség és ügyesség bolygója. Asztrológiai tulajdonságai: közlékenység, sokoldalúság, tudásszomj. Alan Leo szerint alkalmazkodási képességet, financiális kérdésekben szaporaságot jelent, és olyan tulajdonságot, mely képes a szellem sokoldalú érvényesítésére. Holst a szvit harmadik tételét ("Merkur, a szárnycsőrű") értelemszerűen scherzo-szerű vonásokkal ruházta fel. A zene jellemzői: meglepő könnyedség és mozgékonyág. Hangnemileg a háromrészes darab sarokrészei egy feltűnő "bimodális" struktúrával tűnnek ki: a B-dúr és E-dúr akkordok, ennek megfelelően a B-dúr és E-dúr hangnem állandóan váltakozik és Holst ezáltal a mindenkor tetrachordból új skálákat nyer: nevezetesen a b-c-d-esz-c-fisz-gisz-a és az e-

fisz-gisz-a-b-c-d-esz-t. Nem kétséges, hogy ezt a "bimodalitás"-t itt Merkur flexibilitásának jeleként kell értelmezni. A kontrasztáló közép részben egyébként tizenkét szer tét vissz osztinátószerűen egy hatásos hat taktusos dallam, mely azonban különböző módon van megharmonizálva.

A JUPITER, naprendszerünk legnagyobb bolygója, az asztrológiában a legfőbb római isten tulajdonságaival van felruházva: nagyvonalúsággal, adakozó kedvvel, nemesszívűséggel, nagylelkűséggel, jóindulattal és toleranciával. Alan Leo asztrológiai könyvecskéje szerint az élethez bőséget és vitalitást hoz. A Jupiter jegyében születettek vidámak és bizakodóak, nemes és nagyvonalú lélekkel rendelkeznek. Holst ábrázolásának középpontjába a jovialitás aspektusát állította és a negyedik tételnek azt a címet adta, hogy "Jupiter, a vidámság közvetítője". A tétel öt részéből az elsőnek és harmadiknak karakterisztikus előadási jelölést adott: Allegro giocoso, kimondottan vidáman, sőt féktelenül. Ezzel szemben áll a második és főleg a negyedik rész (Andante maestoso ill. Lento maestoso) himnikus jellege, hódolat a legnagyobb planéta felségének. Ha a tételt pontosabban analizáljuk, kiderül, hogy a legtöbb dallam azokból a motívumcsírákból származik,

melyeket Jupiter jelnek nevezünk. A kis terc + nagy terc ill. kvart + kvart (lásd az 1. táblát) konstellációjáról van szó. Feltűnő, hogy ebben a "nemes lelkű" tételben a véget nem érő kromatika semmi szerepet nem játszik.

A SZATURNUSZ az idő ura, ugyanakkor a melankólia jelképe is. Az asztrológiában a bolygó a korral van összefüggésben és mindenel, ami azzal kapcsolatos: a tapasztalattal, felelősséggel, tudással, komolysággal és még a gyásszal is. Alan Leo szerint a Szaturnusz jegyében születettek inkább serények és kitartóak, mint kitűnőek és aktívak. Holst ötödik tételében (Szaturnusz, az öregkor közvetítője) két gondolat: a könnyörtelenül haladó idő és a melankólia kap hatásos zenei megformálást. Zenei jelképként nehézkes, szinkópáló ingamozgások és egy expresszív motívum, a szaturnusz-jel szolgál. A tétel világosan 5 részre oszlik, melyben felismerhető az A-B-C-A'-D forma. Emellett a második és harmadik szekció körmenetszerű korálként építkezik. A negyedik szekció egy erősen felfokozott visszatérése az elsőnek. Az ötödiknek éteri kicsengése van. A zene halkan indul, a közepe felé háromszoros fortéra fokozódik, majd hangereje gyengül és végül a pianissimó sférában marad. Lényeges a tétel koncepciójában,

aminek érdekében harangjátékot is előírt Holst, hogy a tritonus Szaturnusz-jel, mely az első és negyedik szekcióban dominál, a második és utolsó részben egy "enyhébb" variánsban hangzik el. A tritonus tiszta kvartta és a kis szekund nagy szekunddá alakul át.

Az URÁNUSZT csak 1781-ben - nyolc évvel a francia forradalom előtt - Greenwich-ben, Sir

John Frederick

William Herschel

csillagvizsgálójából

fedezték fel. Bizo-

nyára ez az oka

annak, hogy az asz-

trológusok ennek a

planétának rovására

drasztikus változá-

sokat, összeomlást és

meglepető fordulatokat

írnak. Az Uránusz a

igazlátók és mágusok

bolygójának számít.

Holst kapcsolódott

ehhez a hagyomány-

hoz és a szvit hatodik

tételében Paul Ducas

1897-ben keletkezett

Bűvésznasá-nak pár-

ját írta meg. Ez a g,

esz, a és h hangokból

álló fordulat - kezdet-

bén a trombitákon és

harsonákon intonálva

és százszor vissza-

térve - valódi varázs-

formának bizonyul.

Közelebbről vizsgál-

va felismerhető, hogy

az egészhangú skála

egy metszetéről van

szó. Jellemző módon

később egészhangú

részletek következnek.

Karakterisztikus erre a

tételre a scherzo-szerű,

indulóhoz hasonló és

kísérteties vonások egyesítése.

A zene mindig

újból a semmiből teremődik,

hangos formát ölt,

majd ismét a semmibe tűnik el.

Alan Leo értelmezése szerint az

Uránusz azokat, akik

hatása alatt állnak az élet

metafizikai és okkult

oldalára vezeti. Excentrikus

különleges reak-

ciókat kelt: "Hirtelen és nem

várt események

történnek az életükben,

ezért ők állandóan

felkészültek legyenek a

váratlanra."

A NEPTUN - melyet csak

1846-ban

Berlinben fedeztek fel -

állandó átalakulásokkal

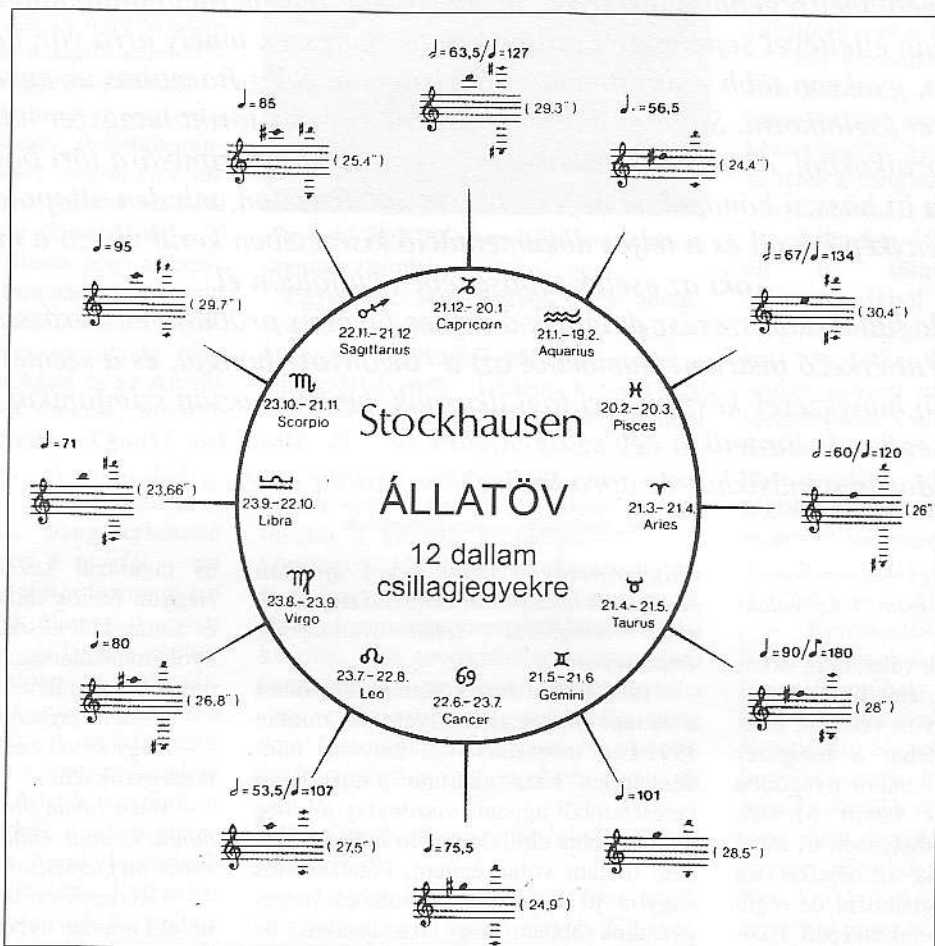
fákon megszólaló szférikus, lágy, oszcilláló, teljesen impresszionista hatású hangzatok adják meg sajátos jellegét. Jellemző a partitúrába írt következő előadási utasítás: "A zenekarra általában 'sempre pp' vonatkozik, majdnem hallhatatlan hangerő, kivéve a klarinétot és hegedűt a V. ciffer után. A cseleszta egész idő alatt pusztán háttérhangszer". Mint Claude

kezükbe, mégis sokan az igazmondóktól várják jövőjük megismerését. A csillagok jelentésének értékelése a régi időkben rendkívül nagy lehetett. Jellemző, hogy az ókorban és a középkorban a négy temperamentumot kapcsolatba hozták a bolygókkal; vagyis a flegmatikust a holddal, a melankolikust a Szaturnusszal, melynek vést hozó hatását félték, a

szangvinikust a Jupiterrel és a kolerikust a Marssal. Értelmszerűen Albrecht Dürer híres rézmet-szetében a Melancholia I-ben a Jupiter tábláját mint jelkép, egy bűvös négyszög, a búskomorság elleni hatásos eszköz jelenik meg.

Abban, hogy a csillagok és a kozmikus erők az embert és sorsát egyáltalán meghatározzák, számos zeneszerző hisz. Így Karlheinz Stockhausen 1971-ben tizenkét dalt komponált, az állatöv minden jelére egyet. Minden dallamnak egyedi össz-idejtartama, tempója és hangterjedelme van (lásd a 2. táblát). Theodor W. Adornótól tudjuk, hogy a tizenkét-fokú technika néhány követője is vonzódik az asztrológiához: "A tizenkét-fokú technika számjátéka és a kény-

szer amit megvalósít az asztrológiára emlékeztet." Adorno maga nem sok megértést tanúsított e vonzalmak iránt, mégis az volt a véleménye, hogy a zene "a sors ellensége". 1943 júliusában Thomas Mann (annakidején nagy regényének, a Doktor Faustusnak hetedik fejezetén dolgozott) betekintett Adorno Schönbergről írt jellemrajzába, mely később lényegesen kibővíve - "Az új zene filozófiája" címen jelent meg. Adornonak az asztrológia és a tizenkétfokú technika közötti kapcsolatáról írt mondatai látszólag nagy hatással voltak rá, Adorno távolságtartó szemléletét azonban nem tekintette sajátjának. Az ő felfogása szerint a zenének mégis van affinitása a fekete mágiához, a varázsláshoz, asztrológiához, titkos szerek világához. Adrian Leverkühn, a modernség prototipikus művésze így proklamál: "Értelem és mágia valóban találkoznak és egyek lesznek abban, amit bölcsességnek, beavatottságnak nevezünk, a csillagokban való hitben, a számokban..."

2. Táblázat

Debussy Nocturnes-jének Szirének tétele, itt is a vége felé egy (rejtett) női kar énekel hangzókat, melyeket addig ismétel, míg a hang a távolban el nem veszik. Hangzását illetve a "Neptun" az egész szvit leghaladóbb darabja. Hatásos amellett a bitonális technika alkalmazása. Eleinte az e-moll és gisz-moll hangzások többször váltakoznak. Később az akkordok szimultán hangzanak el. A tétel természetesen nem ezzel az összehangzással zárul, inkább E-dúr tonalitással fejeződik be. A Planéták ősbemutatója alkalmával a hallgatóságra a "Neptun" tette a legnagyobb hatást. Holst ezzel szemben a "Szaturnusz"-t tartja a legsikeresebb tételnek.

Manapság az egzakt tudomány az asztrológiát nem veszi komolyan. Mindazonáltal még mindig sok ember hisz a csillagokban, és a horoszkópoknak konjunktúrája van. Bár a felvilágosodás az embereket megtanította arra, hogy sorsukat maguk vegyék

RÉGI ÚJ ÉS ÚJ RÉGI

- látogatás Rácz Barnabás nagybögő-készítő mester műhelyében

Régebbinél régebbi nagybögők, némelyik alig felismerhető állapotban.

Majd néhány hónap elteltével sejtelmesen csillogó antik hangszer, amely arra vár, hogy rendelbetései helyére kerüljön, gyakran több ezer kilométer távolságban. Rácz Barnabás az egyedi és igényes dolgokkal szeret foglalkozni. Saját szálaiból felújítani egy-egy törött hangszer hátlapját, apró törmelékmozaikokból, az eredeti darabkákból összerakni egy ripityúra tört bögőnyakat.

Egy-egy munka itt hosszú hónapokon át fekszik a munkaasztalon, minden állapotában, minden munkafázisról fénykép készül és a teljes dokumentáció kíséretében kerül vissza a megrendelőhöz, aki az esetek többségében külföldön él.

Nyolc fiatal hangszerész dolgozik a nemes fával és próbálja elővarázsolni

a gyakran roncsként érkező instrumentumokból azt a "bizonyos" hangot, és a szemet gyönyörködtető látványt. Mások új hangszerek készítésével foglalkoznak, amelyek aztán szimfonikus zenekarainkból szólnak a közönséghez és hirdetik a cég szlogenjének igazát: Stück für Stück! – azaz egyik darabot illeszd gondosan a másikhoz és apró lépésekben haladj a cél, a hibátlan hangszer felé.

– Kénytelen vagyok egy nagyon banális kérdéssel kezdeni: hogyan lesz valaki éppen bögőkészítő?

– Ha banálisan akarok válaszolni, akkor azt mondom, hogy az élet hozta így... Ennyire azonban nem volt véletlen. Édesapám bögős volt, tehát a hangszer közelében nőtem fel. Amikor nyugdíjba ment, hangszerésznek tanult Menich András mátyásföldi műhelyében és mind a mai napig is javít és készít bögőket. Én sosem akartam ezzel foglalkozni, de végül a Kaesz Gyula Szakmunkásképző Iskola iratkoztam, ám ez még nem jelentett egyúttal elhivatottságot. Nehezen végeztem el az iskolát, többször fenyegetett a kirúgás veszélye. 1983-ban végeztem és 1988-tól ötéves szerződéssel Németországban kezdtem dolgozni. Érdekes, hogy egyben mindvégig biztos voltam: el fogok menni külföldre tanulni, hogy a lehető legjobb mestereket is megismerhessem.

"Vándoréveim" alatt Németország legnagyobb nagybögőszalonjának műhelyében sikerült helyet kapnom, ahol folyamatosan 50–60 nagybögőn dolgoztam. Nincs a világnak olyan tája, ahonnan ne érkeztek volna kollégák, akik aztán egymástól lehették el a jobbnál jobb szakmai fogásokat. Ott dőlt el, hogy bögőkkel fogok foglalkozni.

– Azon túl, hogy a legmagasabb szintű szakmai ismereteket sikerült megszereznie Németországban, az ott eltöltött néhány év arra is jó volt, hogy a majdani piac szempontjából értékes ismeretségeket kössön – különös tekintettel arra, hogy

Magyarországon azért kevés újonnan készített és hónapokon keresztül restaurált régi hangszert lehet manapság értékesíteni?

– 1988-ban öt évre kötöttem szerződést a németországi műhellyel, de miután 1991-ben megszületett a lányom, mindenképpen haza akartam jönni. Kinti keresetemből ugyanis viszonylag jól meg tudtam volna élni, de önálló műhelyt már nem tudtam volna építeni. Főnökömmel nagyon jó kapcsolatom volt és megegyeztünk abban, hogy hazautazom, de továbbra is dolgozom neki, csak a szállításhoz nekem kell gondoskodnom. Ez nagyon jó megoldásnak bizonyult, hiszen mindig volt munkám. És ez nem csupán annyit jelentett, hogy mindig volt mit csinálnom, hanem hogy minőségi munkákat kaptam.

– Mennyi idő kellett ahhoz, hogy jól felismerjék, viszonylag nagy alapterületű, nyolc embert folyamatosan foglalkoztató saját műhelye legyen?

– Amikor hazajöttem, a panellakás erkélyét üvegeztük be és ott dolgoztam. Aztán egy önálló panellakást béreltem, majd nagyszüleimtől megörökölttem ezt a 130 esztendő házat és ezt fogom építtetni, fejleszteni a továbbiakban is. 1994-ben vettem át; addig itt volt pékség, volt vendéglő, volt minden. Idős emberek sétáltak erre és nosztalgizáltak: itt volt a helyi sakkkör, ide jártunk sörözni, amott volt a söntés – most pedig nagybögőket készítenek itt.

– A lakása is itt van?

– Most bérelek egy házat, ahol lakunk

és tavasszal kezdek majd építkezni. Nagyon örülök mindannak, amit elértem és annak különösen, hogy az itt dolgozó nyolc munkatársam mind az én tanítványom volt valamikor.

– Mestervizsgázott már?

– Négy évvel ezelőtt, amikor a kisfiam is megszületett.

– Van-e olyan fórum, ahol elmondhatja mindazt, amit külföldi útjai és munkája során megtapasztalt?

– Debrecenben tanít Saru Károly tanár úr, aki minden évben rendez egy fórumot nagybögőseknek. Arra engem rendszeresen meghív: rendezhetek egy kiállítást, játszanak valamelyik hangszeremen és minden évben tartok egy előadást, amelynek a témája a nagybögőhöz kapcsolódik. Ez számomra nagyon megtisztelő, mert ez mégiscsak egy főiskola és a főiskolások megtisztelő figyelemmel kísérik ezeket az előadásokat. Igyekszem érdekes dolgokról beszélni: restaurálásról, készítésről – olyasmiről, ami engem is érdekel, ami éppen foglalkoztat.

– Milyen hagyományai vannak speciálisan a nagybögő-készítésnek Magyarországon?

– Itt mindig nagyon jó hangszerész mesterek dolgoztak, de a jó bögőkészítők azért inkább Bécsből érkeztek. Le is nézték ezt a szakmát, a hegedőkészítők ma is mondogatják, hogy mi csak asztalosok vagyunk. Tény, hogy régebben készítettek asztalosok nagybögőket és be is írták a hangszerbe: készítette X.Y. hangszerész-asztalos. Viszont az is tény,

hogyan sok olyan vonós hangszerész dolgozik, aki még nem is látott felbontott nagybőgőt.

Készültek azért itt is "profik" bőgők, de már az itt beszerezhető faanyag minősége sem tette lehetővé, hogy az elkészült hangszer kiállja a próbát olasz, osztrák, cseh versenytársaival. Az utolsó bőgőkészítő család a Bittermann család volt, akik Kispeszten dolgoztak, de mire én a szakmába kerültem, már a legfiatalabb Bittermann mester is abbahagyta a munkát.

– Mennyire speciális az az anyag, ami a bőgőkészítéshez szükséges, összehasonlítva például a hegedűkkel, amiről elég sok tudományos (és sajnos féltudományos) értekezést lehet olvasni mostanában?

– Elsődleges specialitása, hogy a nagybőgőhöz – a tetőhöz és a hátlaphoz – való faanyagoknak 90 cm átmérőjűnek kell lenni. Ilyen Magyarországon egyáltalán nem létezik. Van a Kárpátokban és az Alpokban – én Ausztriából szoktam hozatni. Más szempontból ugyanazok az elvárások, mint a többi vonós hangszer esetében. Ami talán kevésbé közismert, hogy rengeteg olasz hangszerkészítő használta annak idején a nyárfát – ezt általában értéktelenebb faanyagként tartják számon. Ennek ellenére vagyont érő hangszeresek sokaságát láttam, amihez nyárfát használtak. Gasparo de Saló nyárfából épített csellókat és majdnem mind a negyven nagybőgőjét. A nyárfa nem annyira törekeny, mint a jávor és hangban is jobbat "produkál". A tetőt fenyőből, a hátlapot és kávé nyárból, a csigát jávorból készítem, mert a húrok húzásának tényleg csak az tud ellenállni. Külföldön már régóta elfogadott a nyárfa használata és lassan nálunk is az lesz, hiszen én magam eladtam már itthon több ilyen hangszert. És ha valaki még nem hiszi el, hogy ez nem értékesítő tényező, annak tudok képeket mutatni több száz éves, nyárból készült bőgőkről, amelyek teljesen épek, még csak el sem repedtek. A németek kezdték hozzászoktatni ehhez a 20. századot, számos előnyét bizonyítva, amelyek között előkelő helyen szerepel, hogy nem kell évekig várni, míg egy hangszer igazán megszólal, hiszen a nyárból készült bőgők rögtön és szépen szólnak és még tartósak is. A többi nyersanyag ugyanaz, mint a hegedűnél (a fogólap például ében), csak minden sokkal nagyobb. Ezek a hangszeresek sokkal sérülékenyebbek, mert amíg egy bőgő egy hegedű hosszának három-négyszerese, addig nem lehet ennyivel vastagabb is, mert akkor nem szólalna meg. Ezért van az, hogy egy bőgő sokkal rövidebb ideig szolgál hangszerként, mint egy hegedű és szállításkor is sokkal jobban kell rá

vigyázni. Egy 200 éves bőgő már nagyon öregnek számít.

Egyébként sem vagyok híve annak, hogy nyersanyagtól vagy bármilyen materiális tényezőtől várjanak csodát a hangszerkészítőktől. Láttam kincset érő Guarneri és Testore hangszereket londoni aukciókon a legsilányabb fából készítve – látszott, hogy azt használta, ami éppen kéznél volt. Nem az alapanyag, hanem inkább a készítő személye és az őt körülvevő körülmények határozhatják meg, hogy milyen lesz egy hangszer. Jó, ha egy hangszeren messziről látszik a kézi készítés. Aki geometriailag pontos, szép hangszert akar, az menjen Németországba vagy rendelje meg egy gyárban. Egy olasz vagy francia hangszer sosem olyan pontos és szimmetrikus, de legalább olyan jól szól.

– Milyen idős a legöregebb bőgő, amellyel találkozott?

– Az egy Johann Georg Trier bőgő; szerencsére az én tulajdonom és 272 éves. Trier volt a leghíresebb bécsi bőgőkészítő.

– Milyen állapotban van a hangszer?

– Roncs állapotban van, bő féléves munka lesz a restaurálása.

– Meg akarja tartani vagy el akarja adni?

– Meg szeretném tartani, hiszen azonnal beleszerettem, amikor egy Bécsben tanuló amerikai fiú elhozta hozzám, hogy csináljam meg. Rögtön azon kezdtem el gondolkodni, hogyan tudnám megszerezni. Hosszas tárgyalások után találtuk azt a megoldást, hogy lemásolom neki a bőgőt, ugyanolyan lakkal, öregítéssel, és ebbe végül belemert. Nem tudom, hogy mi lesz a pontos sorsa, mert egyáltalán nem biztos, hogy lehet majd játszani is rajta, annyira beteg, annyira roncs állapotban van. Arra azonban emlékszem, hogy a bécsi hangszerműzeumban nem láttam ilyen öreg bőgőt.

– Hogyan jutott el Önhöz ezzel a hangszerrel az amerikai fiú?

– Voltam Bécsben egy hangszerkiállításon, ahol szétszórtam a prospektusaimat. Két hét múlva csengett a telefon és hívott ez a fiú, aki előtte már az összes bécsi hangszerkészítőt végigjárta és senki sem vállalta ezt a roncsot. Én pedig látatlanban azt mondtam neki, hogy mutassa meg, hátha lehet csinálni vele valamit.

– A kiegészítőket honnan szerzi be? Hol készülnek ezek a gyönyörű kulcsok?

– Ezt kimondottan nekem készíti egy idős úriember (nem bácsi, hanem igazi úriember). Én tervezem és ő csak nekem, kézzel készíti. Szeretném ezzel is egyedivé tenni a hangszeremet.

– A húrokat is ilyen módon csináltatja?

– A húrokat és az egyéb kiegészítőket én is, mint mindenki más, Németországból szerzem. Vannak Magyarországon is kellékek, jóval olcsóbban, de azokat Romániából hozzák és semmi pénzért nem tenném rá ezekre a hangszerekre. Kár, hogy nálunk nincs olyan hálózat, mint a nyugat-európai országokban, ahol legalább három-négy üzlethálózat foglalkozik csak azzal, hogy szerszámokat és egyéb hangszerészeti kellékeket forgalmaz. Nekünk ki kell menni, meg kell venni.

– Sok kereskedővel áll kapcsolatban?

– Kereskedőkkel is, de inkább hangszerkészítőkkal. Az enyémhez hasonló műhely, hasonló jellegű és kaliberű munkával kettő-három van egész Európában. Nagyon büszke vagyok arra, hogy aki engem keres fel, nem azért jön, mert én olcsóbb vagyok a többinél, hanem mert jónak tartják a munkámat. Kaptam egyszer négy bőgőt repülőn, konténerben New Yorkból. Az a négy hangszer másfél évre való munkával látott el minket.

– Új hangszereket kik szoktak rendelni?

– Elsősorban szimfonikus zenekarok, ezek valóban rendelt hangszerek. Szoktunk néha "csak úgy" is készíteni, de ezek is elkelnek előbb-utóbb.

– Mennyire drágák ezek a hangszerek?

– Minden kategóriában fele annak, mintha kintről hoznának be egy hasonló, szintén kézzel dolgozó francia vagy olasz műhelyből. Ezeket az árakat magyar muzsikusok nem tudják megfizetni. Egyes üzletemberek és forgalmazók egyébként meg tudják találni azokat a helyeket, ahol fizetőképessé kereslet van portékáikra.

– Milyen a kapcsolata a felsőoktatási intézményekkel?

– A főiskolákkal nagyon jó, hozzám hozzák a hangszereket, szakmai kontaktusban vagyunk. Szentirmai Antal tanár úr, a budapesti tanárképző professzora rendelte nálam az első hangszert és azóta is folyamatosan teszteli újonnan elkészült nagybőgőimet.

Két olyan fontos intézmény van, amely-lyel még nem sikerült jó kapcsolatot kialakítanom, ez az Opera és a Zeneakadémia. Lehet, hogy az a hírem, drága vagyok. Pedig nem dolgozom drágán – Magyarországon magyarországi árakkal dolgozom. Örültem, amikor teljesen kívülállóként tudtam sikerrel megpályázni főiskolai munkákat – azok, akik döntöttek, a munka – és az árajánlatot egyaránt figyelembe vették.

Meg kell mondanom, nem lennék akkor sem boldog, ha félóránként nyílna az ajtó és belépne valaki valami javítani valóval. Nem maradna ugyanis időm a komoly, igényes munkákra. Nem is baj, hogy a műhely Gödöllőn van, ide nem szaladgálnak csak úgy ki a muzsikások. Nem nyitottam boltot sem.

– *Merre szokott járni a nagyvilágban?*

– Angliába, különböző aukciókra, Németországba és ami jelentős volt, az 1994-es franciaországi bőgős világtalálkozó, Avignonban. Ott állítottam ki első saját hangszeremet és ott jöttem rá valójában,

mit és hogyan kell csinálni. Láttam az évszázada működő neves német cégek képviselőit megjeleni a standon, üldögni, beszélgetni és minden reklám nélkül eladni egy hét alatt négy nagybőgőt. Akkor jöttem rá, hogy műhelyrendszer kell kialakítani. Ha valaki nálam tanul, dolgozik majd saját műhelyt alapít, azt nem akadályozni kell, hanem segíteni. Nekem szerencsére mindig van annyi munkám, hogy a tanítványaimnak is jut belőle. Nem felejtettem el, hogy nekem is jól jött kezdetben a főnököm által biztosított munka. Hosszú évtizedeken keresztül stabilan létező, folyamatosan fejlődő és a piaci életben is intenzíven résztvevő cégeket csak így lehet kialakítani.

– *Vonókat nem készít?*

– Az egy külön szakma. Magyarországon egy debreceni muzsikus foglalkozik bőgővonók készítésével és nagyon jól csinálja. Én nem szeretem a vonókat, csak a csellókat és bőgőket.

– *Csellót is készít?*

– Évente néhány darabot.

– *Restaurál is?*

– *Ritkán és keveset.*

– *Régi hangszereket, gambát és barytont például nem készít?*

– *Volt itt egy másik üzletem, ahol foglalkoztam ilyesmivel, de nagyon időigényes volt és elvette az időt, az energiát ettől a munkától. Ott egyébként is szériában kellett dolgozni, amit én nem szeretek.*

– *Milyen elismerést kapott a munkájáért eddig azon kívül, hogy megvették a hangszereit?*

– Ebben az évben megpályáztam és meg is nyertem a "Tíz kiemelkedő fiatal Magyarországon" című amerikai alapítású, a világ hetven országában működő kitüntetés üzleti kategóriáját azért a teljesítményért, hogy 1991-től nyolc év alatt honnan hová fejlesztettem a műhelyemet. Ez – minden hiedelemmel ellentétben – nem pénzzel járó kitüntetés, hanem egy kormányzati elismerés, aminek nagy sajtóvisszhangja van és az embert nagyon ismertté teheti. *Tóth Anna*

Magyar Guarneri kópia Ruggiero Ricci kezében Budapesten

- beszélgetés Holló Bence hegedűkészítővel -

Váratlan meglepetéssel végződött egy fiatal magyar hangszerész bemutatkozása

Ruggiero Ricci öltözőjében. A Guarneri kópiával a Mester elé álló

Holló Bence munkáját nemcsak elismerő szavakkal illette a világhírű hegedűművész, de ahhoz is ragaszkodott, hogy este azzal a hangszerrel álljon a közönség elé.

– *Volt-e valamilyen különleges képzettsége ahhoz képest, ahogy Magyarországon valaki hangszerészetet tanul?*

– Magyarországon először Temesvári Péter, majd Sáránszky Pál mester vezettek be a hegedűkészítés rejtelmeibe és ahogy szinte mindenki a fiatalok közül én is ezen a vonalon kapcsolódtam be a szakmába. Az iskolát kitűnő eredménnyel, a Magyar Hangszerész Szövetség dícsérő oklevelével végeztem, majd a Művelődési és Közoktatási Minisztérium ösztöndíjasaként jutottam ki Cremonába, ahol több olasz műhelyben dolgoztam két éven keresztül. Közben megszereztem a cremonai hegedűkészítő iskola diplomáját is.

– *Kevesen tudnak róla, hogy a Solti György emlékkoncerten Ruggiero Ricci, a világ egyik legismertebb hegedűművésze egy Ön által készített hangszeren játszott. Gondolom, ez komoly szakmai elismerést*

jelenthet Önnek.

– Ez így van. Hiszen egy ilyen nagy hegedűművész rengeteg hangszert látott már a pályafutása során, és ma is a legjobb hangszerek között válogathat. Külön emeli az elismerés súlyát, hogy olasz muzsikusról van szó, akinek hazájában már nem is egyszerű hangszerek, hanem hangszerek és készítőik köré szövődött legendák születtek az elmúlt századokban..

– *Biztosan sokakat érdekel, hogyan volt ez lehetséges. Hogy és hol találkozott a mesterrel?*

– A reggeli főpróba után kerestem meg. Szerettem volna hallani a véleményét erről a hangszeremről. A mester nagyon készséges volt. Miután kipróbálta a hegedűt, sokat és hosszasan beszélgettünk hangszerekről, technikai részletekről, arról, hogy valójában mi az, amit egy hegedűnek tudnia kell. A hegedűkészítés-

ben tanúsított lenyűgöző szakmai jártassága bevallom, meglepett.

– *Ha jól tudom, ezután lepődött meg csak igazán.*

– Valóban. Ugyanis közölte, hogy az én hegedűmet jobbnak találja, mint az ő sajátját, úgyhogy, ha nincs ellenemre, inkább ezen játszana az esti koncerten. Mindezt olyan egyszerű természetességgel, mintha azt kérdezte volna, hogy egy, vagy két cukorral iszom a kávét.

Mivel erre egyáltalán nem számítottam, először is leesett az állam, aztán gyorsan összeszedtem magam, és halkán kicsit megilletődve rebegettem, hogy "természetesen". Erre ő intett, összecsomagolt és elment. Természetesen magával vitte a hegedűmet is.

– *Mégiscsak nagy dolog ez. Gondolom, sok kollégája irigykedik most Önre. De sem a koncert előtt, sem utána nem*

közölték a hallgatósággal ezt a tényt. Ezek szerint nem elég, hogy ilyen kíváló hegedűt tud készíteni, mellette még borzasztóan szerény is.

– Nem ezért nem közöltük a közön-séggel. Még a koncert előtt jól kibeszéltük a zenészeket is. Nagyon egyetértettünk abban, hogy a szinte fanatikusan vallásos természetűek, a régi hangszerekbe vetett hitük megingathatatlan, és ez lehetetlenné teszi azt, hogy előítéletek nélkül hallgas-sanak egy új hegedűt. Stradivari és Guarnieri. Kész. Minden más eltörpül az ő nagyságuk mellett. Ezt persze most na-gyon eltúloztam, másrészt talán nem is baj, hogy ez van. Szükségünk van a szép, romantikus legendákra.

– Ez most egy kicsit úgy hangzik, mintha Ön nem tisztelné ezeket a neveket.

– Szó sincs róla, a legnagyobb tisztelőjük vagyok! Nagyon komoly szak-tudást tanúsít az a tény, hogy ezek a használati tárgyak két-háromszáz év után is be tudják tölteni a funkciójukat. Ez eleve csodálatra méltó. De ezeknek a hang-szereknek az árát az árveréseken olyan emberek állítják be, akiknek sok-sok pénzük van, és többnyire nem tudnak hegedülni. Ez persze visszahat a zenei világra is, egyre nehezebb hozzájutni, ezért egyre nagyobb presztizst is jelent ezeknek a hangszereknek a használata. Közben pedig az az igazság, hogy ilyen, vagy legalábbis ehhez hasonló hang-szereket, tehát nagyon jó hangú mester-hangszereket ma is lehet készíteni.

– A koncert visszhangja mindenesetre Önt igazolja. Sokan biztosra vették, hogy eredeti Guarnierit hallanak. Ruggero Riccinék egyébként egy eredeti Guarnieri hegedűje van. Jól tudom?

– Nem egészen. Legalábbis már nagyon régóta nem azon játszik. Egyre gyakoribb az a megoldás, hogy a művészek egy kópiát készíttetnek az eredeti, nagy értékű hangszerükről. Ricci mester is így van ezzel. Az ő hangszere, amin játszik egy egyébként nagyon híres hegedűkészítő munkája. Bellini a 60-as években készítette ezt a hangszert. Az ilyen kva-litású hangszerek ára szintén borsos, akár a 20-30.000.- USD-t is elérheti.

– Az Ön hegedűje színén kópia.

– Magyarországon kevés lehetőségünk van valódi, tehát az eredetit nagyon pon-tosan követő másolatok készítésére. Egy-két komolyabb olasz hangszertől eltekintve nincsenek is ilyen hegedűk az országban. Mi többnyire csak a szakirodalomra, és na-gyon pontos, méret-azonos műszaki fotókra

támaszkodhatunk. De én nem is tartom olyan fontosnak, hogy egy bizonyos hangszerről tökéletes másolat készüljön. Inkább a hangszer karakterét, a mester jel-legzetes stílusjegyeit próbálom visszaadni.

– Mégis, milyen szempontokat tart szem előtt munka közben? Van-e valamiféle vezérelv, amely alapján a hangszereit készíti?

– Mindenekelőtt a funkció. A hege-dűkészítők hajlamosak belefeledkezni a formai megoldásokba, miközben a hegedűn minden apró részlet valamilyen funkciónak van alárendelve. A csiga esetében például a kulcsok elhelyezését kell megoldani a húrok jó hangolhatósága érdekében. A kulcsszekrény formáját tehát a kulcsok helye határozza meg. A csiga, mint a kulcs-szekrény vonalának továbbvezetése és bezárása már szinte adja magát. A lényeg az, hogy a hegedű egyes részleteinek a funkcióját próbálom szem előtt tartani.

– Hogyan viszonyulnak a hazai zenészek az új hangszerekhez?

– A legtöbben a saját hangszerükhöz vi-szonyítanak, az az etalon. Ez egy manufak-túra-hangszer esetében megnehezíti a kom-munikációt. Alapvetően az a probléma, hogy a hegedűkészítők helyét itthon részben lelkes amatőrök vették át, akik nem mindig dolgoztak megbízható minőségben. Ennek a jelenségnek köszönhető például az az egyébként csak nálunk élő hiedelem, hogy "az új hegedűnek elmegy a hangja". Ez nem igaz. Egy szakértelemmel elkészített hangszernek nem hogy nem megy el, hanem természetesen egyre jobb lesz, beérik a hangja.

– Be kell játszani?

– Természetesen. Egy Steinway zon-gorát is be kell játszani, miért pont egy hegedűt ne kéne?

– Eladhatóak-e Ön szerint az új hang-szerek Magyarországon?

– Igen, csak nagyon jók kell, hogy legyenek. Sehol nincs nagyobb szükség hangszerekre, mint itthon. Az igények nagyon magasak, a pénz pedig nagyon kevés. De azért van középút. Ma, Magyar-országon megfizethető áron lehet olyan minőséghez jutni, amiért Európában bárhol a három-ötszörösét kell kifizetni. Egyébként a jó, új hangszer itthon még új fogalom. De egyre többen látják, hogy ilyen tényleg létezik, ezek ráadásul egészséges hangszerek, a következő ötven évben három lábvágáson kívül gyakorlatilag semmit nem kell rájuk költeni. Ez egy nagyon fontos szempont, hiszen a javítá-sok ára is szépen emelkedik.

– Ön hogyan látja, fejlődött-e a

hegedűkészítés Stradivari óta? Tudnak-e olyasmit a mai mesterek, amit a régiek nem tudtak?

– A hegedűkészítés semmit nem fejlődött a 18.sz. óta. Ez volt a szakma aranykora. Az akkori mesterek már tulajdonképpen min-den technikai kérdést megoldottak ami a hegedűvel kapcsolatos. Ha van is olyan, amit ma tudunk és akkor még nem tudtak, az többnyire felesleges. Például ma több száz lakkreceptet ismernek és használnak hegedűkészítők, a régi olasz mesterek vi-szont vélhetően csak egyet, és az volt a jó. Mindenesetre nekünk nem feladatunk az újítás. Épp ellenkezőleg, azon fáradozunk, hogy minél tökéletesebben rekonstruáljuk a mesterség akkori módszereit. Ma már telje-sen úgy dolgozunk, mintha a 18.században volnánk, ugyanúgy faragjuk, véssük, kapargatjuk a fát, vagy főzzük a lakkot a kert végében. A mi tevékenységünk inkább a szakma aranykorának rekonstruálása, a hagyományok megőrzése. Ezért is gondo-lom, hogy a kópiakészítés inkább stílus-gyakorlat. Az igazi feladat az, hogy auten-tikus módszerekkel készítsünk hangszere-ket, amelyek megjelenésükben olyanok, mint a régi olasz hangszerek lehettek újkorukban, hangban – talán még egy kicsit jobbak is.

– Európán belül, esetleg világviszonylat-ban mennyire állják meg a helyüket a ma-gyar hegedűkészítők?

– A negyvenes évek végétől megkezdődött a magyar hegedűkészítés módszeres és nagyon agresszív földbedöngölése. Na-gyon alapos munka volt, de még így is ma-radt nekünk egy Sáránszky Pál egy Pilát Pál által alapított, 120 éve működő műhellyel, egy Lakatos Ferenc és egy Rezsabek Attila. Ők a szakmánk nagy túlélői. Vannak a századfordulón tevékenykedő, az egész világon példátlanul magas színvonalon dol-gozó magyar elődeink (Schweitzer, Nemessányi, Zach, Pilát, Spiegel, Brandl, Reményi, Tóth, Bárány, Friersz, stb.). A leg-fontosabb, a szakmai közeg, a hagyo-mányokkal rendelkező jóművi műhelyek azon-ban hiányoznak, illetve le lettek rombolva. Közben felnőtt egy új, komoly szaktudással rendelkező generáció, amely nagyon nagy elszántsággal próbál megállni a saját lábán. Persze itt keményen kell állni a sarat. Szerintem egy öt-hat év biztosan kell ahhoz, hogy kör-vonalazódjék, stabilizálódjék a helyzet. Kiugróan tehetséges hegedűkészítők most is vannak. A magyar hegedűkészítés szempont-jából azonban fontosabb lenne, hogy a szín-vonal egyenletes legyen. Ehhez viszont még sok időre van szükség.

Tóth Anna

Fittler Katalin:

OKTÓBERI KONCERTEK
A ZENEAKADÉMIÁN

A koncertévad-kezdés: évente visszatérő esemény az előadók és a hallgatók számára egyaránt. Jó, ha sokféle lélektani szempontot vesznek figyelembe a program összeállítói: az első koncert, főként, ha bérleti sorozatról van szó, ígéret hordozója: mércét sejtet, ahonnan "várjuk a folytatást", s amit célszerű a továbbiakban mindinkább meghaladni. Nem könnyű a zenekarok feladata, hiszen újra "össze kell rázódnia", az újabb tagok figyelmét részben leköti az izgalom, a lámpaláz, s ha a műsor (vagy a zenekar pillanatnyi helyzete) megkívánja, a kiegészítők többé-kevésbé népes gárdájának is be kell illeszkedni az adott muzsikáló közösségbe. (Annál is inkább, mert szomorú, ha a "kültagok" teljesítménye vet rossz fényt valamely együttes nevére!) Jogos és érthető, ha a vezető karmester személyesen vigyázza az évenkénti újbóli bemutatkozást - az ismerős mozdulatok biztos támaszt jelentenek mindazoknak, akik hozzászoktak vezénylési stílusához, kompozíciót végigvezető-felépítő szándékához.

Az Universitas bérlet nyitókoncertjén, október 4-én zsúfolásig megtelt a Zeneakadémia Nagyterme; Rachmaninov művei mindig népes hallgatóságot vonzanak (örömmel nyugtázhattuk a 2. emeleti karzat tanévkezdet óta szinte rendszeres zsúfoltságát is). A Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar, Hollerung Gábor vezényletével az Izraelből érkezett, orosz származású Nyikolaj Birman szőlőját kísérte a III. zongoraversenyben, majd - kis létszámú énekegyüttes közreműködésével - Gustav Holsttól a Planétákat szólaltatta meg. A koncert két félidejében tehát szinte egyidőben élt két szerző egy-egy műve kapott helyet.

A zenekar játéka összhatásában szép: gazdag, kiegyensúlyozott és árnyalt. Nagylétszámú együttesről lévén szó, már ez is a karmestert dicséri. Hollerung kezében szinte megszólal a karmesteri pálca: mindig tudja, mit akar, s tisztában van kérése megvalósításának módjával-lehetőségeivel is. Személyében ideálisan ötvöződik a betanító és az irányító dirigens: a próbák során alaposan előkészítette ugyan a darabokat, mégsem betanította azokat; ez abban mutatkozik

meg, hogy a produkcióban sem felesleges a jelenléte, egyetlen pillanatra sem.

Kottából vezényelt, ami neki azt tette lehetővé, hogy egyaránt tudjon koncentrálni a művekre s az előadók által az adott pillanatban megszülető hangzásvilágra. Nem köti le figyelmét, hogy felmondja (fejből!) a mű koreográfiáját, több-kevesebb biztonsággal jó irányba beintve az újonnan belépő szólamokat, hangszereket, hanem - viszonylag - felkészült együttes élén tényleg a partitúra hangzó életre keltésével foglalkozott. Képletesen szólva, tenyerén hordozta a hangszereket, miközben pálcájával a műveket "lerajzolja", bal kézzel előkészítve, szinte lendületbe hozva a korábban szünetelőket, máskor a hangzás tömegét-sűrűségét befolyásolva. Tette mindezt úgy, hogy közben szinte a háttérben maradt, hiszen a tényleges hangforrást muzikusai jelentik. Az érzékeny irányításhoz szoktatott zenekar egyik legszimpatikusabb erénye, hogy van dinamikai skálája, ami alatt azt értem, hogy nem bizonyos szűk "decibelsávokban" jelenik meg egy-egy dinamikai jelölés realizálása, hanem a hangos és a halk egyaránt rugalmas keretek között szólal meg. Puha-szép zenekari (vonós-kari) pianissimók sohasem tudnak így "sikerülni", munkateljesítmény kiértékelésként kell értékelni őket. És a hangerő sohasem durván erőltetett (még a "háborúskodó Mars-bolygó" megjelenítése is megőrizte esztétikai minőségét). Szinte énekelnek a dallamok, folyamatosan vándorolnak a legkülönbözőbb hangszercsoportok között, amelyek átveszik egymástól a fordulatokat, s ezáltal mindig lélegzik a zene. Külön említést érdemelnek a fúvósok, akik bármilyen hosszú szünet volt is szólamukban, képesek voltak értőn bekapcsolódni a zenei történés folyamatába. A fafúvók szinte már "várták", mikor léphetnek be, és nem okoztak csalódást a lelkesítő karnagy intésekkor az egyes formarészeket megkoronázó, fényes hangú rezsek sem. Kár, hogy a vonós-kari ügyünk - kevesebb önálló felelősséggel és ügyszerető lelkesedéssel vesz részt a folyamat egészében, mint azt várni lehetne. Hollerung együttese érzékenyen kísérte a vendég-szólistát, aki a közönség lelkes tapsát ráadásul egy Chopin-noktürnrel

köszönte meg. Az ifjúsági együttesből kinövő szimfonikus zenekar repertoárban és hangzásban sikeresen igyekszik felzárkózni a nagy múltú társakhoz.

Bérleten kívüli hangversennyel tett lendületet még szeptemberben az évadkezdéshez a MÁV Szimfonikus Zenekar, s két népszerű bérleti sorozatának törzsvendégeit már október első napjaiban köszöntötte. A Lukács Miklós bérlet nyitókoncertje az orosz muzsika értékeiből válogatott: Csajkovszkij b-moll zongoraversenye után szimfóniája csendült fel. A zsúfolásig megtelt nézőtér Jandó Jenő szőlőjátban gyönyörködhetett, s Rico Saccani sokszori visszatapsolásával fejezte ki háláját az est élményeire.

A zongoraversenyt legtöbbször "újrahallgatjuk", hiszen annyira ismerjük, hogy szinte "tudjuk" a folytatást - s ha valami csoda folytán abbamaradna az előadás, a muzsika tovább élne a saját életét, hangzó emlékképeink olyannyira elevenek. Nehéz tehát "újat mondani" a művel, legfeljebb arról van szó, hogy néha több, máskor kevesebb gyönyörködhető fordulat válik ténylegesen hangzó valósággá. De talán nem is ez az elsődleges cél, hanem a remekmű iránt érzett szeretet időről-időre történő fenntartása, tovább-éltetése, tehát egyfajta megerősítése a hallgatónak abban, hogy jogosan kedveli ezt a komolyzenei örökzöldet.

Az előadók részéről is épp az ismertség kettős csapdáját kell kivédeni; bármilyen sokadszor játssza is valaki a szólamát, nem unhatja a számára esetleg kevés aktuális feladatot jelentő zenei anyagot. Hinnie kell a műben, abban, hogy értéket közvetít, s gondolni kell azokra, akik esetleg először hallják élő előadásban a zongoraversenyt. Aki kezdő zenekari játékos, arra nehéz feladat hárul, mert nem ronthat: az ismertségből adódóan minden "kiszól", a kevéssé vájt fülű is meghallja az apró rontásokat.

A MÁV Szimfonikus Zenekar összezokottan muzsikált gyakori vendég-szólistájával, Jandó Jenővel. Úgy éreztük, olyannyira együtt lélegeznek, hogy szinte karmester nélkül is megszólalna a mű. Saccaninak is repertoár darabja e versenymű, erről tanuskodott, hogy gyakran még olyankor is konkrét beintésekkel "segítette" a játékosokat, amikor azok nemcsak szükségtelennek, hanem feleslegesnek is bizonyultak.

Nem kényeztette viszont együttesét az est második részében, ahol pedig kifejezetten szükség lett volna arra, hogy közben tartsa a szimfónia gazdagon rétegzett faktúráját, gondosan ügyelve a

hangzási arányokra. Saccani ezúttal a könnyebbik végét fogta meg a dolognak: lelkesítő látványt nyújtott. Főként az orgonailés közönségének tűnt élményszerzőnek az átszellemült dirigens, aki őszintén élvezte és átélte a felhangzó muzsikát. Szinte olvasni lehetett arcáról a karaktereket, s nemegyszer már-már "eltáncolta" a mű valamely formarészét.

Ez mind szép, sőt, inspiráló is lehet, amennyiben olyan együttes előtt történik, amelynek e mű is repertoár darabja. Mert csak a kompozíciót alaposan ismerő muzsikuskok számára ad információt a karmesternek a zene hangulatvilágát tükröző mimikája és táncos önmegvalósítása. Egyébként kénytelenek a szólókat bújni, figyelmesen számolni a kiszünetelt ütemeket, nehogy elrontsák a belépést, melyhez konkrét segítséget nemigen várhatnak. (Jellemző, hogy Saccani a darab bővületében sohasem feledkezett meg arról, hogy szinte kérve várja a fúvósok tematikus szólóállásait. Bezzeg a nem elhanyagolható kíséretet megszólaltatókkal, akik a dallam kibontakozásához szükséges, ellenszólamokban bővelkedő, értékes háttérrel biztosították, nemigen törődött!)

Remekül vizsgázott a zenekar: ilyen körülmények között is lelkesen, a tőle telhető legmagasabb színvonalon szólaltatta meg a nem gyakran hallható kompozíciót.

Kár, hogy a hangzási arányokat néha elsodorta a karmesteri lendület.

Különös és tanulságos koncertet kínált október 6-án Ligeti András vezényletével a MATÁV Szimfonikus Zenekar (B bérlet 1.) Prokofjev Klasszikus szimfóniája után Pauk György szólójával Dvořák a-moll hegedűversenyét szólaltatták meg, majd szünet után Sztravinsky Petruskájának 1947-es verziójára került sor.

A műsorban – a szerző szándékával ellentétben – sorszámokkal, 1.-ként jelzett Prokofjev-szimfónia interpretációja a teljes félreértettséget sejtette. A szokottnál nagyobb létszámú vonóskar a bennük rejlő humor és szellemesség halvány sejtelmé nélkül játszotta le a hangokat. Aki a sorszám olvasatán nem "kapcsolt", hogy a mű szerző által megadott címe "Klasszikus szimfónia", talán még az egyébként félreismerhetetlen Gavotte hatására sem ébredt rá, mit is hall voltaképpen. Szellem, kedély, humor: egyaránt teljes mértékben hiányzott a virtuóz hegedűszólamokat igénylő előadásból. Lehet, hogy a további műsorszámokra való felkészülés vette el az időt e műtől?

Dvořák Hegedűversenye nem tévesztette el hatását a közönségre, a szólista Pauk Györgynek köszönhetően. Végre egy magyar származású művész, aki akkor tért haza rendszeres szereplésekre, amikor

még tudása javát tudta adni - s azt adja mindmáig! Számára természetes kifejezés-mód a hegedülés, s ha valami nem egészen tökéletes szalad ki vonója alól, az nem több, mint az élő előadás vállalt rizikója. Az ilyen szólista inspirálólag hat a zenekari játékosokra? s valóban, mintha kicserélődött volna a vonóskar...

"Ilyen egyszerű ez" - mondta egy prominens zeneakadémiai tanár a ráadás Bach-tétel hallatán. Igen, a legnagyobbak mércéjét ütötte meg - ismét - Pauk; s az ilyen percekért érdemes akár napi rendszerességgel koncertre járni, élő-zenét hallgatni... Szünet után a technikailag-zeneileg egyaránt magas követelményeket támasztó Petruska viszont felragyogtatta mindazokat a zenekari színeket, amelyekkel elkápráztatják nemcsak a hallgatókat, hanem megunhatatlannak tűnnek a játékosok számára is. Megelevenedett a zenekar; mosoly suhant át az arcokon, láthatóan várták egymás szóló-szereplési lehetőségeit, vagyis: élet töltötte meg a színpadot.

A kérdés most már csak az: milyen a MATÁV Szimfonikus Zenekar teljesítménye? A maximum, a Stravinsky-műben, vagy a megoldatlan Prokofjev? És aki így tud Stravinskyt játszani, megengedheti-e magának, hogy a többi műsorszámok bármelyikét elhanyagolja?!

Városházi hangversenyesték Budafokon

E címmel hirdette meg a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar idei "otthoni" koncertbérletét a budafoki Városháza Dísztermében. Ezen kívül még adnak hangversenysorozatot a Pesti Vigadóban és a Zeneakadémia Nagytermében (összesen hét bérletet hirdettek meg), valamint számos más koncertfellépésük is lesz. Mindez elsősorban Nemes László zenekar-igazgató és lelkes munkatársai kiemelkedő, fáradhatatlan szervezőmunkájának, művészet iránti önzetlen elkötelezettségének köszönhető.

A hazai pályán tartott sorozat nyitóhangversenyén, szeptember 17-én este zsúfolásig megtelt a XXII. kerületi Önkormányzat patinás épületének Díszterme. A legalább háromgenerációs hallgatóság - kiknek soraiban zenei életünk több kiemelkedő személyisége is jelen volt -, izgatott várakozással tekintett a műsorban szereplő Beethoven-művek elé. Kitorő tapssal fogadták az est házigazdáját, Zelinka Tamás fővárosi kulturális főtanácsost, aki a tőle megszokott hévvel-lelkesedéssel, szívet-lelket melengető gondolatokkal vezette be a közönséget a zene csodálatos világába, a felhangzó remekművek befogadására. Megtudhattuk tőle, hogy a műsoron szereplő D-dúr hegedűverseny és a IV. szimfónia egyaránt 1806-ban csendült fel először. A versenyművet a korabeli kritika "túl hosszú"-nak tartotta, mi inkább "mennyei hosszúságú"-nak érezzük szárnyaló dallamaival, melyeknek köszönhetően méltán népszerű a híres bécsi mester alkotása.

Tóth Tamás Ferencet, a hegedűverseny szólistáját nagy örömmel köszöntötte mind a közönség, mind a zenekar, hiszen ismerősként jött közibük: ismételt koncertmesterként lépett fel velük együtt. A tehetséges fiatal művész, ki jelenleg hasonló

minőségben működik a Győri Szimfonikus Zenekarban, nemrégiben tért haza osztrák-görög koncertkörútjáról. Jeles produkciója híven beváltotta a hozzá fűzött reményeket: technikailag "üzembiztos", zeneileg elbeszélő, a Mester üzenetét mélységeiben átadó, emlékezetes élményt jelentő hangszerszóljaja sokáig a fülünkben fog csengeni. Beethoven romantikus lelkének csapongásai számomra komolyabb ellentéteket jelentenek, mint ifjú művészünknek, azonban ez semmit sem von le a produkció értékéből.

A szünet után felhangzó szimfónia tolmácsolása hol fiatalos lendületet, hol komoly filozofikus gondolatokat és befelé fordulást, hol pedig tréfás hangulatot közvetített a jelenlévők felé. Az előadás szép muzsikaszója a zenekari tagoknak és Hollerung Gábornak, az együttes kiváló művészeti vezetőjének felkészültségét és munkáját dicséri.

Az est vendégkarmestere, Ungár Iván Ausztráliából érkezett, ahol ifjúsági és felnőtt szimfonikus zenekarok dirigenseként tevékenykedik. Most állt először magyar zenekar élén. Beethoven muzsikájának szeretetétől áthatott lelkes mozdulatait mindig a zene, a zenekar összeszokott játéka vezette.

A Dohnányi-zenekar méltán köz- és elismert Budafok-Nagytény polgárai közt, valamint a kerület határain túl, az ország zenekedvelő nagyközönsége körében. A bérleti nyitókoncertről a hallgatóság egy szép este emlékével, zenével-érzelmeikkel feltöltődve térhetett haza. A fellépő művészeknek köszönettel gratulálunk!

Legány Dénes

KOTTÁK, ZENEI KÖNYVEK, HANGLEMEZEK
VÉTELE ÉS ELADÁSA
A
KODÁLY ZOLTÁN ZENEI ANTIKVÁRIUMBAN

1053 Budapest, V. Múzeum körút 21.
Tel.: 1173-347; fax: 1174-932
Nyitva: 10-től 18 óráig • Szombaton 10-14 óráig
Külföldi kottákat – vásárlóink kívánságára – külön is,
rövid határidőn belül importáljuk.

A ZENEI ANTIKVÁRIUM A ZENEI
RITKASÁGOK BOLTJA

ÚJ MESTERHEGEDŐ ÉS BRACSA ELADÓ

Tel.: 201-9508, 06-20-947 8597

MAGYARORSZÁG LEGNAGYOBB ÚJÓHANGSZER VÁLASZTEKA

Mobil tel.: (30) 99 63 173

Tel./Fax.: 318 1976

1088 Budapest, Bródy Sándor u. 36.

ABMIRAM PERCUSSION

Minden ami a fújáshoz kell + PREMIER és PAISTE képviselő

Csíder Károly
Fafúvó hangszerez
mester

FON
TRADE
MUSIC

Novotny Antal
Rézfúvós hangszerez
mester

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14. Telefon: 210-2790 Fax: 303-1158

accord
music

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623

Nyitva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

**A SZEGEDI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR**
December 5.

11.00 Szegedi Nemzeti Színház
Mikulás-napi Matiné
Hangverseny
Vezényel: Gyüdi Sándor
Közreműködik: Hauser
Adrienne (zongora), Timothy
Bentch (ének), Vaszy Viktor
Kórus és a Tömörkény
Gimnázium Leánykara
(karvezető: Dohány Gabriella)
Műsor: Dohnányi: Változatok
egy gyermekdalra, B.Britten:
Szent Miklós kantáta.

December 6.

19.30 Szegedi Nemzeti Színház
bérletes hangverseny a
Színház termében: Műsor:
Dohnányi: Változatok egy
gyermekdalra, B.Britten:
Szent Miklós kantáta
Vezényel: Gyüdi Sándor,
Közreműködik: Hauser
Adrienne (zongora), Timothy
Bentch (ének) Vaszy Viktor
Kórus és a Tömörkény
Gimnázium Leánykara
(karvezető: Dohány Gabriella)

December 10.

Szegedi Nemzeti Színházban
KILENC TENOR
HANGVERSENYE
Vezényel: Oberfrank Péter

December 20.

19.30 Szegedi Nemzeti Színház
bérletes hangverseny:
Műsor: Wagner: Siegfried idill,
Mozart: A-dúr klarinétverseny,
Sosztakovics: V. (d-moll)
szimfónia
Vezényel: Pál Tamás,
Szólista: Tamás Péter
(klarinét)

2000. január 18.
11.00 és 13.00
január 19.
11.30 és 13.30
a szegedi Ifjúsági Házban

IFJÚSÁGI HANGVERSENY
Vezényel: Gyüdi Sándor

január 24.

19.30 Szegedi Nemzeti Színház
bérletes hangverseny
Műsor: Haydn: D-dúr
("Csoda") szimfónia, op.96.
Mozart: Exsultate, jubilate -
kantáta
Mozart: Koncertária
Mozart: "Haffner" szerenád,
D-dúr, K.250.
Vezényel: Gyüdi Sándor
Közreműködik: Fekete
Veronika - ének, Kosztándi
István - hegedű

Február 20.

11.00 Szegedi Nemzeti Színház
Matiné Hangverseny:
"A szimfónia"
Vezényel: Gémesi Géza

Február 28.

19.30 Szegedi Nemzeti Színház
bérletes hangverseny
Műsor: Beethoven: III.
"Leonóra"-nyitány,
Beethoven: C-dúr zongora-
verseny
Beethoven: II. szimfónia
Vezényel és az est szólistája:
Oberfrank Péter

**BUDAFOKI DOHNÁNYI
ERNŐ SZIMFONIKUS
ZENEKAR**
Január 7.

19.00. Budafoki Városháza
ÚJÉVI HANGVERSENY
vez.: Christoph Mangou
(Franciaország)

Január 11.

Zeneakadémia "Bérlet 2000"
Komolytalan
évezredbúcsúztató
vez.: Hollerung Gábor

Január 29.

11.00. Budafoki Városháza
"A zene titkai"
A HANGOLÁS
Ifjúsági bérlet az általános
iskolák felső tagozatos tanulói
számára
Tartini: Szonáta
Bach: Das Wohltemperierte
Klavier
Mozart: g-moll szimfónia,
K 550
km.: Budafoki Mozart Ifjúsági
Szimfonikus Zenekar

Január 29.
15.00. Rózsavölgyi
Közösségi ház

(XXII. Ady Endre u. 25.)
"Zeneértő leszek"
ÜTŐS ÉS BILLENTYŰS
HANGSZEREK
Óvodások és általános iskolá-
sok első osztályosai számára
km.: Budafoki Mozart Ifjúsági
Szimfonikus Zenekar

Február 2.

19.30. Zeneakadémia
"Universitas-bérlet"
Nielsen: Aladdin-szvit
Yehezkel Braun:
Brácsaverseny
Sibélius: II. szimfónia
km.: Inhoff Anita - brácsa
vez.: Luis Gorelik (Izrael)

Február 6.

11.00. Pesti Vigadó
"A megérthető zene"
AZ ISMERETLEN

Ifjúsági hangversenysorozat
karmesteri magyarázattal
Nielsen: Aladdin szvit
előadó és karmester:
Hollerung Gábor

Február 19.

19.30. Zeneakadémia
"Vox Humana -
Oratóriumbérlet"
Mendelssohn-Király:
Szentivánéji álom
Mahler-Király: Veni creator
spiritus
km.: Budapesti Akadémiai
kórustársaság, Király Csaba -
orgona, Budapesti Ifjúsági
Kórus
vez.: Hollerung Gábor

Február 25.

19.00. Budafoki Városháza
Schubert: Rosamunda szvit
Beethoven: c-moll zongora-
verseny
km.: Hegedűs Endre
Strauss: Keringők és polkák
Vez.: Adolf Vasicek (Ausztria)

Február 27.

19.30. Pesti Vigadó
"Bécsi Bérlet"
Schubert: Rosamunda szvit
Baksa András: Hegedűverseny
km.: Szentmihályi Lilla
Johann Strauss: Keringők és
polkák
vez.: Adolf Vasicek (Ausztria)

**BUDAPESTI
FILHARMÓNIAI
TÁRSASÁG ZENEKARA**
Január 31.

Magyar Állami Operaház
Filharmonikus bérlet
II sorozat
Mozart: C-dúr zongoraverseny
K. 453
Brahms: Kettősverseny
hegedűre és gordonkára (a-
moll) Op.102
Beethoven: Hármassverseny
zongorára, hegedűre és gor-
donkára (C-dúr) Op.56
Km. Beaux Arts Trio
Vez.: Rico Saccani

Február 28

Magyar Állami Operaház
Filharmonikus bérlet
I. sorozat
Bartók: Divertimento
J. S. Bach: d-moll versenymű
két hegedűre
Mozart: D-dúr szerenád, No. 9.
K.320 (Postakürt)
Koncertmester: Rolla János
Km.: Éder Pál, Rolla János

**MATÁV SZIMFONIKUS
ZENEKAR**
Január 4.

19.30 ZAK "Oratórium" bérlet
ÉVEZREDINDÍTÓ HANG-
VERSENY
Kodály: Psalmus Hungaricus
Beethoven: 9. szimfónia
Km: Adriana Kohutkova,
Pánczél Éva, Daróczy Tamás,
Gustav Beláček, Nemzeti
Énekkar (karig.: Antal
Mátyás) Vez.: Ligeti András

Január 12.

19.30. ZAK "B" bérlet
Csajkovszkij: Olasz capriccio
Mendelssohn: Olasz szimfónia
Berlioz: Harold Itáliában
Km.: Máté Győző
Vez.: Jurij Szimonov

Január 21.

16.00 és 18.00 MATÁV Zeneház
"Ifjúsági bérlet I."
Ütős hangszerek

Január 22.

11.00 MATÁV Zeneház
"Ifjúsági bérlet II." Klasszika

Január 31. Vigadó "Bérleten
kívüli hangverseny"

MINIFESZTIVÁL
Durkó Zsolt emlékére
Vez.: Ligeti András

Február 9.

19.30. ZAK "A" bérlet
Strauss-est
Salome - Hétfátyoltánc
Öt zenekari dal
Hósi élet
km.: Bátori Éva
vez.: Ligeti András

Február 15.

19.30 ZAK "Oratórium" bérlet
Honegger: Jeanne d'Arc a
máglyán
Km.: Frankó Tünde, Gémes
Katalin, Kovács Annamária,
Kiss B. Attila, Valter Ferenc
és Hűvösvölgyi Ildikó,
MRT Énekkar (karig.: Strausz
Kálmán) Vez.: Kovács János

Február 16.

19.30. ZAK "B" bérlet
Honegger: Jeanne d'Arc a
máglyán Km.: Frankó Tünde,
Gémes Katalin, Kovács
Annamária, Kiss B. Attila,
Valter Ferenc és Hűvösvölgyi
Ildikó, MRT Énekkar (karig.:
Strausz Kálmán)
Vez.: Kovács János

Február 25.

16.00 és 18.00 MATÁV Zeneház
"Ifjúsági bérlet I."
Billentyűs hangszerek és társaik

Február 26.

11.00 MATÁV Zeneház
"Ifjúsági bérlet II."
Romantika

**MAGYAR RÁDIÓ ÉS
TELEVÍZIÓ SZIMFONIKUS
ZENEKARA**
**Január 3. Millenniumi
nyitőhangverseny**
Magyar Állami Operaház
Szokolay Sándor: Symphonia
Ungarorum (bemutató)
Vezényel: Vásáry Tamás
Közreműködik: Hamvasi
Szilvia, Meláth Andrea,
Molnár András, Tóth János
(ének) az MRT Énekkara és
Gyermekkörusa
Kodály: Budavári Te Deum

**Január 8. Csajkovszkij-bérlet
19.30 ZAK**

 1812 - ünnepi nyitány
II. (c-moll, Kisorosz) szimfónia
b-moll zongoraverseny
Vezényel: Vásáry Tamás
Közreműködik: Borisz
Berezovszkij (zongora)

**Január 13. Csajkovszkij-bérlet
19.30 ZAK**

 Rómeó és Júlia - nyitányfan-
tázia
Vonósszerenád
I. (g-moll, Téli álmok) szimfónia
Vezényel: Vásáry Tamás

**Január 20. Oratórium-bérlet
19.30 ZAK**

 Beethoven: Missa solemnis
Vezényel: Fischer Ádám
Közreműködik: Bátorai Éva,
Lukin Márta, Timothy Bentch,
Robert Holzer (ének) és az
MRT Énekkara

**Január 27. Csajkovszkij-bérlet
19.30 ZAK**

 Vojevoda - szimfonikus ballada
A hatyúk tava - balettszvit
III. (D-dúr, Lengyel) szimfónia
Vezényel: Vásáry Tamás

**Február 3. Oratórium-bérlet
19.30 ZAK**

 Mozart: Thamos, Egyiptom
királya - kísérezene
Haydn: Nelson-mise
Vezényel: Vashegyi György
Közreműködik: Kolonits
Klára, Németh Judit, Drucker
Péter, Gábor Géza (ének) és
az MRT Énekkara

**Február 10. Csajkovszkij-bérlet
19.30 ZAK**

 D-dúr hegedűverseny
Manfred-szimfónia
Közreműködik: Régis
Pasquier (hegedű)
Vezényel: Vásáry Tamás
A Francia Intézet támogatásával

**Február 17. Bérlet "C"-ben
19.30 ZAK**

 Rossini: Selyemlétra - nyitány
Mozart: Popoli di Tessaglia -

 hangversenyáriá, K. 316
Schubert-Liszt: C-dúr
(Wanderer) fantázia
Sztravinszkij: Szimfónia C-ben
Ravel: Bolero
Vezényel: Kocsis Zoltán

**Február 24. Csajkovszkij-bérlet
19.30 ZAK**

 A diótörő - balettszvit
Változatok egy rokokó témára
IV. (f-moll) szimfónia
Vezényel: Vásáry Tamás
Közreműködik: Perényi
Miklós (gordonka)

**NEMZETI
FILHARMONIKUS
ZENEKAR**
Január 5. Zeneakadémia

 Beethoven: István király -
nyitány
Beethoven: Esz-dúr zongora-
verseny
Debussy: Jeux
Ravel: La Valse
Km.: Abdel Rachman El
Bacha - zongora
Vez.: Kocsis Zoltán

Január 6. Miskolc

 A program megegyezik a
január 5-i műsorral.

Január 16. Zeneakadémia

 Berlioz: Beatrice et Benetict -
nyitány
Brahms: Hegedűverseny (D-
dúr)
Rachmaninov: Harangok
Km.: Boris Belkin - hegedű
Nemzeti Énekkar
Vez.: Jurij Simonov

Január 31. Zeneakadémia

 (Oratórium-bérlet II.)
Brahms: Variációk egy Haydn
témára
Brahms: Német Requiem
Km.: Korondi Anna
Sólyom-Nagy Sándor
Nemzeti Énekkar
Vez.: Antal Mátyás

**GYŐRI
FILHARMONIKUS
ZENEKAR**
Január 2.

 Aalen (Németország)
Beethoven: IX. szimfónia
Vez.: Simone Hacker

Január 4.

 Saint Lo (Franciaország)
Műsor: u.a.

Január 17. 19.00
Győr Nemzeti Színház
Gershwin: Kubai nyitány
Copland: Rodeo
Gershwin: Kék rapszódia
Berstein: Szimfonikus táncok

 Km.: Vukán György
Vez.: Kovács László

Január 18. Veszprém
u.a.

Január 19. Zalaegerszeg
u.a.

Január 24-25-26.
Győr ifjúsági sorozat
Kettősversenyek

**MÁV
SZIMFONIKUS
ZENEKAR**
Január 22.
**Magyar Honvédség Művelődési
Háza**

 Unokák és nagyszülők hang-
versenyei
Schubert és J. Strauss művek,
táncok a
Honvéd Táncegyüttes
közreműködésével
Vez.: Lukács Ervin

Január 23. Zeneakadémia
Erdélyi Miklós-bérlet
Schubert, Suppé és a Strauss-
dinasztiá
művei
Km.: Kertesi Ingrid
Berkes János
Vez.: Lukács Ervin

**BM DUNA
SZIMFONIKUS
ZENEKAR**
Január 1. 17.00
Január 2. 20.00
Duna Palota
Duna Koncertek
Vez.: Deák András

**MISKOLCI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR**
Január 3. Újévi koncert
19.30. Színház
Január 4. Újévi koncert
19.30. Színház
Január 13.
19.00. Nyíregyháza

 King's Singers
vezényel: Justin Brown

Január 15.
Szolnok 19.00.

 King's Singers
vezényel: Justin Brown

Január 17
Budapest 19.30.

 King's Singers
vezényel: Justin Brown

Január 24.
Zenepalota 19.00.

 J. S. Bach: a-moll
Trippelkoncert fuvolára,
hegedűre és csembalóra,
W. A. Mozart: Serenade D-
dúr, KV. 320
"Posthormserenade"
fuvola: Apró László, hegedű:
Gál Károly, csemb: Wolfgang
Gabriel
vezényel: Wolfgang Gabriel

2000. január 31.
Színház 19.30.

 Bartók: II. hegedűverseny
Dohnányi: Szimfonikus
percek
Kodály: Galántai táncok
Vezényel: Kovács János
hegedű: Kelemen Barnabás

Február 7.
Színház 19.30.

 Madarász: Musica Solenne-
Millennium
Liszt: Haláltánc
Liszt: Magyar fantázia
Saint Saëns: III. c-moll szim-
fónia op.78.
vezényel: Kovács László
zongora: Oravecz György

Február 14.
Színház 19.30.

 Liszt: Les Préludes
Kodály: Fölszállott a páva -
Változatok egy magyar népdalra
Liszt: Dante szimfónia
vezényel: Vásáry Tamás

Február 21.
Zenepalota 19.00.

 Haydn: B-dúr Szimfónia
Nr.102
Mozart: A-dúr hegedűverseny
K.219.
Schubert: III. D-dúr szimfónia
vezényel: Kovács László
hegedű: Falvay Attila

Február 24.
Zenepalota 19.00.

 Mendelssohn: Hebridaik-
nyitány
Mendelssohn: é-moll zongora-
verseny op.40.
Schubert: VI. C-dúr szimfónia
zongora: Bye-Jeen Koo
vezényel: Kovács László

**SZOMBATHELYI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR**
December 13.
19.30 Bartók Terem

 Boray Attila, Séta
Meseországban
Beethoven: III. szimfónia
Muzsorgszkij-Ravel: Egy kiál-
lítás képei
Km.: Pátkai Imre - zongora
Vez.: Kocsár Balázs

December 14.

19.00 Sopron

Műsor u.a.

December 19. 18.00

Bartók Terem

Bach: f-moll zongoraverseny

Km.: Körmendi Klára

Bach: h-moll szvit

Km.: Kovács Katalin

Liszt: Krisztus Oratórium

4., 5. Tétel

Vez.: Mag. Franz Jochum

December 29. és 30.

19.30 Műv. és Sportház

Szilveszteri gálaest

Km.: Savaria Táncegyüttes

Koreográfus: Horváthné Berta

Ágota

Lee Hyun - tenor

Vez.: Izaki Masahiro

Január 17.

19.00 Bartók Terem

Spanyol est

Rimszkij-Korszakov: Spanyol

capriccio

Lalo: Spanyol szimfónia

de Falla: Egy rövid élet

-Közjáték és Spanyol tánc

-Három tánc a

"Háromszögletű kalap" c.

balettől

Km.: Szecsódi Ferenc

Vez.: Isaki Masahiro

Január 22.

19.00 Bartók Terem

A Magyar Kultúra Napja

Magyar zeneszerzők művei

Vez.: Isaki Masahiro

Január 31. 19.30

Bartók Terem

Ravel: Le tombeau de

Couperin

Ravel: G-dúr zongoraverseny

Sosztakovics: 9. Szimfónia

Km.: Alma Maria Labra-

Makk - zongora

Vez.: Kocsár Balázs

PÉCSI

SZIMFONIKUS

ZENEKAR

December 16.

19.30 Bazilika

Kodály: Budavári Te Deum

Gounod: Szent Cecília mise

Km.: Kertesi Ingrid

Mégyesi- Schwartz Lúcia

Fekete Attila

Kovács István

Magyar Nemzeti Énekkar

Vez.: Vásáry Tamás

Január 12.

19.30 Kaposvár

Weber: Bűvös vadász -

nyitány

Mozart: C- dúr versenymű

fuvolára és hárfára

Mendelssohn: 3. (Skót) szim-

fónia

Km.: Lakatos Ida - hárfá

Drahos Béla - fuvola

Vez.: Drahos Béla

Január 13.

19.30 Pécsi Nemzeti Színház

Műsor u.a.

Január 14. Szekszárd

Mozart: D-dúr fuvolaverseny

Weber: Bűvös vadász -

nyitány

Mendelssohn: 3. (Skót) szim-

fónia

Km.: Drahos Béla - fuvola

Vez.: Drahos Béla

Január 20.

Magyar Kultúra Napja

Bartók: I. Rapszódia

Balassa: Bölskei concerto

Beethoven: VII. szimfónia

Km.: Gergely László - hegedű

Vez.: Howard Williams

DEBRECENI

FILHARMONIKUS

ZENEKAR

December 18. 19.00

Pesti Vigadó

Operagála

Km.: Kukely Júlia

Szendrényi Katalin

Berkes János

Wendler Attila

Vez.: Kaposi Gergely

December 20.

19.30 Bartók terem

Bach: h-moll mise

Km.: Debreceni Kodály Kórus

Csereklyei Andrea

Lax Éva

Timothy Bench

Ambrus Ákos

Hangversenymester: Hatvani

Pál

Vez.: Erdei Péter

December 22.

19.30 Szent Anna Székesegyház

Beethoven:

IX. szimfónia

Km.: Prohászka Ildikó

Ludmány Antalné

Felix Müller

Rácz István

Maróthi György

Pedagóguskórus

Vez.: Hans Richter

Január 24.

19.00 Bartók Terem

"2000. Év" bérletsorozat

Smetana: Moldva

Csajkovszkij: Hattyúk tava -

balett szvit

Schumann: III. szimfónia

Vez.: Ahmed Elsaedi

(Egyiptom)

A Magyar Szimfonikus Zenekarok

Szövetségének tagjai:

BM Duna Szimfonikus Zenekar

Cím: 1051 Budapest, Zrínyi u. 5.

Telefon: 317-3142

Próbaterem: 1124 Budapest,

Németvölgyi út 41.

Tel./fax: 355-8330; 355-2611/156, 177

Budafoki Dohnányi Ernő

Szimfonikus Zenekar

Cím: 1221 Budapest, Anna u. 15/b.

Tel./fax: 229-1821

Próbaterem: 1074 Budapest, Rottenbiller u. 16-22.

Tel./fax: 322-1488, fax: 267-8667

Debreceni Filharmonikus Zenekar

4025 Debrecen, Simonffy u. 11/c.

Tel./fax: (52) 412-395

Győri Filharmonikus Zenekar

9022 Győr, Liszt Ferenc u. 13.

Tel.: (96) 312-452 Fax: (96) 910-099

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar

1051 Budapest, Vörösmarty tér 1.

Tel.: 318-0162, fax: 327-4375

Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmóniai

Társaság Zenekara

1061 Budapest, Andrásy út 22.

Tel.: 331-2550, fax: 331-9478

Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara

1088 Budapest, Bródy S. u. 5-7.

Tel.: 328-8326, fax: 328-8910

MATÁV Szimfonikus Zenekar

1094 Budapest, Páva u. 10-12.

Tel.: 215-5770, fax: 215-5462

MÁV Szimfonikus Zenekar

1088 Budapest, Múzeum u. 11.

Tel./fax: 338-4085

Miskolci Szimfonikus Zenekar

3025 Miskolc, Fábán u. 6/a.

Tel.: (46) 323-494, fax: (46) 351-497

www.mso.hu.missy@elender.hu

Pécsi Szimfonikus Zenekar

7621 Pécs, Király u. 10.

Tel.: (72) 324-350, 242-793, fax: 324-350/18, 242-793/18

e-mail: pecssymp@externet.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6721 Szeged, Festő u. 6.

Tel.: (62) 426-102

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Thököly u. 14.

Tel.: (94) 314-472, fax: (94) 316-808

